

ความรู้จากการปฏิบัติของ
ครูภูมิปัญญา
แหล่งลุ่มน้ำสบสาย
จ.น่าน

ความรู้จาก การปฏิบัติของ

ครูภูมิปัญญา แหล่งลุ่มน้ำสบสาย จ.น่าน

ที่ปรึกษา ►►

นายการันย์ ศุภกิจวิเลขการ
ศ.ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่
นายธนกร รัชตานนท์

บรรณาธิการ ►►

นางสาวหทัยรัตน์ พ่วงเขย
นายไชยธีระ พันธุ์ภักดี

ผู้เรียบเรียง ►►

นางสาวนันทวรรณ พิมม่วง
นางสาวชญญา จันทร์สมดี
นายอภิชาติ มุ่งค่ายกลาง
นายไชยวัฒน์ พัฒโนทัย

พิสูจน์อักษร ►►

นางสาวปนัดดา บุญกาญจนพานิชย์
นางสาวนภวรรณ หมั่นเดช
นางสาวกุลภรณ์ จงเจริญ

พิมพ์ครั้งที่ 1 ►►

มีนาคม 2556

จำนวนพิมพ์ ►►

1,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย ►►

สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ
สืบสานแนวพระราชดำริ
อาคารสยามทาวเวอร์ ชั้น 26 เลขที่ 989
ถนนพระราม 1 ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ 02 6115000 โทรสาร 02 6581413
เว็บไซต์ www.pidthong.org

ขอบคุณ ►►

มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์
ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลและเตรียม
ความพร้อมของผู้นำและชุมชน บ้านห้วยธนู บ้านน้ำป่าก
และบ้านห้วยม่วง อ.ท่าวังผา จ.น่าน

ออกแบบปกและรูปเล่ม ►►

“สิงห์มะโน”

พิมพ์ที่ ►►

บริษัท ส เจริญ การพิมพ์ จำกัด

ความรู้จากการปฏิบัติของ

ครูภูมิปัญญา

แหล่งลุ่มน้ำสบสาย
จ.น่าน

เกริ่นนำ

จังหวัดน่าน

ไม่ใช่จังหวัดที่เป็นทางผ่าน ทำให้คนที่เดินทางมาเยือนน่านนั้นต้องเป็นผู้ที่ตั้งใจมาจริงๆ ดังนั้นจึงมีน้อยคนนักที่จะเข้าใจถึงภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชาวน่านทิวริมหรือเมือง “น่าน” อย่างถ่องแท้ แต่แล้วในปี พ.ศ. 2551 จังหวัดน่านได้กลายเป็นจุดสนใจของสาธารณชน เมื่อภาพชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่ถูกน้ำท่วมและดินโคลนถล่มปรากฏผ่านสื่อต่างๆ ภาพดังกล่าวได้สร้างความตระหนักให้กับคนทั่วประเทศ ทั้งนี้เพราะจังหวัด “น่าน” เป็นต้นธารของแม่น้ำน่าน ซึ่งเป็นต้นน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยา ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนต้นน้ำเป็นเหมือนสัญญาณเตือนมายังว่าคนกลางน้ำ และคนปลายน้ำ ว่าภัยธรรมชาตินั้นไม่ได้อยู่ไกลจากพวกเขาเลย

สาเหตุของอุทกภัยในครั้งนั้น กล่าวกันว่ามาจากการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อเปลี่ยนภูเขาเป็นที่ปลูกข้าวโพดและพืชเชิงเดี่ยวชนิดอื่นๆ ป่าจึงไม่เหลือต้นไม้ไว้ดูดซับน้ำปริมาณมาก อำเภอนาน้อยที่อยู่ห่างจากตัวเมืองน่านประมาณ 40 กิโลเมตรก็หนีภาวะนี้ไม่พ้น แต่ที่เจ็บปวด คือ สิ่งที่ถูกทำลายไม่ใช่เพียงที่อยู่อาศัย แต่ยังรวมถึงไร่นา และผลผลิตที่รอการเก็บเกี่ยว ลำพังการปลูกข้าวโพดก็สร้างหนี้สินผูกมัดตัวเองจนแทบดินไม่หลุด ช้างมาโดนดินโคลนไหลมาถมทับไร่นา แม้แต่บ้านเรือนก็ยังรักษาไว้ไม่ได้

ท่ามกลางวิกฤติที่เกิดขึ้น เป็นโอกาสที่ทำให้เกษตรกร 12 คนแห่งบ้านห้วยธนู น้ำปากและห้วยม่วงใน อ.ท่าวังผา ได้พิสูจน์ว่าสิ่งที่ตนเองทำมาตลอดนั้นเป็นหนทางอยู่รอดในกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งจากสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพ เกษตรกรหัวใจสู้ 12 ราย ที่นำมาบอกเล่าในหนังสือเล่มนี้ เป็นเสมือนครูภูมิปัญญา ที่ได้รับการหล่อหลอมความคิดและวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง ทั้งจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และจากการเปลี่ยนแปลงความคิดพลิกผันชีวิตด้วยตัวเอง สิ่งที่ครูภูมิปัญญาทั้ง 12 คนกำลังทำนั้น สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะด้านการผลิตอาหาร ที่ไม่อิงอยู่กับพืชชนิดเดียว เพราะมีความเสี่ยงที่เกิดความเสียหายสูง ทั้งเรื่องราคาและความผันผวนของธรรมชาติ

เกษตรกร 12 คนนี้ได้รับเริ่มทำเกษตรแบบผสมผสานที่เน้นการพึ่งพาตนเอง โดยทำทุกอย่างที่ทำได้เอง ลดต้นทุนการผลิต ตั้งแต่ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ และนำเทคนิคใหม่ๆ มาปรับปรุงกระบวนการผลิตของตนเอง โดยแต่ละคนมีเบื้องหลังมาจากสภาพปัญหาและแรงบันดาลใจที่ต่างกัน แต่มีข้อสรุปของการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่คล้ายกัน คือ

การประสบปัญหา ภัยพิบัติน้ำท่วม ทำให้ได้รับความเสียหายทั้งไร่นาและทรัพย์สิน จึงฟื้นฟูชีวิตโดยคิดใหม่ทำใหม่ และไม่ปฏิเสธโอกาสในการเข้ามาเป็นอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสพ.) ในโครงการปิดทองหลังพระฯ ทำให้ **ณัฐนิชา มังคละ** และ **วรพล ไชยสลิ** ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งด้านการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การสร้างฝาย การทำปุ๋ยอินทรีย์ ประกอบกับความเป็นคนขยันและใฝ่รู้ จึงนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้เกิดเป็นความรู้ใหม่ตามแบบฉบับของตนเอง ช่วยปลดหนี้ ลดต้นทุนการผลิต สร้างรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว

ความล้มเหลวจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่ใช้สารเคมีสูง ได้แก่ **นายธีรพันธ์ เชื้อนแก้ว** เจ้าของสวนส้ม 45 ไร่ มีหนี้สินจากการล้มละลายสวนส้มกว่าหนึ่งแสนบาท จึงออกไปทำงานที่กรุงเทพฯ เป็นสิบปี เมื่อกลับมาจึงเปลี่ยนวิถีการทำเกษตรมาปลูกพืช ผักแบบผสมผสาน ปลูกทุกอย่างที่กินและตลาดต้องการ จนกระทั่งปัจจุบันกลายเป็น guru ไร่ผักจุนอกฤดู **นางศรีคำ มังคละ** ไร่ข้าวโพดมานานกว่าสิบปี จากคนไม่มีที่ดินทำกินและไม่มีเงินออม จนชีวิตเปลี่ยนเมื่อได้รู้จักกับเกษตรแบบผสมผสาน ที่นอกจากจะปลดหนี้ได้แล้ว ยังทำให้มีเงินออม

การเปลี่ยนความคิดในการมองโลก โดยเห็นว่าชีวิตที่ตนเองเผชิญอยู่ไม่ได้นำไปสู่ความยั่งยืน ไม่สามารถนำพาตนเองให้ก้าวผ่านสถานการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ และอาจนำไปสู่ความล้มเหลวหากเดินหน้าต่อไป จึงหันกลับมาสู่แผ่นดินเกิด ในขณะที่ยังเป็นวัยหนุ่มสาว และมุ่งหน้าทำมาหากินบนทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่อย่างพอเพียง เช่น **สุทิน ขาวยอง** อดีตพนักงานบริษัทในแดนสวิลล์ที่กลับมาอยู่บ้านกับแม่ ยึดอาชีพเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ และปลูกพืช ผัก ผลไม้ และ **दनุพล สุบัน** นักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีใจรักในงานเกษตรกรรม และหันหลังให้กับงานในระบบทุนนิยมมาเลี้ยงหมูหลุม ลงมือทำตะบันน้ำเพื่อนำน้ำมาใช้ในพื้นที่เกษตรของตนเอง

แรงบันดาลใจจากพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ที่ทำมาหากินในวิถีเกษตรผสมผสาน อยู่แล้ว และถ่ายทอดภูมิปัญญาของการใช้ชีวิตแบบพออยู่พอกินมาถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน เช่น **นายฤทธิ์ กันนิกา นายลอง พุฒิหมื่น นายจำลอง ใจเกลี้ยง นายเพชร อนันต์ นายจันทร์ อุปละ และนายศรี อินทอง** ครูภูมิปัญญากลุ่มนี้ สัมผัสความรู้เดิมจาก บรรพบุรุษ และเมื่อได้รับการต่อยอดด้านปัจจัยการผลิต เช่น ระบบน้ำ ความรู้และ เทคนิคการผลิตสมัยใหม่ ก็ทำให้ภูมิปัญญาแข็งแกร่งยิ่งขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยที่ยังรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องถิ่นไว้ได้

หนังสือ **“ความรู้จากการปฏิบัติของครูภูมิปัญญาแห่งลุ่มน้ำสบสาย”** บอกเล่าประสบการณ์ของเกษตรกร 12 ราย จากบ้านห้วยธนู บ้านน้ำปาก และบ้าน ห้วยม่วง อ.ท่าวังผา ซึ่งเป็นหมู่บ้านต้นแบบของโครงการปิดทองหลังพระ สืบสานแนว พระราชดำริ จ.น่าน โดยรวบรวมองค์ความรู้พร้อมใช้ ที่ครอบคลุมแนวคิด และหลักการ ง่ายๆ ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมไม่กล้าทำ จะด้วยขาดความรู้ คนนำทาง หรือความกล้าแข็ง ของจิตใจก็ตาม ตัวอย่างความสำเร็จของเกษตรกรทั้ง 12 คนนี้ จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจที่จะริเริ่มไปสู่การเปลี่ยนความคิด ซึ่งไม่จำกัดวงอยู่แค่ในจังหวัดน่านเท่านั้น แต่เป็น ทุกภูมิภาคของประเทศ เพราะเราเชื่อว่า “เมื่อเปลี่ยนความคิดชีวิตก็เปลี่ยน”

12 ครูภูมิปัญญา ผู้ถ่ายทอดความรู้

บ้านน้ำปาก

08

นางศรีคำ มังคละ “หมอสมนไพรหมู” เกษตรกร

หญิงแก่ร่อายุ 54 ปี ที่ตลอดชีวิตเรียนรู้จากการทดลองด้วยตัวเองและครูพักลักจำ จนมีแปลงเกษตรแบบผสมผสานบนเนื้อที่ 28 ไร่ ซึ่งปลูกพืชมากกว่า 30 ชนิด มีความเชี่ยวชาญด้านการทำปุ๋ยหมัก และดูแลหมูเหมาขานด้วยสมุนไพรรและสมุนไพร ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เคล็ดลับความสำเร็จคือการสังเกต ทดลองและปรับปรุง

17

นางสาวณัฐนิชา มังคละ

“คัดพันธุ์ข้าวเพิ่มผลผลิต” จากอดีตเกษตรกรที่ประสบภัยธรรมชาติจนทำให้มีหนี้สินรันทด จนมีโอกาสได้มาเรียนรู้กระบวนการทำงานของปิดทองหลังพระฯ มีความเชี่ยวชาญการปลูกข้าวแบบครบวงจร ตั้งแต่การคัดพันธุ์ข้าว การเตรียมดิน การดำและการใส่ปุ๋ย ผลผลิตข้าว 86 ถัง/ไร่ ด้วยต้นทุนไร่ละ 1,300 บาท มีรายได้จากการขายข้าวเพิ่มจาก 5,400 บาท เป็น 29,440 บาท ภายในเวลา 3 ปี และปลดหนี้กว่า 69,000 บาทได้หมดสิ้น

นายฤทธิ์ กันนิกา

26

“ปลูกหม่อนนอกฤดู” เกษตรกร

ผู้ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาที่มากับความยากจนจนมาพบ “เศรษฐกิจ

พอเพียง” ซึ่งสอนให้นายฤทธิ์ปลูกทุกอย่างที่กินและเลี้ยงทุกอย่างที่เป็นอาหาร นายฤทธิ์จัดสรรพื้นที่ 15 ไร่ให้เป็นไร่นาสวนผสม มีองค์ความรู้ทั้งการปลูกและการขยายพันธุ์หญ้าแฝก การฟื้นชีวิตดินด้วยการไถกลบ และปลูกหม่อนนอกฤดู ซึ่งสร้างรายได้มากกว่าฤดูกาลปกติถึง 2 เท่า

34

นายจำลอง ใจเกลี้ยง “ลำไยอินทรีย์”

เจ้าของสวนเกษตรแบบผสมผสานบนพื้นที่ 8 ไร่ ซึ่งทุกตารางนิ้วมีการจัดการอย่างลงตัว ประกอบด้วยพรรณไม้หลากหลายชนิด ทั้งลำไย กล้วย ส้ม มะนาว พืชผักสวนครัว ทั้งกินได้ใช้สอย ขายเป็นรายได้รายวัน รายเดือนและรายปี ปลูกพืชแซมในสวนลำไยอินทรีย์ โดยที่ผลผลิตลำไยยังคงขนาด 2A ซึ่งเป็นขนาดใหญ่ที่ตลาดต้องการมากที่สุด

41

นายคณพล สุบิน “หมูหลุม” อดีตนักศึกษาวิศวกรรมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่หันหลังให้กับงานในระบบเพื่อกลับมาทำเกษตรกับครอบครัวในวัยเพียง 24 ปี โดดเด่นด้านการเลี้ยงหมูหลุม การเลี้ยงไกรร่วมกับหมูและการบริหารจัดการตลาด โดยเชื่อว่าผู้ที่มีสิทธิกำหนดราคาคือเกษตรกรไม่ใช่พ่อค้าคนกลาง และสูบน้ำด้วยตะบันน้ำ ที่ลงมือทำเองโดยใช้เงินเพียง 1,000 บาท

46

นายสุกีน ขาวยอง “เกษตรกรรุ่นใหม่หัวใจใส่ใจรู้”

อดีตพนักงานบริษัทเอกชนที่ละทิ้งเงินเดือนก้อนโต เดินทางกลับบ้านเกิดเพื่อมาพลิกฟื้นไร่นาให้กลับมาเขียวขจีอีกครั้ง เชี่ยวชาญด้านการเลี้ยงหมูเหมาชนแบบลดต้นทุนค่าอาหาร การเลี้ยงปลาดุก เปิดเทศและการปลูกสับปะรดแซมสวนลำไยที่ได้ทั้งผลผลิต ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ว่างและช่วยชุมชนด้วยวิธีการตามธรรมชาติ

52

นายลอง พุฒิหมื่น “คนคัดพันธุ์ข้าวแห่งบ้านน้ำป่า” เกษตรกรผู้มีความรู้หลากหลายด้าน ทั้งวนเกษตร การวางระบบน้ำเพื่อการเกษตร และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ด้วยเชื่อว่าเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีย่อมอยู่ในมือชาวนา นอกจากนี้นายลองยังมีความรู้เรื่องการปลูกต้นไม้ เขาปลูกป่าทดแทนเพื่อรักษาสมดุลของป่าไม้ด้วย

59

นายธีรพันธ์ เทื่อนแก้ว

“กูรูไผ่กิมจูนอกฤดู” จากเจ้าของสวนส้มสู่เกษตรกรที่สิ้นเนื้อประดาตัว เมื่อสวนส้ม 45 ไร่ ที่ลงทุนมหาศาลเป็นโรคโคนเน่าต้องออกไปค้าแรงงานยัง กทม. เพื่อทำงานปลดหนี้ จนมีเงินเก็บและกลับมาลงทุนทำเกษตรแบบผสมผสานที่ บ้านเกิดอีกครั้ง ควบคู่ไปกับการปลูกไผ่กิมจูนอกฤดู ซึ่งปัจจุบันสร้างรายได้ให้ 1,000 บาท/วัน

นายวรพล ไชยสาลี “นักสร้างฝายแห่งบ้านห้วยธนู”

หนานผ่าน เป็นอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสพ.) ของโครงการปิดทองหลังพระฯ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการน้ำ สร้างฝายและมีองค์ความรู้ทางการเกษตร อาทิ การทำปุ๋ยหมัก 7 ชนิด การเลี้ยงหมูหลุม เลี้ยงหมูไม่ให้มีกลิ้นและไม่มีเสียงร้องรบกวน สามารถถ่ายทอดความรู้ให้พี่น้องในหมู่บ้านได้เข้าใจถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

นายเพชร อนันต์ “หมอดินบ้านห้วยธนู”

เกษตรกรวัย 43 ปี ผู้เชี่ยวชาญด้านการปรับปรุงดิน เป็นหมอดินประจำบ้านห้วยธนูมานานกว่า 10 ปี นายเพชรได้แนะนำชาวบ้านเรื่องการแก้ไขปัญหาดิน ไปพร้อมๆ กับทำให้ดูเป็นแบบอย่าง บนพื้นที่เกษตร 30 ไร่ ของเขา ซึ่งสภาพดินในแปลงเสื่อมโทรมเพราะฤทธิ์สารเคมี จนทำให้ดินที่แข็งเป็นดานสามารถปลูกพืชยืนต้นสลับกับพืชเศรษฐกิจ

นายจันทร อู่ปะ “หมอสุมไพร์บ้านห้วยม่วง”

หมอทางเลือกที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะจากโรงพยาบาลท่าวังผาและ จ.น่าน โดยใช้สมุนไพรพื้นบ้านเพื่อการเยียวยาผู้ป่วย อู่จันทรมีความรู้และประสบการณ์ในการปลูกป่ากว่า 20 ปี จึงปลูกป่า 3 อย่างได้ประโยชน์ 4 อย่าง รวมทั้งปลูกเพิ่มและทดแทนพืชตระกูลสมุนไพร

นายศรี อินกอง “คนปลูกสักแห่งบ้านห้วยม่วง”

เกษตรกรที่มองธรรมชาติดังห้องเรียนขนาดใหญ่ และเป็นคนไม่หยุดเรียนรู้ ทำให้ยูริสรีบรรลุถึงหลักการพึ่งพาอาศัยกันของเหล่าพืชพรรณ และเข้าใจว่าพืชชนิดไหนชอบสิ่งแวดล้อมแบบใด ยูริสรีมีความรู้เรื่องการปลูก “ไม้สัก” โดยเขาได้ปลูกสักนับร้อยต้นคู่กับกล้วยเหลียงนวล ฤๅษณา และไผ่ขางนวล เพื่อเป็นหลักประกันทางความมั่นคงในอนาคต

นางศรีคำ มังคละ

อายุ 54 ปี

บ้านเลขที่ 14 หมู่ 7 บ้านน้ำป่าก

ต.ตาลชุม อ.ท่าวังผา จ.น่าน

โทรศัพท์ 084-808-8682

หมอสุนไพรมู

พื้นที่เกษตร : 28 ไร่ เกษตรผสมผสาน (ลำไย ลิ้นจี่ ฝรั่ง กล้วยเหลืองนวล) ทำนา ผักสวนครัว (กะเพรา โหระพา ตะไคร้ ข่า มะกรูด มะนาว) และพืชหลังนา (พริก ผักกาดเขียว)

เลี้ยงสัตว์ : หมูเหมาชน ไก่พื้นเมือง (ไก่ไข่และไก่เนื้อ) ปลาตะเพียน ปลายี่สก

สิ่งที่ได้จากโครงการปิดทองหลังพระ :

บ่อพวง 1 บ่อและห้วยบ่อเกิดที่นำน้ำมาแปลงเป็นประปาภูเขา น้ำเพื่อการเกษตรจากฝายลู่ก้า บ่อพวง 1 บ่อ หมูเหมาชน 2 ตัว ไก่พื้นเมือง 5 ตัว ปลานวลจันทร์ ปลาตะเพียน 2 ถัง ฝรั่ง 300 ต้น ฝรั่งเหลือง 300 ต้น กล้วยเหลืองนวล 70 ต้น หวาย 400 ต้นและปุ๋ยสูตร 15-15-15 5 กระสอบ

ผลการเปลี่ยนแปลง : ลดหนี้จาก 111,500 บาท เหลือ 35,000 บาท ตัดวงจรการกู้เงินประมาณ 20,075 บาท/ปี (เฉลี่ย 55 บาท/วัน) เหลือ 700 บาท/ปี (1.91 บาท/วัน) มีน้ำเพื่อการอุปโภคและการเกษตรตลอดทั้งปีและองค์ความรู้ในการทำน้ำหมัก ปุ๋ยหมักและหลักการสุขภาพหมูเบื้องต้น

ความรู้เด่น : เกษตรผสมผสาน การทำน้ำหมักจุลินทรีย์ 3 อย่าง 7 ชนิด การทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากมูลสัตว์ เทคนิคการเพิ่มผลผลิตหมูและสุขภาพหมูด้วยยาสูตรสมุนไพร

นางศรีคำ มังคะละ หรือแม่ฮู้ด แห่งบ้านน้ำปาก เป็นผู้หญิงที่รู้ถึงโทษของการทำเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นอย่างดี เพราะกว่าครึ่งชีวิตของการเป็นเกษตรกร แม่ฮู้ดปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาตลอด ที่ทำให้เธอตระหนักว่า การทำเกษตรแบบนี้ไม่ใช่หนทางที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนเพราะเงินที่ได้มาก็ต้องหมดไปกับค่าแรงงาน ค่าสารเคมี สารพัดชนิด และการมีรายได้เพียงปีละครั้งก็สวนทางกับปากท้องของครอบครัวที่ต้องกินต้องใช้ทุกวัน จากจุดนี้ทำให้เธอมีความคิดที่จะเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรของครอบครัวแต่ไม่อาจทำอย่างที่ได้คิดได้ เพราะไม่มีเงินและที่ทำกิน เธอและสามีจึงออกไปขายแรงงานเพียงหวังว่าจะมีเงินกลับมาซื้อที่ดินเป็นของตนเอง

หลังจากออกไปรับจ้างอยู่หลายปี แม่ฮู๊ดมีเงินเก็บอยู่ก้อนหนึ่งจึงกลับมาซื้อที่ดินผืนแรกเนื้อที่ 3 ไร่ ราคา 2,500 บาท เริ่มปลูกพืชนานาชนิด จนกลายเป็นแปลงเกษตรแบบผสมผสาน และนำรายได้จากการขายผลผลิตที่ผ่านการลองผิดลองถูกมานับไม่ถ้วน มาเก็บหอมรอมริบสร้างฐานะ จนสามารถขยายพื้นที่เป็น 28 ไร่ได้ในที่สุด **ปลูกพืชหลากหลายมีรายได้ตลอดปี**

แม่ฮู๊ดบริหารจัดการพื้นที่ใหม่หลังจากประสบกับภัยธรรมชาติ โดยได้รับความรู้จากโครงการปิดทองหลังพระฯ เช่น การปลูกพืชหลังนา การทำปุ๋ย ส่งผลให้พื้นที่ 28 ไร่ มีการวางแผนอย่างดี เพื่อเป็นหลักประกันว่าเธอจะมีกิน มีใช้และมีรายได้ตลอดปี ดังนี้

- **พืชสร้างรายได้** แม่ฮู๊ดปลูกพืชหลายชนิดรวมกัน โดยพืชที่เป็นรายได้หลักหล่อเลี้ยงครอบครัวคือ พืชเศรษฐกิจจำพวกไม้ยืนต้น เช่น ลำไย ลิ้นจี่ ไข่ กล้วย เหลืองนวล เป็นต้น สังเกตได้ว่าพืชแต่ละชนิดที่กล่าวมา จะมีรอบการออกผลผลิตไม่ตรงกัน ทำให้เธอมีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี

- **พืชลดรายจ่าย** นอกจากพืชสร้างรายได้ ยังมีการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อลดรายจ่าย โดยพืชที่ปลูกในพื้นที่ประกอบด้วย ตะไคร้ มะนาว มะกรูด กะเพรา มะเขือ มะละกอ เป็นต้น ปลูกกระจายทั่วไปในแปลงภายใต้แนวคิด “กินทุกอย่างที่ปลูก ปลูกทุกอย่างที่กิน” หากเหลือจากการบริโภคในครัวเรือนแล้ว จึงจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริมอีกทาง

- **การเลี้ยงหมู** หมูที่เลี้ยงได้แก่ หมูผสมผสานกับหมูจินหัว ปัจจุบันมี 10 ตัว แม่ฮู๊ดมองว่าการเลี้ยงหมูเหมือนการออมเงินในธนาคาร ที่เมื่อไรที่ต้องการใช้เงินก็ขายหมู และหากอยากได้เงินมากๆ มีดอกเบี้ยสูง ก็ต้องฝาก (ขุนหมู)

ให้ได้ตามเวลา ผลพลอยได้ของการเลี้ยงหมู คือการนำขี้หมูมาทำปุ๋ย อีกทั้งรักที่เหลือจากการคลอดหมู หากนำมาหมักเป็นฮอร์โมน ยังจะได้ปุ๋ยที่มีประโยชน์สูงมากอีกด้วย

■ **การเลี้ยงไก่** ไก่ที่เลี้ยงมี 2 ประเภท คือ “ไก่เนื้อ” และ “ไก่ไข่” ภายใต้แนวคิดต้องการลดรายจ่ายจากการซื้อเนื้อและไข่มาประกอบอาหาร อีกทั้งยังมีรายได้เสริมหากมีคนมาขอซื้อ

■ **การเลี้ยงปลา** เป็นผลพลอยได้จากการขุดบ่อพวงเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูก แม่อุ๊ดนำปลากินพืชหลายชนิดมาปล่อย และเลี้ยงโดยใช้เศษพืชผักและมูลไก่ จึงถือว่าเป็นการเลี้ยงปลาที่ไม่ต้องลงทุนซื้ออาหารเลย นอกจากเงินลงทุนที่ซื้อพันธุ์ปลารุ่นแรกก็นำมาปล่อยเท่านั้น

แม่อุ๊ดเล่าว่าช่วงแรกที่ทำเกษตรผสมผสานจะไม่เห็นผลมากนัก เพราะพืชบางชนิดต้องใช้เวลาในการเติบโต แต่พอเข้าสู่ปีที่ 3 เธอจึงเริ่มมีรายได้หมุนเวียนสามารถมีเงินไปใช้หนี้ได้ นอกจากนั้นเกษตรผสมผสานยังช่วยให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เพราะเกษตรกรรมมีงานทำทั้งปี เมื่อสภาพจิตใจดีขึ้น สภาพทางสังคมก็ดีขึ้นไปด้วย

เมื่อมีกินก็มีเงินปลดหนี้

เคล็ดลับในการปลดหนี้ของแม่อุ๊ด เริ่มจากลดรายจ่ายและเพิ่มรายรับด้วยการทำเกษตรผสมผสาน เพราะพืชแต่ละชนิดที่ปลูกล้วนแต่เป็นพืชอาหาร ไม่ต้องเสียเงินซื้อ แม้แต่ละวันจะคิดเป็นเงินไม่มาก แต่เมื่อนานวันเข้าก็เป็นเงินก้อนโตไม่ใช่น้อย และลงแรงปลูกเองกินเอง นำเงินส่วนนี้ไปใช้หนี้ “เมื่อก่อนต้องมีย่างน้อยวันละ 55 บาท เดือนนี้ทั้งปีแค่ 700 บาท เพราะจะกินปลาที่มีปลาให้กิน จะกินผักก็มีผักให้เก็บ เชือดหมูที ก็เอาไปย่าง ตากแห้ง ก็เก็บได้นาน ไก่ที่เลี้ยงไว้ ฆ่าตัวก็ต้มกินได้เป็นอาทิตย์ เพราะมีกินแค่สองคน จะเสียเงิน ก็ตอนไปซื้อจิ้ง (เนื้อ) หมูจิ้ง (เนื้อ) เนื้อมาลวกกินกับพ่อ ครั้งละ 50-60 บาท ซึ่งนานๆที” นอกจากนั้นความสม่ำเสมอในเรื่องรายได้ที่แต่ละครั้งอาจไม่มากเมื่อเทียบกับเงินก้อนที่ได้จากการปลูกข้าวโพด ยังง่ายต่อการบริหารจัดการและเป็นเงินที่รับเต็มๆ เพราะมีต้นทุนปุ๋ยและสารเคมีน้อยมาก

ช่วงรายได้	ที่มาของรายได้	ประมาณการ รายได้ (บาท)	รายได้รวมต่อ ปี (บาท)
รายวัน	พืชผักสวนครัว	50	18,250
รายเดือน	หมูหมยขาน หมูจินหัว พริก	3,000	36,000
รายปี	ลำไย ลิ้นจี่ ไข่ กล้วยเหลือง นวล ข้าว	150,000	150,000
รายชีวิต	ไม้ยืนต้น	บำนาญชีวิตที่ประเมิน ค่าไม่ได้	บำนาญชีวิต
รวมรายได้			204,250

เมื่อมีรายได้ที่มั่นคงขึ้น แม่ฮู๊ดก็เริ่มนำรายได้เหล่านั้น มาทยอยปลดหนี้กองทุนต่างๆ ที่เธอไปกู้ยืมมา 6 กองทุน ปัจจุบันจากหนี้สินรวม 111,500 บาท ได้มีการชำระไปแล้ว 76,500 เหลือแค่ 35,000 บาท

ตารางการผ่อนชำระหนี้ของนางศรีคำ มั่งคละ

แหล่งเงินทุน	ยอดกู้ (บาท)	ยอดชำระ (บาท)	ยอดหนี้คงเหลือ (บาท)
กองทุนเงินล้าน	50,000	50,000	0
กองทุนอพป.	2,500	2,500	0
กองทุนหมู	3,000	3,000	0
กองทุนนาดำ	2,000	2,000	0
กองทุน SML	7,000	7,000	0
สหกรณ์	47,000	12,000	35,000
รวม	111,500	76,500	35,000

บำรุงหมูด้วย “สมุนไพร”

เป็นที่รู้กันในหมู่นักวิชาการว่าแม่ผู้เลี้ยงหมูเก่งมาก นอกจากจำนวนลูกต่อคอกสูงกว่าเพื่อนบ้านแล้ว อัตราการตายยังต่ำ เมื่อถามถึงเคล็ดลับว่าทำอย่างไรจึงจะเลี้ยงหมูเก่งเหมือนเธอ แม่ผู้ตอบว่าหากใครมองหมูเป็นคนเหมือนกับเธอก็สามารถประสบความสำเร็จทั้งนั้น และที่สำคัญไม่ควรลืมภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ “เลี้ยงสัตว์ต้องเลี้ยงด้วยใจรัก หากไม่มีเวลาพอ ไม่ต้องเลี้ยง เพราะเลี้ยงสัตว์ไม่มีเสาร์อาทิตย์” กล่าวคือหากเกษตรกรต้องการเลี้ยงหมูให้ลูกดก แข็งแรง แม่ผู้ดูแลแนะนำจำเป็นต้องมี “สมุนไพร” กับ “ใส่ใจ” หรือเรียกรวมๆกันว่า “สมุนไพร” อันมีวิธีการดังนี้

1. ใส่ใจ

- 1.1 รักษาความสะอาดคอกสม่ำเสมอ เก็บกวาดขี้หมูทุกวัน
- 1.2 อาหาร (หยาบ กลบ หัวอาหาร) และน้ำต้องมีเพียงพอ “คนทั่วไปให้หัวอาหาร 1.5 ถ้วย/ตัว แม่ให้ 3 ถ้วย ส่วนน้ำต้องมีตลอด สัมลูกดก หมูอ้วนได้เลย หากหมูไม่มีน้ำกิน”
- 1.3 สังเกตอาการหมูสม่ำเสมอ หากหมูตัวไหนซึม มีอาการผิดปกติ ให้จับแยก และรักษาตามอาการทันที เมื่อหมูมีอาการดีขึ้น ให้เก็บกวาดคอกและใช้น้ำผสมยาฆ่าเชื้อราดคอก
- 1.4 ทุกครั้งที่ราดคอกให้ใช้ผ้าเช็ดคอกจนแห้งป้องกันหมูลื่น เพราะทุกครั้งที่หมูลื่นเท่ากับเป็นการเพิ่มโอกาสที่หมูจะแท้ง
- 1.5 เมื่อหมูคลอดลูก ให้เพิ่มรางน้ำต่างหากอีกหนึ่งรางผสมยาแก้หวัดให้ลูกหมูกิน เพราะหมูยังอ่อนแอ จึงมีโอกาสไม่สบายได้ง่าย
- 1.6 หากอากาศหนาว ให้นำฟางหรือผ้าห่มเก่าๆ มาคลุมคอกเพื่อเพิ่มความอบอุ่นให้แม่หมู โดยเฉพาะลูกหมูที่สุขภาพยังไม่แข็งแรง หากสัมผัสกับอากาศหนาวนานๆ อาจเป็นหวัดและตายได้

2. สมุนไพร

แม่อุ๊ดมีสูตร “ยาสมุนไพรแก้ท้องร่วง” ซึ่งเธอได้รับการถ่ายทอดมาจากกรุ๊ปรุ่นย่า ที่ใช้ประโยชน์จากสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น เธอ บอกว่ายาชนิดนี้ใช้ได้ทั้งคนและหมู “สมุนไพร ที่คนกินได้ สัตว์ก็กินได้” มีวิธีการปรุงดังนี้

วัตถุดิบ

เปลือกกระเทียม 1 กิโลกรัม (ลักษณะ เหมือนถั่วลันเตา) ใบฝรั่ง 1 กำมือ

วิธีปรุง

2.1 ปอกเปลือกกระเทียมออกเป็นชิ้น เล็กๆ แล้วเทลงในน้ำพร้อมกับเครื่องเทศและ ใบฝรั่ง

2.2 ต้มไปเรื่อยๆ เพื่อสกัดเอาตัวยาสัญญาณบ่งบอกว่ายาถูกสกัดคือน้ำจะเปลี่ยน เป็นสีแดงจางๆ

2.3 ทิ้งให้เย็น แล้วนำไปเทในรางให้หมูดื่ม

หมายเหตุ หากกินยาสมุนไพรติดต่อกัน 2-3 วัน หมูยังมีอาการไม่ดีขึ้น ให้ติดต่อ สัตวแพทย์มาทำการรักษาต่อไป

ปุ๋ยชีวภาพคือหัวใจ

แม่อุ๊ดประยุกต์วัตถุดิบเหลือใช้ในท้องถิ่น มาผลิตปุ๋ย ฮอร์โมน และสารไล่แมลง เพื่อลดต้นทุนการผลิต และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นความรู้ที่เธอได้จากการอบรมก่อนนำไปสู่การลงมือทำ จนสามารถนำไปใช้ทดแทนสารเคมีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขั้นตอนการผลิตดังนี้

1. ฮอร์โมน (น้ำหมักชีวภาพจากผลไม้สุก)

ส่วนผสม กลัวยสุก มะละกอสุกและฟักทองแก่อย่างละ 1 กิโลกรัม/น้ำตาลทรายแดง หรือกากน้ำตาล 3 กิโลกรัม

ขั้นตอน/วิธีทำ

- 1) หั่นกล้วย มะละกอ และฟักทองออกเป็นชิ้นประมาณ 5 เซนติเมตร
- 2) ใส่กล้วย มะละกอ และฟักทองที่หั่นลงในภาชนะ เติมน้ำตาลแล้วปิดฝาให้สนิท
- 3) หมักทิ้งไว้ 10-15 วันก็นำไปใช้ได้

วิธีใช้ ผสมน้ำหมักสมุนไพร 1 ลิตร : น้ำ 200-400 ลิตร นำไปรดหรือพ่นบำรุงพืชหรือผลไม้เพื่อช่วยให้เจริญเติบโตและติดผลดก

ข้อควรระวัง ควรฉีดพ่นในระหว่างเวลา 07.00 น.-10.00 น. หรือ 16.00 น.-18.00 น. จะให้ผลดีที่สุด

2. สูตรสมุนไพรกำจัดหนอน เช่น หนอนกระทู้ หนอนขอนใบ หนอนใยผัก หนอนใต้ หนอนเจาะสมอฝ้าย

ส่วนผสม พื้ทะเลายโจร เปลือกห้น เปลือกแค หางไหล ตะไคร้หอม หัวเชื้อจุลินทรีย์เข้มข้นอย่างละ 1 กิโลกรัม/น้ำตาลทรายแดงหรือกากน้ำตาล 1 ลิตร/น้ำสะอาด 15 ลิตร

ขั้นตอน/วิธีทำ

- 1) หั่นหรือสับพื้ทะเลายโจร เปลือกห้น เปลือกแค หางไหล ตะไคร้หอม ให้ได้ความยาว 1-2 ซ้อมือ
- 2) ผสมน้ำสะอาดกับน้ำตาลทรายแดงหรือกากน้ำตาลลงในถังหมัก
- 3) นำส่วนผสมที่หั่นหรือสับใส่ลงในถังหมัก ปิดฝาให้สนิทและเก็บไว้ในที่ร่มนาน 1 เดือน

วิธีใช้ ผสมน้ำหมักสมุนไพร 1 ลิตร: น้ำ 100-200 ลิตร

ประโยชน์ ป้องกัน ไล่และลดประชากรแมลงที่มาทำลายต้นพืช

ข้อควรระวัง ควรฉีดพ่นน้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง ในช่วงเย็น 1-2 อาทิตย์/ครั้ง

หมายเหตุ สูตรสมุนไพรสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามท้องถิ่น แต่ควรเป็นสมุนไพรที่มีรสขม ฝาด เปรี๊ยะ

3. ปุ๋ยหมักชีวภาพมูลสัตว์

ส่วนผสม มูลหมูแห้งละเอียด 3 ส่วน/แกลบดำ 1 ส่วน/อินทรีย์วัตถุที่หาได้ง่าย เช่น แกลบ ใบไม้ ขี้เลื่อย เปลือกถั่วเหลือง เปลือกถั่วเขียว ชุยมะพร้าว เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน 3 ส่วน/รำละเอียด น้ำสกัดชีวภาพ หรือหัวเชื้อจุลินทรีย์ กากน้ำตาลและน้ำ 1 ส่วน

ขั้นตอน/วิธีทำ

- 1) นำส่วนผสมมากองซ้อนเป็นชั้น ๆ แล้วคลุกเคล้าให้เข้ากัน
- 2) เอาส่วนผสมของน้ำสัปดาห์กับน้ำตาลและน้ำคนจนละลายเข้ากันดี ใส่บัวรดน้ำรดบนกองปุ๋ยหมัก คลุกเคล้าให้เข้ากันจนได้ความชื้นพอหมาดๆ (วิธีทดสอบ ให้เอามือขย่ำบีบดู ถ้าส่วนผสมเป็นก้อน ไม่แตกออกจากกันและมือรู้สึกชื้นๆ ไม่แฉะแสดงว่าใช้ได้)
- 3) หมักทิ้งไว้นาน 7 วัน ก็นำไปใช้ได้

วิธีใช้

- 1) ผสมปุ๋ยหมักชีวภาพกับดินในแปลงปลูกผักทุกชนิดที่อัตราส่วน 1 กิโลกรัม : พื้นที่ 1 ตารางเมตร
- 2.) พืชผักอายุเกิน 2 เดือน เช่น กะหล่ำปลี ถั่วฝักยาว แตงและฟักทอง ให้ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ 1 กำมือคลุกกับดินรองก้นหลุมก่อนปลูก
- 3) ไม้ผลควรรองก้นหลุมด้วยเศษหญ้า ใบไม้แห้ง ฟาง และปุ๋ยหมักชีวภาพ 1-2 กิโลกรัม สำหรับไม้ผลที่ปลูกแล้ว ใส่ปุ๋ยหมักชีวภาพแนวทรงพุ่ม ½ กิโลกรัม : พื้นที่ 1 ตารางเมตร แล้วคลุมด้วยหญ้าแห้งหรือใบไม้แห้งหรือฟางควรใส่ปุ๋ยหมักชีวภาพทุกเดือนครั้งละ 1 กำมือ

ข้อควรระวัง ปุ๋ยหมักที่นำไปใช้ ต้องผ่านกระบวนการหมักให้สมบูรณ์เสียก่อน และใช้ในปริมาณที่เหมาะสม

หมายเหตุ อัตราส่วนต่างๆ สามารถปรับได้ตามความเหมาะสม ยกเว้นรำละเอียดที่ต้องไม่น้อยกว่า 10% เพราะเป็นอาหารของจุลินทรีย์

พื้นที่ 10 ไร่
นางศรีคำ มิ่งคละ

นางสาวณัฐนิชา
มังคละ

บ้านเลขที่ 68 หมู่ 7 บ้านน้ำป่าก
ต.ตาลชุม อ.ท่าวังผา
จ.น่าน 55140
โทรศัพท์ 086-195-4369

คัดพันธุ์ข้าวเพิ่มผลผลิต

ณัฐธินิชา มังคละหรือ “แต้ว” อาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสพ.) หญิงหนึ่งเดียวแห่ง อ.ท่าวังผา จ.น่าน จากอดีตเกษตรกรที่ประสบปัญหาภัยธรรมชาติ ทำให้หนี้สินล้นตัว จนมีโอกาสดำเนินการเรียนรู้กระบวนการทำงานของโครงการปิดทองหลังพระฯ ด้วยความคิดว่า “อยากแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง” ปัจจุบันบนพื้นที่ 3 ไร่ 2 งาน มีการปลูกพืชอย่างเป็นระบบ และมีแนวคิดการทำงานตามแนวพระราชดำริชัดเจน

ในอดีตแต้วใช้พื้นที่ทั้งหมดที่มีไปกับการปลูกกล้วย ซึ่งสร้างรายได้ประมาณ 80,000 บาท/ปี แต่ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในครอบครัวที่ต้องกินต้องใช้ เคราะห์ซ้ำกรรมซัด ปี พ.ศ. 2551 เกิดอุทกภัยและดินโคลนถล่ม

พื้นที่เกษตร : 3 ไร่ 2 งาน ทำเกษตรผสมผสาน ทำนา ผักสวนครัว (กะเพรา โหระพา ตะไคร้ ข่า มะกรูด มะนาว) กล้ายเหลียงนวล และพืชหลังนา (พริก ผักกาดเขียว)

เลี้ยงสัตว์ : หมูเหมาซาน ไก่พื้นเมือง ปลานิล ปลาไน ปลาดุกเพียนขาว ปลาช่อน

สิ่งที่ได้จากโครงการปิดทองหลังพระฯ : บ่อพวง 1 บ่อ หมูเหมาซาน 2 ตัว ไก่พื้นเมือง 5 ตัว งบประมาณสนับสนุนชุดนาขั้นบันได 2.5 ไร่ ปลานิล ปลาดุกเพียนขาว ปลาไนรวม 600 ตัว ผักสวนครัว ถั่วลิสง 10 ต้น ลองกอง 10 ต้น มะขาม 5 ต้น กล้ายเหลียงนวล 200 ต้น หวาย 200 ต้น กุหลาบ 100 ต้น ตำลึง 20 ต้น ฝรั่ง 20 ต้น มะนาว 5 ต้น

ผลการเปลี่ยนแปลง : ปลูกได้ 67,000 บาท และมีรายได้เพิ่มจากพืชหลังนา หมูเหมาซาน ไก่พื้นเมืองและปลารวม 192,555 บาท เพิ่มผลผลิตข้าวจาก 70 ถัง/ไร่ ในปี 2554 เป็น 86 ถัง/ไร่ในปี 2555 ด้วยต้นทุน 1,300 บาท/ไร่

ความรู้ได้ : เกษตรผสมผสาน การคิดพันธุ์ข้าวและเทคนิคเพิ่มผลผลิต การทำน้ำหมักจุลินทรีย์ 3 อย่าง 7 ชนิด การทำปุ๋ยหมักและผสมปุ๋ย PR แนวคิดแก้จน และหลักการทรงงาน

บ้านน้ำปาก ส่งผลให้พื้นที่เกษตรของแก้ว และเพื่อนบ้านได้รับความเสียหาย หลังจากนั้นหน่วยงานต่างๆ ก็ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ แต่ไม่นานนักวัชพืชหรือสิ่งของต่างๆ ที่ได้รับมาก็หมดไปตามระยะเวลา ครอบครัวของแก้วจึงต้องไปกู้หนี้ยืมสินมา 67,000 บาท เพื่อมาปรับปรุงพื้นที่ทำนา แต่ก็ได้ผลผลิตเพียงน้อยนิด ชีวิตเริ่มสิ้นหวัง เมื่อหนี้สินและดอกเบี้ยเริ่มเพิ่มพูนไปเรื่อยๆ จนกระทั่งโครงการปิดทองหลังพระฯ เข้ามาในพื้นที่ในปี 2552 ทำให้แก้วได้เริ่มชีวิตอีกครั้ง

โครงการปิดทองหลังพระฯ นำแนวคิดและหลักการพัฒนามาเผยแพร่ให้ชาวบ้าน การที่แก้วเป็นคนหนึ่งที่มีโอกาสไปศึกษาดูงานยังโครงการพัฒนาออยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.เชียงราย ก็ยิ่งทำให้เธอมั่นใจว่าการพัฒนาตามแนวพระราชดำริเป็นหนทางไปสู่ความยั่งยืน แก้วจึงกลับมาเล่าให้เพื่อนบ้านฟัง และเปลี่ยนแนวคิดตนเองก่อนเป็นลำดับแรก เปลี่ยนจากปลูกพืชชนิดเดียวที่เป็นความเสี่ยงของการผลิต เป็นการปลูกพืชหลากหลายชนิดตามแนวทางของเกษตรผสมผสาน โดยได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ ระบบกองทุนและปัจจัยการผลิตจากโครงการปิดทองหลังพระฯ ไม่นานนักพื้นที่ที่มีแต่โคลนเลนที่น้ำพัดพามากก็แปรเปลี่ยนเป็นสวนผักและผลไม้มีนาชนิด

ปลูกข้าวให้ได้ดีเริ่มที่คัดพันธุ์

ความที่แก้วเป็น อสพ. ทำให้เธอมีโอกาสเข้าถึงแหล่งความรู้ ทั้งจากการเรียน โดยการปฏิบัติร่วมกับทีมพี่เลี้ยงจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ การอบรมและดูงานยังสถานที่ต่างๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับนากลับมาพัฒนาหมู่บ้านของตน โดยแก้ว

ใช้รูปธรรมความสำเร็จในแปลงของตนเอง แทนการบอกเล่าเพื่อจูงใจให้ชาวบ้านทำตาม ปัจจุบันเธอเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการคัฟพันธุ์และปลูกข้าวของบ้านน้ำปาก “การปลูกข้าวให้ได้ผลผลิต ไม่ได้เกิดจากการใส่ปุ๋ยให้มากๆ แต่ต้องเริ่มตั้งแต่การคัฟพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ การเตรียมดินที่ถูกวิธี การดูแลรักษา รวมถึงการใส่ปุ๋ยให้ถูกช่วง” จนสามารถเพิ่มผลผลิตข้าว กข.10 จาก 700 กิโลกรัม/ไร่เป็น 860 กิโลกรัมภายในปีเดียว ซึ่งมีวิธีการดังนี้

1. การคัฟพันธุ์

- 1.1 คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่สมบูรณ์ (เมล็ดเต่ง รวงยาว) และคัดออกเมล็ดที่เป็นโรควงช้าง พันธุ์ผสมที่มีความยาวของรวงสูงๆ ต่ำๆ ต่างจากพวก ห้ามเสียดายเด็ดขาด
- 1.2 เมื่อได้เมล็ดพันธุ์ที่ต้องการ นำไปแช่น้ำ 1 คืน (หากเป็นฤดูหนาวให้แช่น้ำอุ่น) และคัดเอาเฉพาะเมล็ดที่จมน้ำเท่านั้น เมล็ดที่ลืบ ไม่สมบูรณ์จะลอยน้ำ ให้คัดออก
- 1.3 นำเมล็ดพันธุ์วางบนกระสอบป่าน ปล่อยให้เสด็จนาน 1 วัน
- 1.4 นำเมล็ดพันธุ์ที่แห้งดีแล้วชุปกับปุ๋ยโซคอน (ผสมปุ๋ยโซคอน 500 กรัม กับน้ำ 5 ลิตร) แล้วนำไปหยอดในหลุม (ทุกลำ) ที่อัตราส่วนเมล็ดพันธุ์ 10 กิโลกรัม/ไร่ โดยระยะห่างระหว่างหลุมอยู่ที่ 5-10 เซนติเมตร
- 1.5 ผ่านไป 28-30 วัน เมล็ดพันธุ์ 1 เมล็ด จะเจริญเติบโตเป็นต้นกล้า 8-9 ต้นสูงประมาณครึ่งหัวเข้า ให้ถอนกล้าดังกล่าวออก
- 1.6 ก่อนนำกล้าไปปักดำ ให้ตัดรากและชุปโซคอนอีกครั้งนาน 5 นาที เพื่อเร่งการฟื้นตัวของต้นกล้า
- 1.7 นำต้นกล้ามาวางบนกระสอบป่านให้เสด็จน้ำ แล้วนำไปใช้ปักดำได้

2. การเตรียมดิน

- 2.1 หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ให้ไถดะฝังกลบตอซังข้าวและเศษวัชพืช
- 2.2 ปล่อยน้ำเข้านา จากนั้นใส่ปุ๋ยหมัก 100 กิโลกรัม เชื้อราขาว และน้ำจุลินทรีย์ 3 ประเภท 7 ชนิด (สูตรอาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง) ซึ่งผสมเกลบและรำละเอียดแล้ว ลงไปบนที่นา 2.5 ไร่
- 2.3 ทิ้งไว้ 28 วัน เมื่อดินแห้งพอสมควร จึงเริ่มการไถคราด เพื่อกำจัดวัชพืชที่ลอยและติดอยู่บนคันนาและย่อยดินให้มีขนาดเล็กลง ง่ายต่อการดูดซึมธาตุอาหาร

3. การดูแลรักษา

- 3.1 หลังปักดำไปได้ 7-10 วัน ให้ใส่ปุ๋ยน้ำ (สูตรที่ 1) โดยวิธีการใส่นั้น ให้เทปุ๋ยสูตรน้ำลงในถังकुलเลอร์น้ำดื่ม นำไปวางบริเวณปลายท่อที่นำน้ำเข้านา แล้วเปิดถังकुलเลอร์น้ำดื่มเพียงเล็กน้อยเพื่อให้ปุ๋ยที่ไหลออกมามีลักษณะน้ำหยด การใส่ปุ๋ยในลักษณะนี้จะทำให้ปุ๋ยกระจายไปทั่วแปลงนา ไม่กระจุกอยู่ ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่ง
- 3.2 ผ่านไป 45 วัน ให้ใส่ปุ๋ยสูตรที่ 1 ด้วยวิธีและอัตราเดียวกันอีกครั้ง หากพบว่าต้นข้าวบริเวณใดไม่งาม ให้นำปุ๋ยคอก (มูลวัว) ไปโรย
- 3.3 พอข้าวออกรวง (ตั้งท้อง) ให้ใส่ปุ๋ยน้ำ (สูตรที่ 2) โดยมีวิธีการใส่ปุ๋ยแบบเดียวกับข้างต้น

การผสมปุ๋ยน้ำ

ปุ๋ยน้ำ	ส่วนผสม	วิธีผสม
สูตรที่ 1	1) โซคอน 500 กรัม 2) กรดอะมิโน 0.5 ลิตร 3) ปุ๋ย 15-15-15 300 กรัม 4) ปุ๋ย 46-0-0 200 กรัม 5) น้ำ 20 ลิตร	1) ผสมปุ๋ยเคมีทั้ง 2 สูตรกับน้ำ 20 ลิตร แล้วคนให้ละลาย 2) ผสมโซคอน คนอีกครั้งหนึ่ง 3) เทกรดอะมิโน ซึ่งมีคุณสมบัติเพิ่มช่องว่างในดิน (Pore) เป็นลำดับสุดท้าย 4) คนให้ละลายเป็นเนื้อเดียวกัน
สูตรที่ 2	1) โซคอน 500 กรัม 2) กรดอะมิโน 0.5 ลิตร 3) ปุ๋ย 15-15-15 200 กรัม 4) ปุ๋ย 13-13-21 300 กรัม 5) น้ำ 20 ลิตร	วิธีผสมเหมือนปุ๋ยน้ำสูตรที่ 1 ทุกประการ

รวมต้นทุนทำปุ๋ยสูตรน้ำ 70 บาท/ครั้ง ใส่ปุ๋ย 3 ครั้ง = 210 บาท

ข้อควรระวัง หากเทส่วนผสมทุกอย่างพร้อมกัน โซคอนจะไปเกาะตัวกับปุ๋ย ทำให้ประสิทธิภาพลดลง

สูตรข้างต้นเป็นเพียงกรอบแนวคิดกว้างๆเท่านั้น ซึ่งแล้ว “ไม่ได้ยึดติดตำรา” แต่อย่างใด การใช้มูลวัวโรยต้นข้าวแคะแกรนเพื่อเร่งการเติบโตนั้น เป็นความรู้ที่代代เรียนมานั้น แต่เมื่อนำมาใช้ที่บ้านแล้วมีการประยุกต์ใช้โดยใช้มูลหมูแทนมูลวัว เพราะหาได้ง่ายกว่า

ผลการเปลี่ยนแปลง

บนพื้นที่ที่代代ใช้ปลูกข้าวประมาณ 2 ไร่ 2 งาน ปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมา แล้ว มีกำไรจากการขายข้าว 26,190 บาท โดยมีต้นทุนเพียง 3,250 บาท หรือคิดเป็น 1,300 บาท/ไร่ ซึ่งน้อยมากเมื่อเทียบกับการทำนาในภาคกลาง ที่มาของการลงทุนน้อยแต่กำไรมาก มาจากการที่代代เน้นพึ่งพาตนเอง ทำทุกอย่างที่ทำเองได้ เช่น ทำปุ๋ยน้ำ คัดเมล็ดพันธุ์เอง ส่วนการปักดำก็ใช้การ “เอาแรง” กันในหมู่บ้าน ดังนั้นต้นทุนของ代代จึงเหลือแค่สิ่งที่ต้องซื้อและต้องจ้างเท่านั้น ประกอบด้วย ค่าจ้างรถไถ 2 ครั้ง ในการไถตะและไถคราดเพื่อเตรียมดินประมาณ รวมประมาณ 3,000 บาท และค่าปุ๋ยสูตรที่ทำเองไม่ได้ 70 บาท/ครั้ง นาปีฤดูกาลล่าสุด แล้วมีรายจ่ายในการซื้อปุ๋ยสูตรต่างๆ เพื่อนำมาผสมปุ๋ยสูตรน้ำ 210 บาท แต่ผลลัพธ์ที่ได้คือผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นจาก 70 ถัง/ไร่ ในปี 2554 เป็น 86 ถัง/ไร่ ในปี 2555 และขายได้ 2,550 บาท หมายความว่า代代ได้กำไรถึง 2,340 บาทเลยทีเดียว

การลงทุนและผลกำไรจากการขายผลผลิตชนิดต่างๆ ในแปลงไร่นาของ ณัฐริษา มังคละ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2552-2555

	พ.ศ. 2552				พ.ศ. 2553				พ.ศ. 2554				พ.ศ. 2555			
	รายได้	รายจ่าย	กำไร	หนี้	รายได้	รายจ่าย	กำไร	หนี้	รายได้	รายจ่าย	กำไร	หนี้	รายได้	รายจ่าย	กำไร	หนี้
ข้าว	5,400	1,750	3,650	67,000	12,600	2,900	9,700	67,000	27,100	2,070	25,030	0	29,440	3,250	26,190	0
พืชหลังนา (ข้าวโพด)	-	-	-	-	4,600	818	3,782	0	11,680	1,568	10,112	-	-	-	-	-
พริก	-	-	-	-	-	-	-	-	17,850	2,890	14,960	-	-	-	-	-
ผักกาด	-	-	-	-	-	-	-	-	16,700	1,430	15,270	-	14,490	3,850	10,640	-
เห็ดออรินจิ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ผักสวนครัว	-	-	-	-	-	-	-	-	475	-	475	-	1,890	-	1,890	-
หมูหมย	-	-	-	-	-	-	-	-	95,200	18,500	76,700	-	43,400	9,800	33,600	-
ไก่	-	-	-	-	-	-	-	-	1,150	-	1,150	-	345	-	345	-
ปลา	-	-	-	-	-	-	-	-	2,000	-	2,000	-	920	-	920	-
รวม	5,400	1,750	3,650	67,000	17,200	3,718	13,482	67,000	172,155	26,458	145,697	0	90,485	13,650	73,585	0

หมายเหตุ ปี 2554 เริ่มเห็นผลผลิตที่ได้รับจากการสนับสนุนจากโครงการ เช่น พืชหลังนา หมูหมยขาน และผักสวนครัว

สรุปข้อมูลรายได้ รายจ่ายและกำไรจากการปลูกข้าว 2.5 ไร่

รายได้	รายได้ต่อ 1 ไร่	รายจ่าย	รายจ่ายต่อ 1 ไร่	กำไร	กำไรต่อ 1 ไร่
29,440 บาท	11,776 บาท	3,250 บาท	1,300 บาท	26,190 บาท	10,476 บาท

ปลดหนี้ 67,000 ได้ใน 2 ปี

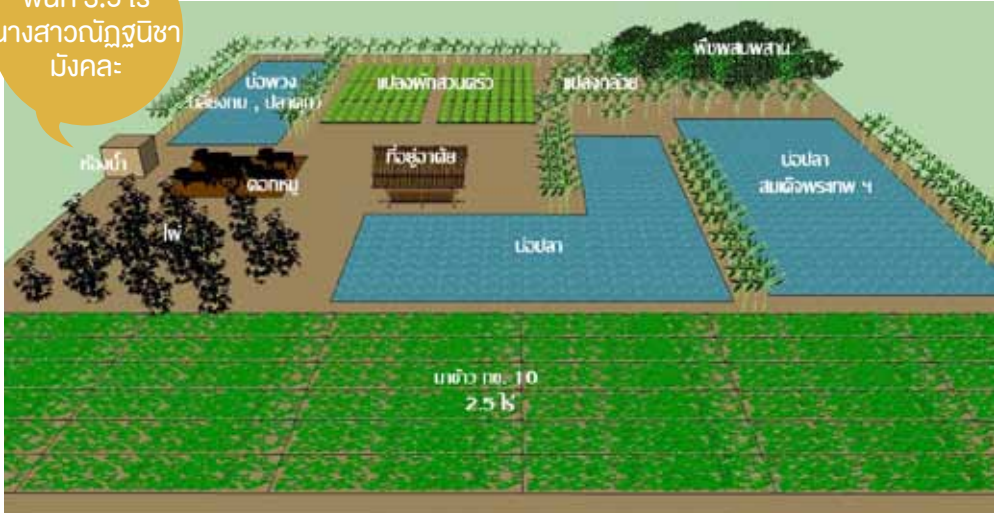
เพียง 2 ปี ที่เข้าร่วมกับปิดทองหลังพระฯ

นอกจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องหัวใจของการทำเกษตรแบบธรรมชาติ การคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว การทำน้ำหมักจุลินทรีย์ 3 อย่าง 7 ชนิด หลักการพัฒนา และแนวคิดแก็จัน ฯลฯ จากการศึกษาดูงาน และจากทีมพี่เลี้ยงของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ และปิดทองหลังพระฯ แล้ว คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแคว้นดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยสิ่งที่สร้างความสุขให้เธอมากที่สุด คือการมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในสวน ที่มีหมุนเวียนตลอดทั้งปี จนสามารถปลดหนี้ที่ท่วมทับได้ในที่สุด

ปี (พ.ศ.)	รายได้ (บาท)	รายจ่าย (บาท)	หนี้สิน (บาท)
2552	5,400 (ขายข้าว)	1,570	67,000
2553	17,200 (ขายข้าวและข้าวโพด)	3,713	67,000
2554	192,555 (ข้าว ข้าวโพด ปศุสัตว์ พืชหลังนา)	24,658	0

ส่วนแผนงานในอนาคตหลังจากเป็นไทจากหนี้สินทั้งปวงแล้ว แคว้นตั้งใจจะพัฒนาให้พื้นที่ของตัวเองมีพืชผักมากกว่านี้ รวมถึงและอุทิศเวลาเพื่อพี่น้อง ต.ตาลชุม ตลอดไป ตราบเท่าที่มีกำลัง

พื้นที่ 3.5 ไร่
นางสาวณัฏฐนิชา
มิ่งคะ

สวนของแต่เดิมมีการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรตลอดปีโดยผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนดังนี้
 ทำนา พื้นที่นา 1 ไร่ ได้ข้าว 70-86 ถัง เก็บไว้บริโภคในครัวเรือน
 บ่อพวงสนเขา ไร่เลี้ยงปลาอีสก ปลาตะเพียน ปลาไน ปลานิล เพื่อบริโภค
 ในครัวเรือน
 ผักสวนครัว กะเพรา โหระพา ตะไคร้ ข่า มะกรูด มะนาว เป็นต้น
 กลัวยเหืองนวล เป็นทรัพยากรหลักของสวน เพราะใช้บริโภค เลี้ยงสัตว์
 และจำหน่าย
 พืชหลังนา เช่น พริก ผักกาดเขียว เป็นต้น ส่วนใหญ่ปลูกเพื่อเป็นรายได้เสริม
 เลี้ยงปลุสสัตว์ ไก่พันธุ์พื้นเมือง 20 ตัว และหมูหมေးชาน 8 ตัว

นายฤทธิ กันนิกา

อายุ 51 ปี

บ้านเลขที่ 15 หมู่ 7 บ้านน้ำป่าก

ต.ตาลชุม อ.ท่าวังผา

จ.น่าน 55140

โทรศัพท์ 081-846-8074

ปลูกหม่อนนอกฤดู

พื้นที่เกษตร : เกษตรผสมผสานบนพื้นที่ 15 ไร่ แบ่งทำนา 5 ไร่ เนื้อที่ 4 ไร่ ขุดบ่อน้ำ 8 บ่อ พื้นที่สวน 5 ไร่ ปลูกแฝกพืชเศรษฐกิจและไม้ผล (แก้วมังกร ฝรั่ง กล้วย กล้วยน้ำว้า มะม่วง ลำไย ส้ม ลิ้นจี่ ขนุน น้อยหน่า ฝรั่ง มังคุด ละมุดทุเรียน ขนุน มะไฟ เงาะ ฝรั่ง พุทรา ชมพู มะแขว่น ลองกอง มะละกอ อ้อย มะปราง มะขาม กล้าย สับปะรด หม่อนไหม มะพร้าว ตำลึง มะยงชิด) และพืชผักสวนครัว (ผักบุ้ง ตะไคร้ ข่า พริก ผักชี คื่นช่าย โหระพา กะเพรา) และที่อยู่อาศัย 1 ไร่

เลี้ยงสัตว์ : ไก่พื้นเมือง 65 ตัวและเป็ด 60 ตัว และปลานิล ปลาไน ปลาตะเพียน ปลาดุกประมาณ 10,000 ตัว

สิ่งที่ได้รับจากโครงการปิดทองหลังพระฯ : บ่อพวง 1 บ่อ ปลานิล ปลานวลจันทร์ ปลาตะเพียน รวมกัน 8 ฝูง กล้าไม้เศรษฐกิจ ประกอบด้วยหวาย 200 ต้น ลองกอง 50 ต้น มะนาว 15 ต้น มะยงชิด 10 ต้น องค์ความรู้เกษตรธรรมชาติจากอาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง แห่งศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์และการทำปุ๋ย PR Nano

ผลการเปลี่ยนแปลง : ปลดหนี้ 60,000 บาท และมีเงินออมไว้ลงทุนในอนาคตกว่า 120,000 บาท

ความรู้เด่น : การทำเกษตรผสมผสาน การทำน้ำหมักจุลินทรีย์ 3 อย่าง 7 ชนิด การปลูกหม่อนนอกฤดู การปลูกและขยายพันธุ์แฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ

นายฤทธิและภรรยาทำอาชีพทำไร่ เมื่อย้อนเวลากลับไปเมื่อ 5 ปีก่อน พื้นที่ทั้ง 15 ไร่เสียขจิปไต้ด้วยข้าวโพดและข้าวไร้ และด้วยการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่ทำให้ครอบครัวของนายฤทธิเหลือรายได้ หลังหักค่าปุ๋ยและยาแล้วเพียง 80,000 บาท/ปี ซึ่งไม่เพียงพอต่อการจุนเจือครอบครัว นายฤทธิจึงต้องกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และวิถีชีวิตก็ดำเนินอยู่อย่างนี้เป้แล้วปีเล่า จนหนี้สินเพิ่มขึ้นถึง 60,000 บาท ต่อมาปี พ.ศ. 2551 เกิดอุทกภัยรุนแรงที่หมู่บ้านน้ำปาก และหมู่บ้านข้างเคียง ทำให้พื้นที่เกษตรและบ้านเรือนของชาวบ้านเสียหาย แม้ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐในรูปของปัจจัย 4 แต่ไม่มีหน่วยงานใดที่คำนึงถึงการให้ชาวบ้านรู้จักช่วยตัวเอง สุดท้ายเมื่อของที่ได้รับแจกหมด กำลังใจที่จะมีชีวิตต่อของชาวบ้านก็หมดไป จนกระทั่งปี พ.ศ.2552 โครงการปิดทอง

หลังพระฯ ได้เข้าช่วยเหลือชาวบ้าน จึงทำให้นายฤทธิ์ได้รู้จักหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกลายเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของครอบครัว

ปิดทองเข้ามาพร้อมความรู้

นายฤทธิ์เล่าว่า เมื่อโครงการปิดทองหลังพระฯ เข้ามา ทำให้ชาวบ้านมีความหวังอีกครั้ง หลังจากที่เคยชินกับวิกฤตธรรมชาติครั้งรุนแรง เริ่มจากการพาชาวบ้านไปศึกษาดูงานในพื้นที่โครงการที่เห็นผลสำเร็จแล้ว (โครงการพัฒนาตอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.เชียงใหม่) ที่ทำให้นายฤทธิ์มีกำลังใจ นอกจากนั้นยังเติมเต็มองค์ความรู้ที่ชาวบ้านต้องการ เช่น การทำบัญชีครัวเรือน การทำปุ๋ยหมักสูตรต่างๆ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เมื่อได้รับความรู้มาแล้วก็นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ตัวเอง เช่น การทำปุ๋ย บ้านเขากับบ้านเราไม่เหมือนกัน เราไปใบไม้ก็ใช้ใบไม้มีเศษพืชก็ใช้เศษพืช ทุกอย่างเป็นปุ๋ยได้ทั้งหมด” และเมื่อหัวใจของการทำเกษตรคือ “น้ำ” โครงการปิดทองหลังพระฯ สนับสนุนบ่อพวงสันเขาในพื้นที่ของนายฤทธิ์ 1 บ่อ “พอมีบ่อพวงแล้ว เราก็ต้องเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้มีน้ำในการทำเกษตรตลอดทั้งปี ทีนี้ก็จะ ปลูกอะไรก็ปลูกได้” รวมถึงพันธุ์ไม้ ที่นาย ฤทธิ์นำ มาปลูกในพื้นที่

การแบ่งพื้นที่ตามหลักทฤษฎีใหม่

นายฤทธิ ทำไร่นาสวนผสมภายใต้ชื่อว่า “กัณนิกาไร่นาสวนผสม” โดยได้รับความรู้จากการเข้าอบรมที่ศูนย์การเรียนรู้บ้านแสงเทียน ต.เมืองจัง อ.ภูเพียง จ.น่าน และทีมพี่เลี้ยงจากมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ไร่นาสวนผสมของนายฤทธิ เริ่มต้นด้วยการจัดสรรพื้นที่ 15 ไร่ ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ใหม่ คือ 30 : 30 : 30 : 10 ประกอบด้วยทำนา 5 ไร่ บ่อน้ำ 8 บ่อ เนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ พื้นที่สวน 5 ไร่ ที่อยู่อาศัย 1 ไร่ และปรับให้เหมาะสมกับพื้นที่ดังนี้

เกษตร ปลูกผัก ไม้ผล ไม้เศรษฐกิจ ผักสวนครัว ข้าว โดยจัดสรรพื้นที่ปลูกไว้อย่างชัดเจนดังนี้

- **พืชผักสวนครัว** ปลูกไว้บริโภคในครัวเรือน เหลือกก็แจกเพื่อนบ้าน หากเหลือจากแจกจึงเอาไปขาย ผักที่ปลูก เช่น ผักบุ้ง ตะไคร้ ข่า พริก ผักชี กระเทียม โหระพา กะเพรา เป็นต้น โดยปลูกตามความสะดวกในการเก็บมากินและไม่ใช้สารเคมี
- **ไม้ผลและพืชเศรษฐกิจ** ปลูกไม้ผลและพืชเศรษฐกิจมากกว่า 30 ชนิด เช่น แก้วมังกร ฝรั่ง กล้วย กล้วยน้ำว้า มะม่วง ลำไย ส้ม ลิ้นจี่ ขนุน น้อยหน่า ฝรั่ง มังคุด ละมุด ทูเรียน ขนุน มะไฟ เงาะ ฝรั่ง พุทรา ชมพู่มะเขว่น ลองกอง มะละกอ อ้อย มะพร้าว มะขาม กล้วย สับปะรด หม่อนไหม มะพร้าว ตาว่า มะยงชิด

นายฤทธิวางแผนปลูกพืชให้เก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดปี มีทั้งพืชอายุสั้นและยาว เรียงรายสลับกัน และไม่คำนึงถึงการบริโภคเพียงอย่างเดียว แต่คิดถึงประโยชน์ใช้สอยและ

สิ่งแวดล้อม “การปลูกพืชแต่ละชนิด ให้ปลูกสลับกับพืชอื่น เพราะพืชแต่ละชนิดต้องการธาตุอาหารมากน้อยต่างกัน ถ้าปลูกชนิดเดียวกันติดๆกัน ธาตุอาหารในดินที่พืชชนิดนั้นต้องการก็จะหมดไป แต่ถ้าปลูกพืชสลับกัน ก็จะช่วยให้เกิดสมดุลของธาตุอาหารในดิน”

ประมง สวนของนายฤทธิ์มีบ่อน้ำ 8 บ่อ ที่ใช้เลี้ยงปลาด้วยวิธีธรรมชาติ (ใช้ใบไม้เป็นอาหาร) ปลาที่เลี้ยงมีปลานิล ปลาไน ปลาทะเพียน ปลาดุก ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 10,000 ตัว

ปศุสัตว์ เลี้ยงไก่พื้นเมือง 65 ตัว และเป็ด 60 ตัว เพื่อเป็นแหล่งอาหารและสร้างรายได้เสริม

ฟื้นชีวิตดินด้วย “ปุ๋ย ไก่กลบ แฝก”

จากที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวมานานถึง 20 ปี จนดินเสื่อมโทรม ปัจจุบันสวนของนายฤทธิ์เขียวขจีไปด้วยต้นไม้นานาชนิด นายฤทธิ์มีเคล็ดลับที่ผ่านการลองผิดลองถูกจนแบ่งความรู้แต่ละด้านดังนี้

- 1) **การใช้ปุ๋ยพืชสด** ได้จากการตัด สับ หรือไถกลบพืชตระกูลถั่วขณะออกดอก นายฤทธิ์จะปลูกพืชปุ๋ยสด เช่น ปอเทือง ถั่วเขียวต้นฤดูฝนแล้วไถกลบก่อนปลูกพืชหลัก
- 2) **การไถกลบ** นายฤทธิ์ไม่เผาตอซังข้าว วัชพืชและใบไม้ แต่จะไถกลบระหว่างการเตรียมพื้นที่ แล้วทิ้งไว้ 15 วัน เพื่อให้เกิดการย่อยสลายก่อนปลูกพืชชุดใหม่ ข้อดีของการไถกลบคือช่วยปรับปรุงโครงสร้างดินให้โปร่ง ร่วนซุย อุดม น้ำ เพิ่มอินทรียวัตถุ ซึ่งช่วยดูดซับธาตุอาหารในดินและปล่อยออกในรูปที่เป็นประโยชน์ต่อพืช และลดความเป็นพิษของเหล็กและแมงกานีสในดินได้ด้วย
- 3) **การปลูกหญ้าแฝก** ปลูกหญ้าแฝกพันธุ์สุราษฎร์ธานี กำแพงเพชร 2 ศรีลังกา ราชบุรี ในรูปแบบ “**วงกลมล้อมต้นไม้**” ซึ่งช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้ต้นไม้ โดยมีระยะการปลูกดังนี้ (1) ต้นไม้ขนาดเล็ก รัศมี 1 เมตร เป็นระยะทาง 6 เมตร (2) ต้นไม้ขนาดกลาง รัศมี 1 เมตร เป็นระยะทาง 12 เมตร (3) ต้นไม้ขนาดใหญ่ รัศมี 3 เมตร เป็นระยะทาง 18 เมตร

การขยายพันธุ์หญ้าแฝก การขยายพันธุ์ในแปลงขนาดใหญ่ โดยไม่ต้องยกร่อง การเตรียมต้นพันธุ์ แยกหน่อจากกอ นำมาตัดใบให้ยาว 20 เซนติเมตร และตัดรากให้สั้น แขนงน้ำสูง 5 เซนติเมตร นาน 4-7 วัน รากจะแตกออกมาใหม่

การปลูก นำไปปลูกโดยใช้ระยะปลูกห่างต้น 7 เซนติเมตร และระหว่างแถว 50 เซนติเมตร

การดูแล หลังจากปลูกต้องให้น้ำสม่ำเสมอ เมื่อถึงอายุ 4-6 เดือน ก็ขุดไปเพาะชำตามพื้นที่ที่ต้องการปลูก

ปลูกหม่อนนอกฤดูเพิ่มรายได้

“มัลเบอร์รี่” หรือ “หม่อน” คือพืชชนิดล่าสุดที่นายฤทธินำเข้ามาปลูกในไร่นาสวนผสม และเลือกที่จะปลูกหม่อนนอกฤดูเพื่อหวังผลทางการค้า เพราะในฤดูปกติหม่อนที่สามารถนำไปแปรรูปเป็นเครื่องดื่มบำรุงสุขภาพ จะมีราคาเพียง 30 บาท/กิโลกรัม แต่หากเป็นหม่อนนอกฤดูราคาจะเพิ่มขึ้นถึง 2 เท่า นอกจากนั้นหม่อนยังเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีตลาดรองรับแน่นอน คือ บริษัท ดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด ในโครงการหลวง ซึ่งนายฤทธิให้ข้อมูลว่ามีโคเวตารับซื้อจากเกษตรกรสูงถึง 120 ตัน/ปี การปลูกหม่อนนอกฤดู มีเทคนิคการปลูกและดูแลรักษา ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่

- 1.1 ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีน้ำท่วมขัง
- 1.2 ดินไม่เป็นกรด หรือด่างมากเกินไป และไม่เคยเกิดการระบาดของโรครากเน่าของหม่อนมาก่อน

2. การปลูก

- 2.1 คัดเลือกต้นพันธุ์ที่สมบูรณ์แข็งแรง
- 2.2 ขุดหลุมกว้าง 50 ยาว 50 ลึก 30 เซนติเมตร (ความลึกให้ดูสภาพต้นพันธุ์) ระยะระหว่างหลุม 2-4 เมตร
- 2.3 รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอก/ปุ๋ยหมักผสมปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 ประมาณ

- 3-5 กิโลกรัม ที่ต้องเน้นไนโตรเจนเพราะช่วงนี้ต้องเน้นการบำรุงต้น
- 2.4 ทิ้งหลุมไว้ 10 วัน เพื่อตากหน้าดิน ฆ่าเชื้อโรคและแบคทีเรียที่จะเป็นอันตรายกับต้นหม่อน
- 2.5 ปลุกต้นกล้าหม่อนกลบโคนให้แน่นและรดน้ำให้ชุ่ม
- 2.6 อย่าให้หญ้าขึ้นในแปลงหม่อน พอหม่อนอายุได้ 2 ปี จึงจะให้ผลผลิต

3. การดูแลและการบังคับทรงพุ่ม

- 3.1 ปีที่ 1 หม่อนที่ยังเล็กจะชวยอดขึ้นมา ให้ตัดแต่งกิ่ง 2-3 กิ่ง
- 3.2 ปีที่ 2 ต้นหม่อนจะโตเต็มวัย ให้เลือกกิ่งที่สมบูรณ์ไว้ 5 กิ่ง ตัดไว้ต่อเพื่อให้แตกกิ่งแขนง ทำการโน้มกิ่งและตามด้วยไม้ไผ่ เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บเกี่ยวผลหม่อน
- 3.3 ควรตัดหญ้าไม่ให้รกรุงรัง และรดน้ำตามปกติ แต่เน้นช่วงที่หม่อนออกผลมากเป็นพิเศษ

4. การใส่ปุ๋ย

ช่วงแรก ใส่ปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยเคมี โดยเน้นปุ๋ยเคมีที่มีไนโตรเจน (N) สูงๆ เพราะต้องการบำรุงต้น

ช่วงออกผล ใส่ปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยเคมี โดยเน้นปุ๋ยเคมีที่มีโพแทสเซียม (K) สูงๆ เพราะต้องการบำรุงผล

รู้ตัวเองด้วยบัญชีครัวเรือน

นายฤทธิมีการจดบันทึกรายรับรายจ่าย แล้วทุกเดือนจะเอาบัญชีมาคุยกับภรรยาว่า เดือนนี้หมดค่าใช้จ่ายไปเท่าไร ซื้ออะไรไปบ้าง ซึ่งทำให้เห็นช่องทางการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออก สามารถวางแผนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายรับ นอกจากนั้นยังยึดหลักในการดำเนินชีวิตดังนี้ 1) หลัก 3 พอ คือ “พอกิน พออยู่ พอใช้” โดยเริ่มจากทำให้รู้จักพอก่อน 2) ประหยัด ตัดทอน สิ่งที่ทำให้รู้ว่าจะตัดทอนค่าใช้จ่ายส่วนใดคือบัญชีครัวเรือน 3) ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต เพราะค่าของเงินไม่ได้วัดที่เงินแต่ที่ความดี และ (4) การปลูกพืชควรคำนึงถึงปากท้องของครอบครัวก่อนค้าขาย ซึ่งจากการลงมือปฏิบัติมา 3 ปี ทำให้นายฤทธิรู้จักตัวเองและสรรพสิ่งรอบข้างมากขึ้น ผลที่เกิดขึ้นคือสามารถปลดหนี้ 60,000 บาท พร้อมกับมีเงินออม 120,000 บาท ที่นายฤทธิมีแผนจะนำมาลงทุนพัฒนาระบบน้ำ ต่อท่อจากห้วยน้ำปากแง่ซ้าย ซึ่งอยู่ห่างที่สวนของเขาประมาณ 2 กิโลเมตร และใช้การลดขนาดของท่อจาก 3 นิ้ว เป็น 2 นิ้ว

และลดเหลือ 1.5 นิ้วเพื่อใช้กระจายน้ำภายในสวน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่นายฤทธิซึมซั่มมาในช่วงที่โครงการปิดทองหลังพระฯ พัฒนาระบบน้ำให้บ้านน้ำป่าก

ผลของการเปลี่ยนแปลง	เกษตรเชิงเดี่ยว	เกษตรแบบผสมผสาน
ค่าใช้จ่ายในการอุปโภค	16,000 บาท	9,000 บาท
ผลผลิตข้าว	50 ถัง/ไร่	70 ถัง/ไร่
รายได้	2 ครั้ง/ปีจากข้าวและข้าวโพด	รายได้ตลอดปี เฉลี่ย 200-300 บาท/วัน
หนี้สิน	หนี้ ธกส.80,000 บาท	หนี้ ธกส.0 บาท
เงินเก็บ	0	120,000

แผนอีกอย่างในอนาคตของนายฤทธิ คือ “การทำสวนเศรษฐกิจพอเพียงที่ครบวงจร” ที่ครอบคลุมกิจกรรมทั้ง 6 มิติ ได้แก่ น้ำ ดิน เกษตร ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม และพลังงานทดแทน ซึ่งปัจจุบันยังขาดเรื่องพลังงานทดแทน นายฤทธิตั้งใจที่จะทำพลังงานทดแทนจากปาล์มที่เพิ่งปลูกไว้ “ถึงตอนนี้จะยังไม่มีความรู้เรื่องพลังงานทดแทนจากปาล์มก็ตาม แต่กว่าปาล์มจะโตใช้งานได้ ความรู้พอก็คงจะเยอะแล้ว ความรู้มีอยู่ทั่วโลกอยู่ที่ว่าเราจะเดินไปหาและจะหยิบมันมาใช้หรือเปล่า”

เป้าหมายสูงสุดของนายฤทธิคือการได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตาพ่อแม่ลูก ซึ่งตอนนี้เขาทำได้แค่เพียงรอคอยลูกๆกลับคืนสู่บ้านเกิดและใช้ชีวิตแบบพอเพียง ซึ่งนายฤทธิเชื่อมั่นว่า สักวันลูกๆจะเข้าใจในสิ่งที่พ่อทำ แล้วกลับคืนสู่อ้อมกอดพ่ออีกครั้ง

นายจำลอง ใจเกลี้ยง

อายุ 64 ปี
บ้านเลขที่ 47 หมู่ 7 บ้านน้ำปาก
ต.ตาลชุม อ.ท่าวังผา จ.น่าน
โทรศัพท์ 084-724-8616

ลำไยอินทรีย์

พื้นที่เกษตร :

พื้นที่ 8 ไร่ มีการทำเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน เช่น ลำไย กล้วยไข่ กล้วยเหลืองนวล ส้ม มะนาว และพืชผักสวนครัว โดยปรับปรุงบำรุงดินและพืชด้วยการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ ปุ๋ยหมักชนิดต่างๆ

เลี้ยงสัตว์ : หมูเหมาซาน ไก่พื้นเมือง ปลานิลและปลาดุก

สิ่งที่ได้รับจากโครงการปิดทองหลังพระฯ :

หมูเหมาซาน 4 ตัว กล้วย 120 ต้น ฝรั่ง 130 ต้น ฝรั่งลูก 30 ต้น หวาย 100 ต้น ตำว่า 50 ต้น มะนาว 20 ต้น ปลานิล และปลาดุกอย่างละ 50 ตัว ได้ความรู้การทำเกษตรแบบธรรมชาติ การผสมเทียม และสุขภาพ ভাল

ผลการเปลี่ยนแปลง :

รายได้จากการขายลูกหมูเหมาซาน 30,200 บาท ความรู้ในการทำน้ำหมักจุลินทรีย์ 3 อย่าง 7 ชนิด ที่นำมาปลุกลำไยอินทรีย์และสามารถเลี้ยงดูหมูได้เอง

ความรู้เด่น : การปลุกพืชแซมในสวนลำไยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักใบไม้ เพราะเชื่อจุลินทรีย์ท้องถิ่น น้ำหมักแคลเซียมและการเลี้ยงหมูเหมาซาน

ชายสูงวัย ใบหน้ายิ้มแย้ม คือภาษากายที่หลายคนคุ้นเคย เมื่อกล่าวถึงเกษตรกรแห่งบ้านน้ำปากที่ชื่อนายจำลอง ใจเกลี้ยง รอยยิ้มดังกล่าวเกิดจากความสุขใจในความสำเร็จของการทำเกษตรผสมผสานบนพื้นที่ 8 ไร่ ที่มีการบริหารจัดการอย่างลงตัว พรรณไม้นานาชนิดได้รับการปลูกกระจายไปตามจุดต่างๆของสวน ทั้งลำไย กล้วย ส้ม มะนาว และผักสวนครัว ซึ่งสามารถอยู่ร่วมและเกื้อกูลกันอย่างสมดุลตามธรรมชาติ

นายจำลองกล่าวว่า การทำเกษตรผสมผสานของตน ยึดหลักการบริหารพื้นที่ให้ปลูกพืชได้หลากหลาย เพื่อสร้างรายได้ตลอดปี ที่ต้องวางแผนการปลูกให้ดีเพราะมีพื้นที่จำกัด ดังนั้นพืชแต่ละชนิดที่จะนำมาปลูก นายจำลองจะศึกษาหาความรู้ก่อนเสมอ ทั้งในเรื่องของลักษณะการเจริญเติบโต ความหลากหลายในการใช้ประโยชน์ (อาหารสมุนไพร) เพื่อให้สวนเกษตรทำหน้าที่เสมือน

ห้างสรรพสินค้าใกล้บ้านที่มีทุกสิ่งให้เลือกสรร ไม่เพียงแต่ตนเองและครอบครัวเท่านั้น แต่ยังแผ่ไปถึงเพื่อนบ้านในชุมชนละแวกใกล้เคียง ปัจจุบันนายจำลองได้แบ่งประเภทของพืชไว้ 4 กลุ่ม ซึ่งทั้งหมดสามารถสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวตลอดปี

- พืชที่ให้รายได้รายวัน พริก มะเขือ แตงกวา มะละกอ ถั่วฝักยาว
- พืชที่ให้รายได้รายสัปดาห์ กลั้วไข่ กลั้วเหลียงนวล
- พืชที่ให้รายได้รายเดือน ข่า ตะไคร้ ใบกล้วย
- พืชที่ให้รายได้รายปี ลำไย สับปะรด มะนาว ส้ม

“ลำไยอินทรีย์” ลูกใหญ่ ใครก็อยากกิน

การทำลำไยอินทรีย์ เป็นความรู้ที่นายจำลองได้ศึกษา และทดลองทำจนประสบความสำเร็จ ทำให้ลำไยที่ออกจากสวนของนายจำลองเป็นลำไยที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค เนื้อหนา เม็ดเล็ก มีขนาดผล 2A ราคาดี ซึ่งมีขั้นตอนการทำดังนี้

1. คัดเลือกต้นลำไยที่สมบูรณ์ มีอายุตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป
2. แต่งกิ่งให้โปร่ง เพื่อให้อากาศ-แสงเข้าถึงทั่วทรงพุ่ม
3. ใส่ปุ๋ยหมักให้รอบทรงพุ่ม 10 กิโลกรัม/ต้น
4. รอให้มีการแตกยอดของลำไยเป็นครั้งที่ 3 ตั้งแต่การแต่งกิ่ง ใบจะมีลักษณะสีเขียวเข้ม
5. ฉีดพ่นด้วยน้ำฉีไต้เดือน (มีจำหน่ายทั่วไป 200 บาท/ลิตร) ช่วงเช้าๆ ที่มีแดดอ่อน โดยใช้ในอัตราส่วน 1:200 ลิตร ฉีดพ่นให้ทั่วทรงพุ่ม ทั้งระยะห่างในการฉีดพ่น 7 วัน ทั้งไว้ 3 สัปดาห์ ลำไยก็จะออกดอก
6. การป้องกันในช่วงที่ลำไยออกดอก ให้นำกากน้ำตาลใสในขวดน้ำที่เปิดฝาห้อยไว้บริเวณกิ่ง เมื่อแมลงได้กลิ่นกากน้ำตาล ก็จะบินมาตอมและร่วงอยู่ในขวด เป็นการกำจัดแมลงด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

เคล็ดลับ ผสมน้ำแข็งกับน้ำฉีไต้เดือน จะช่วยให้การเร่งเปิดตาออกได้ดีมากขึ้น

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การทำเกษตรอินทรีย์แบบผสมผสาน ส่งผลให้

นายจำลองเห็นความเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้าน เช่น ผลผลิตลำไยขนาด 2A เป็นที่ต้องการของตลาด เพราะลูกโต ไร้สารพิษ เจือปน ดังนั้นต้นลำไย 800 ต้น จึงสร้างรายได้ให้เกือบสองแสนบาท/ปี ต่างจากเมื่อก่อนที่ถูกพ่อค้าหักราคาเพราะลำไยเล็ก ไม่ได้ขนาด อีกสิ่งหนึ่งที่สังเกตได้ด้วยตาเปล่าเมื่อย่างเท้าเข้าสวนของนายจำลองคือ ดินที่ร่วนซุย พบขี้ไต้เดือน แมลงห้ำและแมลงเบียนอยู่ร่วมกันในปริมาณที่สมดุล อันแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของระบบนิเวศ

ความแตกต่างระหว่างลำไยอินทรีย์กับลำไยเคมี จำนวน 800 ต้นบนพื้นที่ 12 ไร่

	ลำไยเคมี	ลำไยอินทรีย์
ต้นทุน	8,000	1,900
ผลผลิต	3,000 กิโลกรัม*	8,000 – 10,000 กิโลกรัม
ราคาหน้าสวน	23	30
แหล่งขาย	ทั่วไปใน จ. น่าน	นาแขก นาหมื่น ท่าวังผา ทั่วไปใน จ.น่าน และตลาดเฉพาะของคนรักสุขภาพ
ราคาขายปลีก	35	35**

* หากคิดเป็นจำนวนลูก ลำไยเคมีมากกว่า แต่น้ำหนักต่อลูกน้อยกว่า เพราะมีขนาด A-2A ทำให้ น้ำหนักรวมน้อยกว่าลำไยอินทรีย์

** ลำไยของนายจำลองยังไม่ได้วางจำหน่ายที่ตลาดเฉพาะ ทำให้ราคาขายปลีกเท่ากับลำไยทั่วไป

เลี้ยงพืชด้วยจุลินทรีย์ป่า

การทำเกษตรอินทรีย์ในแนวทางของ นายจำลอง เน้นการพึ่งพาตนเองในทุกด้าน ที่สามารถผลิตเองได้ แต่ก่อนนายจำลองก็ ไม่ต่างจากชาวบ้านคนอื่นๆ ที่ซื้อปัจจัยการผลิตทุกอย่าง จนมาวันหนึ่งคิดได้ว่า “สารเคมีฉีดไปแล้วแมลงยังตาย แล้วเรามนุษย์ จะเหลืออะไร” จากวินาทีนั้นเป็นต้นมา ที่ นายจำลองเริ่มเปลี่ยนความคิดและหันมา ทำเกษตรอินทรีย์ โดยศึกษาข้อมูลจากผู้รู้ หรือครูภูมิปัญญาที่เคยทำและประสบความสำเร็จ แต่ปัจจัยที่ทำให้นายจำลองแตกต่าง จากเกษตรกรทั่วไปคือ “การเป็นคนช่างสังเกต” และ “กระตือรือร้นหาความรู้เสริม” เช่น การเล็งเห็นคุณค่าของจุลินทรีย์ในธรรมชาติ ที่นายจำลองได้เรียนรู้วิธีที่จะใช้ประโยชน์ จากใบไม้ ใบหญ้า และฝักฝ่นจนเกิดเป็นความชำนาญ จนสามารถทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ และน้ำหมักที่ได้จากการใช้หัวเชื้อจุลินทรีย์มาขยาย เพื่อเป็นปุ๋ยและยาป้องกันแมลงศัตรู พืช ทำให้ทุกวันนี้ นายจำลองมีความสุข เพราะรายได้สูง ต้นทุนการผลิตต่ำ ด้วยวิธีแบบ “ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ”

การทำปุ๋ยหมักใบไม้

ส่วนผสม ใบไม้ 100 กิโลกรัม หัวเชื้อ จุลินทรีย์ 2 ช้อนโต๊ะ/น้ำ 20 ลิตร

วิธีหมัก นำหัวเชื้อจุลินทรีย์ที่ผสมน้ำรดใบไม้ให้ทั่ว ทิ้งไว้ 2 เดือน

การใช้ประโยชน์ นำมาใช้เป็นปุ๋ยรองก้นหลุมก่อนปลูกต้นไม้ ใช้โรยบริเวณโคนต้นเพื่อเป็นการเตรียมดินก่อนการพ่นน้ำฉีดไล่เดือน

พ่อหมอ “หมู” ของชาวบ้าน

นายจำลองได้มีโอกาสไปอบรม การทำเกษตรแบบธรรมชาติที่ศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ของอาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง หรือ อ.แดง รวมถึงการผสมเทียมและสุขภาพหมูที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ เมื่อกลับมา นายจำลองก็ได้เริ่มใช้ความรู้กับแม่หมูที่มีอยู่ 2 ตัว ทั้งการทำคลอด ทำหมัน ตัดเชิ๊ว ฉีดยาถ่ายและวิตามินป้องกัน และคอยช่วยเหลือเพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียงเมื่อหมูมีปัญหา การได้เรียนรู้หลักการสุขภาพหมูเบื้องต้นในครั้งนั้น ส่งผลให้นายจำลองมองหมูด้วยสายตาที่เปลี่ยนไป เขาเริ่มสังเกตและใส่ใจรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ที่หลายคนมองข้าม นายจำลองเล่าว่า **สัญญาณที่บ่งชี้ว่าหมูมีสุขภาพไม่ปกติคือ “ตาบวม” การแก้ไขทำได้ด้วยการฉีดยาฆ่าเชื้อและล้างคอกให้สะอาด** นอกจากนั้นยังมีการประยุกต์ใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง เช่น การทำหมันหมู นายจำลองจะกรีดหนังหุ้มอวัยวะหมูออกเป็น 2 แผล แทนการผ่าครึ่งเดียวเพื่อให้ง่ายต่อการดันอวัยวะออก จากนั้นจะไม่เย็บแผล โดยทาแค่ทิงเจอร์เพื่อฆ่าเชื้อเท่านั้น โดยให้เหตุผลว่าหมูที่อายุไม่มาก แผลจะแห้งเร็วและฟื้นตัวเร็วมาก แคร่รังไม่ให้แผลติดเชื้อเป็นพอ ทำให้ประหยัดเวลาเย็บแผลหมู ที่ผ่านมานายจำลองมีรายได้จากการจำหน่ายหมูไปแล้วกว่า 30,200 บาท

ผลที่ได้จากการเลี้ยงแม่พันธุ์หมูหมุยขาน 2 ตัว

หมูตัวที่ คอก	1	2
1	10 ตัว ขายลูกหมู 10 ตัวได้เงิน 10,000 บาท	ผสมพันธุ์ 3 ครั้งไม่ติด นายจำลองจึงขายเป็น หมูเนื้อได้เงิน 4,200 บาท
2	8 ตัว ขายลูกหมู 8 ตัวได้เงิน 8,000 บาท	
3	11 ตัว ขายลูกหมู 8 ตัวได้เงิน 8,000 บาท อีก 3 ตัว เก็บไว้ทำแม่พันธุ์	
ต้นทุน	ค่าหัวอาหารและรำ ประมาณ = 5,000 บาท	
ผลลัพธ์	รายได้จากการขายลูกหมูอายุ 45 วัน = 30,200 บาท	
กำไร 30,200 – 5,000 = 25,200 บาท		

ความรู้จากการปฏิบัติของนายจำลอง ใจเกลี้ยง

การเก็บเชื้อจุลินทรีย์ท้องถิ่นจากป่า

- 1) นำข้าวเจ้าที่นึ่งเสร็จใหม่ใส่กล่องไม้ ไม่ควรใส่ข้าวหนาเกินไป เพราะจะทำให้อากาศไม่ถ่ายเท
- 2) ปิดกล่องด้วยกระดาษเนื้อผ้า ที่อากาศถ่ายเทได้ และมัดด้วยเชือกเพื่อป้องกันการพัดของลม
- 3) ผึ่งกล่องข้าวในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ เช่นป่าไผ่ บริเวณที่ใบไม้ไม่ร่วง และหากิ่งไม้มาปกปิดเพื่อป้องกันการเข้าทำลายของหมาและแมว
- 4) ทิ้งไว้ 4-5 วัน จะเกิดจุลินทรีย์เต็มกล่องให้นำจุลินทรีย์มาใส่ภาชนะที่อากาศถ่ายเท และเก็บในที่ร่ม
- 5) ไม่ควรเก็บจุลินทรีย์ในฤดูฝนและฤดูหนาว เพราะจุลินทรีย์มีจำนวนน้อย

การเก็บรักษาจุลินทรีย์ท้องถิ่น

จุลินทรีย์ท้องถิ่นที่รวบรวมได้จากธรรมชาติ สามารถเก็บไว้ใช้ได้นาน 1 ปี และนำไปเป็นหัวเชื้อสำหรับผลิตน้ำหมักสูตรต่างๆ ได้ โดยนำจุลินทรีย์ที่เก็บได้นั้น มาผสมกับน้ำตาลทรายแดงที่อัตรา 1:1 เพื่อให้น้ำตาลเป็นอาหารแก่จุลินทรีย์ แล้วนำไปใส่ภาชนะ เช่น โอ่งหรือถังพลาสติก ปิดด้วยกระดาษที่อากาศสามารถผ่านเข้าออกได้ ข้อควรระวัง ไม่แนะนำให้ใช้กากน้ำตาลแทนน้ำตาลทรายแดง เพราะจะทำให้ได้จุลินทรีย์ที่อายุสั้นและคุณภาพต่ำ

การทำน้ำหมักแคลเซียม

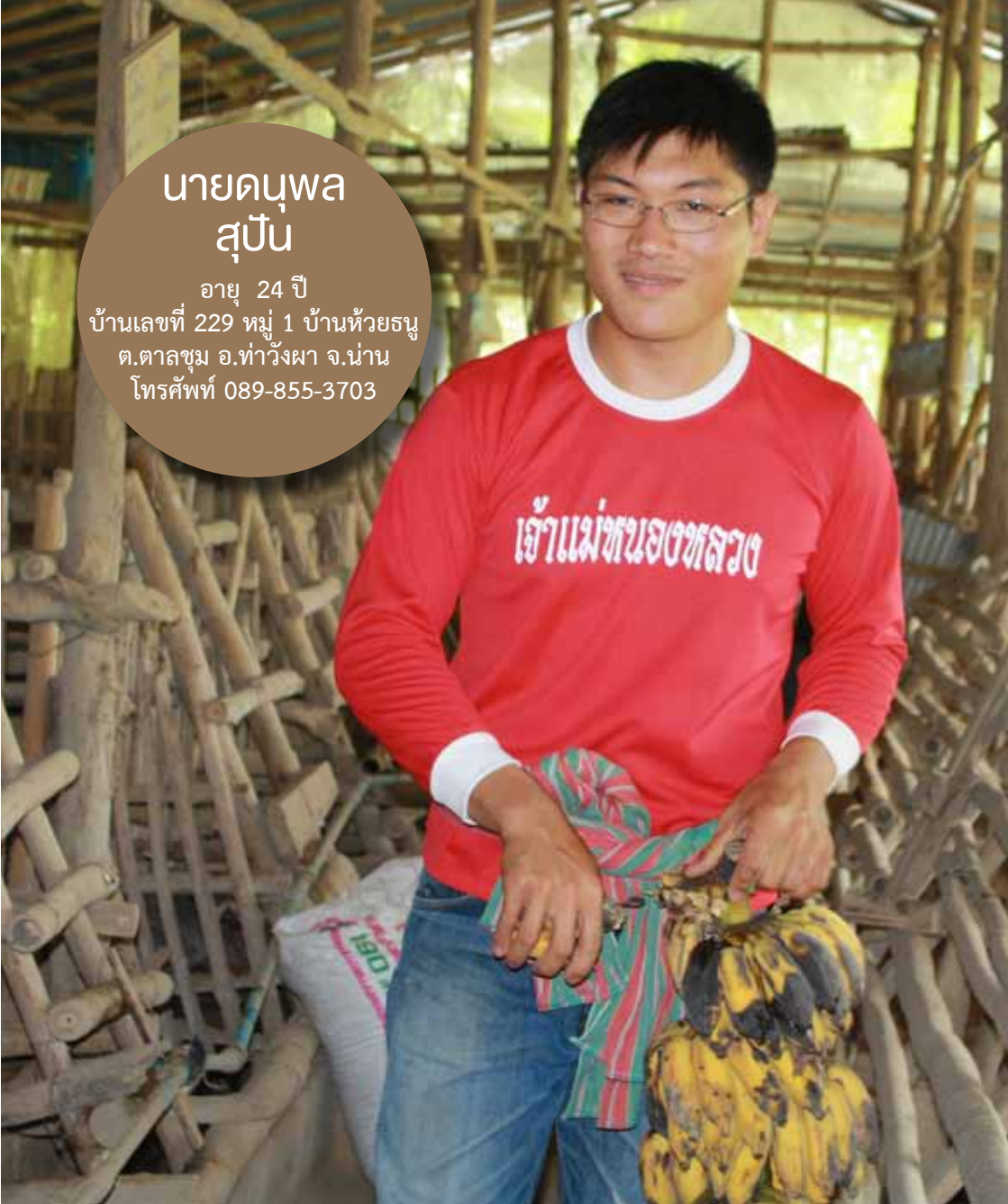
- 1) เตรียมกระดุกสัตว์ เปลือกไข่ เก็บสะสมไว้ให้มีปริมาณมากพอสมควร
- 2) สับกระดุกหรือไข่ให้ละเอียด ให้มีขนาดเล็ก จากนั้นนำไปเผาให้ไหม้จนกลายเป็นถ่าน
- 3) บรรจุกระดุกที่ผ่านการเผาลงในภาชนะแล้วเติมหัวเชื้อจุลินทรีย์ที่ผสมกับน้ำแล้วที่อัตราส่วน 1:10
- 4) ทิ้งไว้ 7 - 10 วัน กรองเอาเศษกระดุกออก จะได้น้ำหมักแคลเซียม

การนำไปใช้ประโยชน์ นำน้ำหมักแคลเซียมผสมน้ำที่อัตราส่วน 5:10 ใช้ฉีดพ่นทางใบจะทำให้พืชเจริญเติบโตดีและแข็งแรง

นายคุณพล สุปัน

อายุ 24 ปี

บ้านเลขที่ 229 หมู่ 1 บ้านห้วยธนู
ต.ตาลชุม อ.ท่าวังผา จ.น่าน
โทรศัพท์ 089-855-3703

หนูหลุม

นายดนุพล สุปิ่น หรือ แอม จบการศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปี พ.ศ. 2553 เหตุผลที่แอมหันมาทำการเกษตร ไม่เข้าสู่งานในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมเหมือนคนอื่นๆ ในวัยเดียวกัน เพราะต้องการมาอยู่เป็นเพื่อนแม่ นอกจากนี้โดยส่วนตัวยังมีความสนใจงานเกษตรเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และในอนาคตยังวางแผนชีวิตที่จะเข้าสู่การเมืองท้องถิ่น เพราะเชื่อว่าปัญหาปากท้องของชาวบ้านสามารถจัดการแก้ไขได้ด้วยตัวชาวบ้านเอง แต่ต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีทั้งงบประมาณและองค์ความรู้

แอมมีความสนใจเลี้ยงหมูหลุมและจัดการพื้นที่ โดยได้รับความรู้ระหว่างฝึกงานที่สถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืน แอมกล่าวถึงการเลี้ยงหมูของเขาว่า “เลี้ยงหมูหลุมเพราะว่าเคยเลี้ยงหมูตอนเด็ก หมูที่เลี้ยง

พื้นที่เกษตร : พื้นที่ 5 ไร่ 2 งาน ปลูกพืช ได้แก่ ข้าว พริก มะเขือ ชะอม ถั่วเหลือง นวล มะละกอ ตะไคร้

เลี้ยงสัตว์ : ไล่พื้นเมืองรวมกับหมูหลุม 50 ตัว เป็นแม่พันธุ์ลาร์จไวท์ 7 ตัว พ่อพันธุ์เปียแดง 1 ตัว ที่เหลือเป็นหมูรุ่นและลูกหมู

สิ่งที่ได้จากโครงการปิดทองหลังพระฯ : น้ำจากฝายหลังโรงเรียน ถั่วเหลือง นวล 80 ตัน และความรู้เรื่องการเลี้ยงหมู

ความรู้เด่น : การเลี้ยงหมูหลุมร่วมกับไล่พื้นเมือง เครื่องตะบันน้ำ การบริหารจัดการการตลาด

เป็นหนูขาว (ลาร์จไวท์) และหนูลูกผสมหนูขาวผสมเป็ดแดง การเลี้ยงหนูหลุมเป็นการลดต้นทุน ถึงแม้จะโตช้ากว่าการเลี้ยงหนูแบบใช้หัวอาหาร แต่อาหารที่เลี้ยงได้มาจากธรรมชาติหาง่าย สามารถผลิตขึ้นเองได้เอาต้นกล้วยมาเป็นอาหารว่างให้หนู บางครั้งได้กล้วยเป็นเครื่องมือก็เอามาให้หนู และวัสดุที่เอามาปูพื้นคอกเอาไปทำปุ๋ยไล่ผักไล่ต้นไม้ได้อีก นอกจากนี้ในคอกจะมีแต่หนูยังมีไก่อีกนะ เลี้ยงด้วยกันเลย ไก่ก็เลียหาอาหารจากพื้นคอกหนู ทำทีเดียวได้ประโยชน์สองทาง”

ข้อดีของการเลี้ยงหนูหลุมร่วมกับไก่พื้นเมือง คือไม่ต้องทำความสะอาดคอก เนื่องจากพื้นคอกเป็นดินผสมกับวัสดุธรรมชาติ สามารถย่อยสลายได้ มูลสุกรและมูลไก่ที่ผสมคลุกเคล้ากับพื้นคอกจะกลายเป็นปุ๋ยชั้นดี ประหยัดค่าอาหารในการเลี้ยงไก่ เพราะไก่หาอาหารจากคอกหมูได้และไก่ก็แข็งแรง นอกจากนี้ยังมีรายได้เพิ่ม เพราะลดต้นทุนการผลิต ทำให้มีกำไรเพิ่ม

เทคนิคเลี้ยงหนูหลุม

โรงเรือน สร้างจากวัสดุที่หาง่าย เช่น ไม้ ไม้ไผ่ เน้นโครงสร้างที่อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่อยู่ที่โล่งเกินไป อยู่สูงพื้นน้ำ ตั้งอยู่ตีนเขา เพราะห่างจากบ้านป้องกันกลิ่นและแมลงที่อาจเป็นปัญหาตามมา หลังคาเป็นกระเบื้อง ยกสูง ทำให้อากาศหมุนเวียนได้สะดวก แสงแดดส่องถึงเพื่อใช้ฆ่าเชื้อโรคบริเวณพื้นคอก มีการนำวัสดุที่เป็นตาข่ายถี่มาทำเป็นมุ้งรอบโรงเรือนป้องกันแมลงวัน หนูและยุง ที่อาจสร้างความรำคาญและก่อโรคแก่หนู

คอกหมูหลุม ความกว้าง 3 x 2.7 เมตร/คอก ลึก 1 เมตร ใช้เลี้ยงหมู 10-20 ตัว ตอนที่หมูเล็กๆ พอหมูโตจะเลี้ยง 5-6 ตัวต่อคอก สังเกตจากน้ำหนักตัวหมูและวัสดุรองพื้น ถ้าแฉะและเปียกเกินไปก็ต้องแยก เพราะจะเกิดเชื้อโรคอาจทำให้หมูป่วย

ภายในคอกมีรางน้ำและรางอาหาร พื้นคอกปูด้วย 1) **แกลบดำ** 3-4 กระสอบ เพื่อดูดซับกลิ่น 2) **เกลือ** ใส่เพื่อให้หนูขุดหาอาหารในคอกทำให้เกิดการผสมวัสดุในพื้นคอกที่สามารถนำไปใช้เป็นปุ๋ยได้ในอนาคต 3) **แกลบ** เป็นวัสดุที่หาง่ายเพราะมีการทำนา ปริมาณแกลบที่ใส่ในคอกให้ใส่จนเต็ม เมื่อเลี้ยงหมูได้สักระยะจะสังเกตเห็นว่าพื้นคอกเกิดการยุบตัว ให้นำแกลบมาเติมหมูจะได้กินอาหารและน้ำได้ พื้นคอกหมูควรขึ้นแต่ไม่แฉะและไม่แห้งจนเกิดฝุ่น ถ้าแฉะเกินไปอาจเป็นเหตุให้เกิดโรคในหมูที่เลี้ยงได้ เมื่อเลี้ยงหมูได้ 1-2 รุ่น สามารถนำพื้นคอกไปใช้เป็นปุ๋ยได้

อาหารหมู ใช้อาหารที่มาจาก
ธรรมชาติ เช่น กลัวย ประหยัดค่าใช้จ่าย

สูตรอาหารหมู

- รำหยาบ 1 กิโลกรัม
- หัวอาหาร 3 ชีด
- หยวกกล้วยสับละเอียด กลัวยสุกหรือ
เศษผักผลไม้ เป็นอาหารว่างให้หมู

ผู้เลี้ยงคือผู้กำหนดราคา

แอมนำหลักการบริหารมาใช้ในการ
เลี้ยงหมู คือศึกษาราคาของสินค้าโดยตลอด
และใช้ข้อมูลดังกล่าวมาปรับลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้การทำเกษตรของเขามีสภาพ
คล่องตลอด “ในช่วงที่หมูมีราคาดีจะผสมหัวอาหารกับอาหารธรรมชาติ ถ้าช่วงที่หมูมี
ราคาไม่ค่อยดีก็เลี้ยงแบบอาหารธรรมชาติใช้ต้นกล้วยมาลดต้นทุน” และหากไม่สามารถ
ตกลงราคากับพ่อค้าในระดับที่น่าพอใจได้ เขาก็จะใช้การขายปลีก แทนการขายหมูเป็น
ล็อต “ผมจะขายหมูตามน้ำหนักช่วงที่หมูมีราคาดี ขายแบบตีราคากันเองช่วงหมูราคาต่ำ
คือหารราคาขายหมูหน้าฟาร์มไม่ต่ำกว่า 70 บาท/กิโล ผมถึงจะขาย แต่หากต่ำกว่านั้น
ผมจะชำแหละและแบ่งขายให้คนในหมู่บ้าน ซึ่งคิดแล้วได้ไม่ต่ำกว่า 65-70 บาท นอกจากนี้
ไม่ถูกเอาเปรียบแล้ว ยังมีหมูไว้กินด้วย วิธีนี้ทำให้เราอยู่ได้ไม่เดือดร้อน เพราะต้นทุน
การเลี้ยงไม่สูงและสามารถกำหนดราคาเองได้”

ไม่ต้องตัดไม้เมื่อมีน้ำ

ด้านคุณแม่ของแอม กล่าวว่า ตั้งแต่มีโครงการปิดทองหลังพระฯ ทำให้เธอและ
ครอบครัวมีน้ำใช้ ซึ่งดึงมาจากฝายหลังโรงเรียน แม้จะไม่ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นแต่ก็
สะดวกสบายมากกว่าแต่ก่อน ที่การใช้น้ำเพื่อการเกษตรเป็นไปด้วยความยากลำบาก
และแทบทุกปีก็ต้องตัดไม้ใหม่เพื่อมาทำฝายกั้นถาวร ซึ่งไม่มีความคงทนแข็งแรง ส่วน
การที่ลูกชายหันหลังให้ระบบราชการและงานในระบบ เพื่อมาประกอบอาชีพเกษตรกร
นั้น เธอบอกว่าเคารพการตัดสินใจของลูก อีกอย่างด้วยความที่แอมอายุน้อย เท่ากับ

ว่ามีเวลาอีกมากในการที่จะค้นหาเส้นทางใหม่ หากหลายๆ อย่างที่ทำอยู่ในตอนนี้ไม่ใช่สิ่งที่เขาต้องการจริงๆ

จัดการน้ำด้วยตะบันน้ำ

การเลี้ยงหมูที่อยู่บนที่สูงกว่าระดับแหล่งน้ำ แอมต้องนำน้ำมาใส่รางน้ำไว้ให้หมูกิน จึงแก้ไขด้วย ตะบันน้ำ โดยนำน้ำไปพักไว้ในถังเก็บน้ำ ธรรมชาติของน้ำจะไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ทำอย่างไรจึงจะสามารถนำน้ำไหลจากเขามาใช้ได้ แอมจึงเข้าไปหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับการจัดการน้ำ แล้วก็พบตะบันน้ำ อ่านขั้นตอนการทำแล้วลองเอามาทำใช้เอง ปัจจุบันแอมมีน้ำใช้เลี้ยงหมูและกระจายน้ำไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ ที่เขาต้องการได้อย่างทั่วถึงจากตะบันน้ำที่เขาทำเอง

ตะบันน้ำเป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งที่สามารถนำพลังงานน้ำมาใช้ในการส่งน้ำจากที่ต่ำไปที่สูง มีกลไกเคลื่อนไหวน้อยชิ้น ไม่ใช้ไฟฟ้า ไม่ใช้น้ำมัน ใช้ต้นทุนในการสร้างน้อย และไม่ต้องมีการบำรุงรักษามากนัก สามารถนำมาใช้กับการเกษตร เช่น สูบน้ำเข้านา หรือใช้ในครัวเรือน ตะบันน้ำอาศัยการกระแทกของน้ำในท่อ ที่ถูกทำให้อัตราการไหลของน้ำเปลี่ยนแปลงกะทันหัน ความดันในตัวปั๊มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเวลาสั้นๆ เมื่อน้ำไหลจากที่สูงกว่าด้วยความเร็วที่เหมาะสมมากระทบหัววาล์วลิ้นทำงานเปิดปิดเป็นจังหวะ จะทำให้ได้ยินเสียงดังตึกๆ เป็นการเพิ่มความดันน้ำผลักดันให้น้ำไหลขึ้นที่สูง

นายสุทิน
ชาวยอง

อายุ 32 ปี
บ้านเลขที่ 39 หมู่ 7 บ้านน้ำปาก
ต.ตาลชุม อ.ท่าวังผา จ.น่าน
โทรศัพท์ 087-896-0121

เกษตรกรรุ่นใหม่หัวใจไฟรั้

พื้นที่เกษตร : พื้นที่ 38 ไร่ แบ่งปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 25 ไร่ ข้าว 5 ไร่ ลำไย 8 ไร่ และพืชเกษตรอื่นๆ เช่น สับปะรด ฝรั่ง หวาย มะยงชิด

เลี้ยงสัตว์ : เลี้ยงหมู ปลาตก เป็ด

สิ่งที่ได้รับจากโครงการปิดทองหลังพระ ฯ : บ่อพวง 1 บ่อ กล้าพันธุ์มะยงชิด 2 ต้น หวาย 50 ต้น ฝรั่ง 50 ต้น กฤษณา 15 ต้น กลั้วเหลียงนวล 20 ต้น และความรู้ เรื่องการสุขาภิบาลหมูเบื้องต้น

ผลการเปลี่ยนแปลง : มีเงินเก็บ 120,000 บาท โดยแบ่งส่วนหนึ่งไปกับการลงทุนทองคำและต่อเติมบ้านใหม่ และที่สำคัญที่สุดคือครอบครัว ได้กลับมาอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาพ่อแม่ลูกอีกครั้ง

ความรู้เด่น : การเลี้ยงหมูเหมยซาน การลดต้นทุนอาหารหมู

“นายสุทิน ชาวยอง” หรือ “แทน” อดีตพนักงานบริษัทเอกชนที่ตัดสินใจทิ้งเงินเดือนก้อนโต เพื่อกลับมาพลิกฟื้นแผ่นดินเกิดให้มีชีวิต แม้ขาดประสบการณ์และด้อยความรู้ด้านเกษตร สิ่งเดียวที่ทำให้เขากล้าเสี่ยงคือ “ความมุมานะ” และ “ความใฝ่รู้” ที่แน่นอนว่ามีทั้งความสำเร็จและล้มเหลวคลเคล้ากัน แต่การไม่หยุดที่จะเรียนรู้ของนายแทน ที่สามารถเป็นต้นแบบแก่เกษตรกรหรือบุคคลทั่วไปได้

นายแทนเป็นคนบ้านน้ำปากโดยกำเนิด แต่อพยพย้ายถิ่นฐานตามบิดาที่ทำงานรับเหมาก่อสร้างออกไปขายแรงงานนอกพื้นที่ตั้งแต่เด็ก โดยเริ่มต้นจากเชียงรายเรื่อยลงมาถึงภูเก็ต ได้ค่าแรงวันละ 150 บาทจากการแบกหาม จนกระทั่งเลื่อนตำแหน่งได้เป็นรองผู้จัดการสาขาภูเก็ตได้เงินเดือน 12,000 บาทและสวัสดิการครบครันซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จ จากประสบการณ์ทำงานพบเจอผู้คนมากมาย ทำให้เกิดความคิดหลากหลายแง่มุม โดยเฉพาะการหาคำตอบของคำถามว่า “สิ่งใดที่เป็นความยั่งยืนของชีวิต”

แรงบันดาลใจ

ครั้งหนึ่งนายแทนเห็น เกษตรกรสองคนตายในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีรายได้กว่า 200,000 บาทจากการปลูกลำไยและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะลำไยที่ปลูกและดูแลรักษาราว 3 ปี ก็จะทำให้ผลตอบแทนระยะยาว ตรงข้ามกับตนเองที่ทำงานแลกเงินเดือนชนเดือน ไม่มีหลักประกันและเงินเก็บ สิ่งนี้เองที่สร้างคำถามแก่ตัวเขาว่า “ชีวิตมนุษย์เงินเดือนตกเย็นก็เที่ยว วันหยุดก็เที่ยว วันหยุดถ้าเราไม่เที่ยว เพื่อนก็ชวนไปสุกัร เสาร์ อาทิตย์ ยังถามตนเองว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ ถ้าเราใช้ชีวิตไปเรื่อยๆ อย่างนี้แล้วพ่อแม่เราจะอยู่อย่างไร” การตัดสินใจครั้งยิ่งใหญ่เกิดขึ้นเมื่อทำงานที่ จ.ภูเก็ต เห็นพี่สาวคนหนึ่งกินเหล้าเมาหมดสติ ทำให้กลับมานึกเวทนาตัวเองว่าถ้ายังใช้ชีวิตอยู่อย่างนี้ก็คงมีอนาคตไม่แตกต่างจากพี่สาวคนนั้น นายแทนโทรปรึกษาแม่ ซึ่งเลี้ยงหมูของโครงการปิดทองหลังพระฯ และใช้เวลาคิด 3 วันก็ตัดสินใจลาออกจากบริษัท

สนใจไหนเล่าทำอยู่บ้าน

วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2554 นายแทนเดินทางกลับบ้านเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ยังบ้านหลังเก่า โดยมีเงินติดตัวแค่พอดำรงและทองคำจำนวนหนึ่ง “ไม่มีที่ไหนสุขใจเท่าบ้านเรา เมื่อพ่อแม่รู้จักดีใจนะ ครอบครัวเราจะได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน” กลับมาเขาไม่รู้เลยว่าจะเริ่มต้นอย่างไร เห็นแม่เลี้ยงหมูทุกวัน เห็นผลผลิตลูกหมูของแม่ จึงขายทองคำนำเงินไปลงทุนเลี้ยงหมู หลังจากนั้นก็หมั่นศึกษาจาก อสพ.และเพื่อนบ้านคนอื่นๆ นอกจากหมูแล้ว นายแทนยังศึกษาการเลี้ยงปลา และอาชีพที่ชาวบ้านทำแล้วอยู่รอดได้ ก้าวแรกในฐานะเกษตรกรของนายแทนจึงเริ่มต้นจากการเลี้ยงหมู ขุดบ่อเลี้ยงปลา (บึงต้นเลียงไว้เป็นอาหารให้คนที่มาช่วยงานที่ไร่) ปลูกพืชหลังนา หัตถกรรม ธนาкарต้นไม้ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนายแทนยึดหลัก “เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ” และ “เรียนรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนแบ่งปัน” กับเพื่อนบ้าน

ตัวอย่างความสำเร็จของนายแทนที่ได้จากการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ คือ “การเลี้ยงปลาตุ๋ก” ที่หลายๆฝ่ายมองว่า ไม่ใช่อาชีพที่เหมาะสมกับเกษตรกรที่มีเงินทุนน้อย เหตุเพราะต้องพึ่งพาอาหารจากภายนอก ซึ่งนายแทนมองตรงข้าม และคิดว่าการเลี้ยงปลาตุ๋กก็สามารถเป็นอาชีพที่ยั่งยืนได้ หากเกษตรกรรู้จักคิดวิเคราะห์กับสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่เดินตามสูตรสำเร็จมากเกินไป “ใจก็อยากเลี้ยงปลากินพืชนะ แต่มันโตช้า” เทคนิคการเลี้ยงปลาตุ๋กของนายแทนให้ประสบความสำเร็จด้านผลกำไร คือ “การให้อาหารที่เหมาะสมกับวัย” ซึ่งมีวิธีการดังนี้

ปลาดุกอายุ 1-45 วัน เลี้ยงด้วยอาหารเม็ดทุกวัน เพื่อให้ปลาดุกสุขภาพแข็งแรง มีชีวิตรอดและโตไว

ปลาดุกอายุ 45-90 วัน ลดการเลี้ยงด้วยอาหารเม็ดลงเหลือ 3 วัน/ครั้ง และปล่อยให้กินอาหารตามธรรมชาติในบ่อ เช่น จอก แหน บัวลอยยักษ์

“ปลามันโตแล้ว พันคม แข็งแรงจึงกินไม่ยาก ต่างจากปลาเด็กที่ต้องดูแลทีละหน่อย” นายแทนให้เหตุผล การเลี้ยงปลาดุก 2,000 ตัว ตลอด 90 วันมีต้นทุนอาหารเม็ดเพียง 500 บาท ค่าลูกปลาดตัวละ 1 บาท รวม 2,000 บาท ซึ่งเมื่อหักลบกลบหนี้หลังจากจำหน่ายปลาดุกแบบยกบ่อแล้ว นายแทนจะเหลือกำไรประมาณ 3,000 บาท และในอนาคตรายได้จากการประมงก็มีแต่จะทวีจำนวนมากขึ้น เมื่อนายแทน “เรียนรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนแบ่งปัน” จดจำวิธีการสร้างฝายอนุรักษ์ ที่หน่วยงานบรรเทาสาธารณภัยทำร่วมกับปิดทองหลังพระฯ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างฝายบนพื้นที่ของตนเอง โดยใช้พื้นที่หน้าฝายเลี้ยงปลากินพืชและปลูกผักบึงกับผักกระเฉด

ก้าวแรกกับอาชีพเกษตรกร

บนพื้นที่ 38 ไร่ นายแทนจัดสรรพื้นที่เป็นไร่อ้อย 30 ไร่ (แบ่งปลูกข้าว 5 ไร่ในฤดูฝน) ลำไย 8 ไร่ และปลูกสับปะรดแซมในสวนลำไย ภายในบ้านมีการทำปศุสัตว์ ได้แก่ หมูเหมาชน 11 ตัว (แม่พันธุ์อายุ 1 ปี 1 ตัว) ปลาดุกรัสเซีย 1,500 ตัว ปลานิลหมัน 2,000 ตัว เป็ดเทศ 10 ตัว ซึ่งกิจกรรมทางการเกษตรทั้งหมดแทนยอมรับว่าอยู่ในช่วงเรียนรู้ สิ่งเดียวที่ทำให้เขาล้ำัดตัดสินใจ คือความใฝ่รู้เพื่อมาเติมเต็มความรู้ อยู่ตลอดเวลา เช่น “ปลูกสับปะรด” พืชชนิดใหม่ที่แทนนำเข้าและกำลังจะสร้างรายได้ให้แก่เขา ข้อดีของการปลูกสับปะรดแซมสวนลำไยคือการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ว่าง และควบคุมหญ้าไปในเวลาเดียวกัน

“เปลี่ยนแปลงมากนะสำหรับตัวเองในระยะเวลา 1 ปี เราทำได้ตั้งหลายอย่าง เช่น เลี้ยงหมู ปลูกพืช เราทำได้ ซึ่งเมื่อก่อนคิดดูถูกตัวเองอยู่เนาะว่าจะทำไม่ได้ แต่อาศัยที่ว่าตัวเองใฝ่รู้อยากทำอะไรก็ศึกษาจากผู้รู้ แหล่งข้อมูล อินเทอร์เน็ต หนังสือ ที่ใดก็เสาะแสวงหา จนปัจจุบันทำได้เองหมดแล้ว ทำคลอดหมู ทำหมันและการดูแลรักษาหมู ตอนนี้ก็ศึกษาเรื่องอื่นเช่น การปลูกสับปะรดให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและได้ในปริมาณที่มาก”

เทคนิคเลี้ยงหมูเหมยซาน

1. **โรงเรือน** เลือกพื้นที่น้ำไม่ท่วมขัง อากาศถ่ายเทสะดวก ปลุกสร้างด้วยวัสดุในท้องถิ่นขนาด 4 x 5 x 1.8 เมตร (กว้าง x ยาว x สูง) เลี้ยงคอกกละ 20 ตัว หลังคาควรมีแสงลอดผ่าน หรือมีพื้นที่รับแสงได้ 1/3 ตลอดวันเพื่อให้เกิดการฆ่าเชื้อด้วยแสงแดด

2. **ตัวคอกและพื้นคอก** เทพื้นด้วยคอนกรีตให้ลาดเอียง ไหลระดับจากหน้าคอกไปถึงท้ายคอก เพื่อความสะดวกในการทำความสะอาด ข้อควรระวัง ไม่ควรนำอิฐบล็อกมาก่อปิดด้านข้าง เพราะจะทำให้อากาศไม่ถ่ายเท เกิดการสะสมของเชื้อโรค หมูจะมีสุขภาพไม่แข็งแรง เคล็ดลับ ปลุกตันไม้ท้ายคอกจะทำให้ต้นไม้ได้รับปุ๋ยโดยไม่ต้องนำไปใส่

3. **การให้อาหารหมู** เลือกกล้วยน้ำว้า กล้วยเหลืองนวลก่อนกล้วยป่าเพราะมีเส้นใยอ่อนนุ่ม หมูจะกินอาหารได้ง่ายกว่า และเสริมด้วยรำข้าว ปลายข้าว ใบกระถิน และผักผลไม้ต่างๆ ควรผสมกับหัวอาหารเล็กน้อย เพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตที่สมบูรณ์ รวมทั้งฉีดวัคซีนและถ่ายพยาธิอย่างสม่ำเสมอ

4. **สูตรอาหารหมูแบบลดต้นทุน** ตันกล้วยสับละเอียด 100 กก. หัวอาหาร 5 กก. รำละเอียด 15 กก. จุลินทรีย์ EM ผสมน้ำอัตราส่วน 5 มิลลิลิตร : น้ำ 20 ลิตร นำมาคลุกเคล้าให้เข้ากัน เลี้ยงสุกรอายุตั้งแต่ 2 เดือน จนถึง 6 เดือน กินวันละ 2 กิโลกรัม ซึ่งจุลินทรีย์จะเข้าไปช่วยในกระบวนการย่อยอาหาร ทำให้หมุย่อยอาหารง่าย มูลไม่เหม็น ข้อควรระวัง ไม่ควรผสม EM ในอัตราส่วนมากกว่าที่กำหนด เพราะจะทำให้หมูท้องร่วงและตายได้

การลงทุน

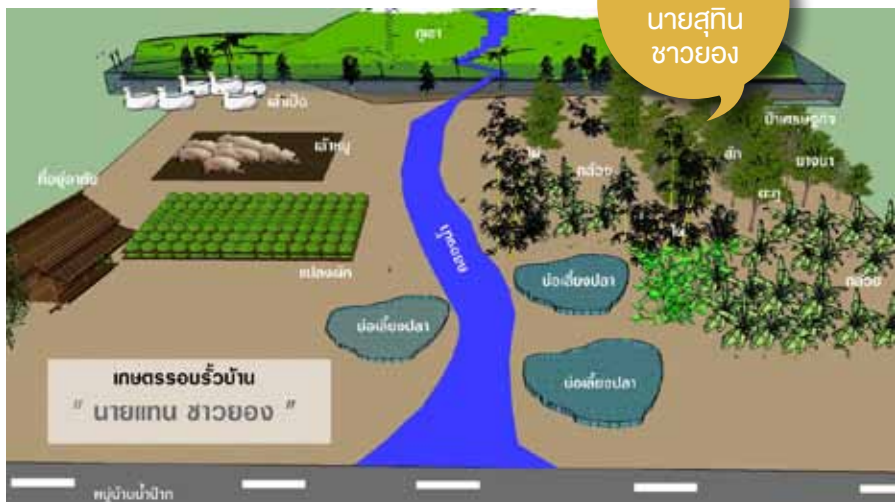
รายจ่าย		รายรับ
ค่าหมู อายุ 50 วัน 2 ตัว	รวม 2,000 บาท	ขายลูกหมู อายุ 50 วัน
ค่าหัวอาหาร 5 กระสอบ	รวม 2,800 บาท	ตัวละ 1,000 บาท
ค่ารำ 30 กิโลกรัม	รวม 450 บาท	รวม 24 ตัว
ค่าวัคซีน, ยาถ่ายพยาธิ	รวม 1,200 บาท	
ค่าก่อสร้างโรงเรือน	รวม 4,360 บาท	
รวมรายจ่าย 10,810 บาท		รวมรายรับ 24,000 บาท
กำไร 13,190 บาท		

เพียง 1 ปี 6 เดือนที่นายแทนกลับมาอยู่บ้าน นายแทนมีเงินเก็บจากการขายหมู และผลผลิตทางการเกษตรประมาณ 120,000 บาท ซึ่งเขาได้ปันเงินส่วนหนึ่งมาลงทุนกับทองคำ อีกส่วนหนึ่งลงทุนซื้อเครื่องตัดยาเพื่อลดละการใช้ยาฆ่าหญ้าและอีกส่วนมาลงทุนกับสินทรัพย์ถาวรคือปรับปรุงบ้าน โดยใช้ไม้มรดกที่ปลูกไว้ข้างบ่อปลา

แผนงานในอนาคต : บอกลาข้าวโพด

ตอนนี้นายแทน ได้มีการวางแผนอนาคตของตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เขาจะได้เก็บเกี่ยวผลผลิตลำไยในปีหน้าว่า “เขาจะไม่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อีกแล้ว” และเอาเวลาว่างตรงนั้น มาวางแผนรวมกลุ่มเลี้ยงหมูที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการปิดทองหลังพระฯ เพื่อร่วมกันแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น แคนหมู หมูทุบ หมูยอ เพื่อสร้างมูลค่า อันเป็นวิธีขายที่จะทำให้ชุมชนมีรายได้ที่ก่อให้เกิดอาชีพในทุกครอบครัว ยังมีอีกหลายกิจกรรมที่นายแทนอยากทำ เช่น ไข่ เพราะราคาดี เป็นที่ต้องการของตลาด และมีความตั้งใจจะทำเป็นศูนย์เรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ที่สนใจด้วย

“ทุกวันนี้ได้ขยับเข้ามาอยู่ใกล้พ่อแม่และน้องๆ พ่อแม่มีกำลังใจ ใครมีปัญหาอะไรก็ปรึกษาวางแผนกัน ศึกษาและเอาประสบการณ์จากพ่อแม่ เพื่อดูแลและรับช่วงต่อจากพ่อแม่ ถึงทุกวันนี้แทนคิดว่า หนึ่งปีที่กลับมาอยู่บ้าน ทำได้ดีกว่าหลายๆ คนที่กลับมาอยู่บ้านแล้วไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร”

นายลอง
พุดหมื่น

อายุ 56 ปี
บ้านเลขที่ 40 หมู่ 7 บ้านน้ำปาก
ต.ตาลชุม อ.ท่าวังผา จ.น่าน
โทรศัพท์ 087-127-1210

คนคิดพันธุ์ข้าวแห่งบ้านน้ำปาก

พื้นที่เกษตร : ข้างนาปี 4 ไร่ 3 งาน (ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว สายพันธุ์ กข.10 จำนวน 3 งาน สวน 14 ไร่ ปลูกลำไย 200 ต้น ลิ้นจี่ 80 ต้น หม่อนกินเมล็ด 100 ต้น ที่เหลือปลูกไม้แซมในสวน ได้แก่ กล้วย เหลียงนวล พริก หวาย สัก มะค่า ประดู่ ตะเคียน ยางนา มะแขว่น ไม้ซางนวล ปาอนุรักษ์ 8 ไร่ ได้แก่ ไม้ข้าวหลาม สัก มะค่า ตะเคียนและไม้อื่นๆ ที่ปลูกเสริมข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 14 ไร่

เลี้ยงสัตว์ : หมูเหมาชน ไก่พื้นเมือง ปลาอีสง ปลาตะเพียน ปลาทับทิม

สิ่งที่ได้รับจากโครงการปิดทองหลัง

พระฯ : นำเพื่อการเกษตรจากฝ่ายลูกกำบ่อพวง 1 บ่อ หมูเหมาชน 2 ตัว ไก่พื้นเมือง 5 ตัว ปลาอีสงและปลาตะเพียนรวม 300 ตัว ต้นไม้ 10 ต้น กล้วยเหลียงนวล 400 ต้น หวาย 500 ต้น สัก 20 ต้น กฤษณา 30 ต้น ปุ๋ยสูตร 15-15-15 1 ถัง และองค์ความรู้เกษตรธรรมชาติจากอาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง แห่งศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ การปลูกหน่อไม้ฝรั่งจากการศึกษาดูงานที่ จ.เพชรบุรีและราชบุรี

ผลการเปลี่ยนแปลง : รายได้จากการจำหน่ายหมูเหมาชน 80,000 บาท และการเกษตรอื่นๆ สามารถปลดหนี้ ธกส. 90,000 บาท และมีแผนปลูกบ้านหลังใหม่ไว้ให้ลูกชายและลูกสาว

ความรู้เด่น : การผลิตและคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว กข.10 เทคนิคการตัดข้าวติดข้าวแดง การต่อท่อส่งน้ำและการทำน้ำหมักจุลินทรีย์ 3 อย่าง 7 ชนิด

นายลอง พุฒหมื่น ทำการเกษตรแบบเกื้อกูลกับธรรมชาติ สร้างให้ธรรมชาติในพื้นที่ใกล้เคียงกับความเป็นป่า โดยปล่อยให้ป่าดูแลกันเอง หน้าที่ของเขามีเพียงปลูกพืชเสริม เช่น ไม้สัก และมะค่า เป็นต้น ผลพลอยได้ของการมีป่าอยู่ใกล้บ้านคือ “พริกป่า” ซึ่งนายลองนำเม็ดไปหว่านทิ้งไว้ในป่า ปล่อยให้ขึ้นเอง ทำให้ได้พริกเม็ดงาม รสชาติจัดจ้านตามธรรมชาติ เมื่อนำมาตากแห้งขายแล้วได้ราคาดี นอกจากพริก ยังมีไม้ข้าวหลามในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของนายลอง เมื่อนำมาจักตอกแล้วขายได้ราคา 55-60 บาท/กิโลกรัม เป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัวพุฒหมื่น

นายลอง เป็นเกษตรกรที่มีความรู้หลากหลายด้าน ทั้งวนเกษตร การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การวางท่อเพื่อผันน้ำเข้าแปลง

ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้รับเมื่อครั้งทำงานเป็นช่างรับเหมาทั้งในประเทศและต่างประเทศ (ได้หัวน) เคยเป็นช่างรับเหมาและการทำงานให้ผู้ที่ทำงานถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ทำให้นายลองได้รับความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าและการปลูกป่าทดแทน ซึ่งเขาได้นำกลับมาใช้ในป่าที่เขาอนุรักษ์ไว้ สร้างประโยชน์แก่เขาและครอบครัวมากมาย เช่น นำไม้มาสร้างบ้าน นำไผ่ข้าวหลามมาจักตอกขาย ซึ่งสร้างรายได้ไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท/ปี นอกจากนำไม้มาใช้แล้ว นายลองยังปลูกป่าทดแทนเพื่อรักษาสมดุลของป่าไม้ด้วย

มีน้ำจึงมีเกษตร

พื้นที่เกษตรของนายลองทำกลอน้ำมาก เป็นที่ดอนไม่มีน้ำ เทคนิคในการจัดการพื้นที่คือ แบ่งนาออกเป็น 7 แปลง เพื่อทำคันนาไว้กั้นน้ำ แล้วต่อท่อส่งน้ำจากฝายห้วยจกเพื่อผันน้ำเข้านา ส่วนพื้นที่สวนนั้น นายลองต่อท่อส่งน้ำจากฝายลูกก่า แล้วใช้วาล์วเปิดปิดน้ำลงบ่อพวง และท่อที่ถูกต่อเป็นทางน้ำภายในสวนซึ่งอยู่สูงกว่าแปลงนา “นาของพ่อเป็นนาดอน น้ำเข้าไม่ถึง ไม่มีใครเขาอยากได้ เพราะไม่มีน้ำ พ่อซื้อต่อมาจากญาติๆ ตอนพ่อต่อน้ำมาใช้โดยใช้ท่อเหล็ก ใครๆ เขาก็ว่ามันจะทำได้หรือ มันไกลอยู่นะ แต่พ่อก็ทำได้เพราะว่าเคยไปทำงานกับการประปา เคยเห็นวัสดุที่เขาเอามาใช้แล้วเราก็น่าจะทำได้ ลองคำนวณว่าระยะต่างๆ จะทำยังไงให้ที่ของเรามีน้ำ จึงวางท่อเหล็กไว้ใต้ถนนและใต้ดิน ต่อน้ำขึ้นมาแล้วทำคลองส่งน้ำเล็กๆ ในนา เพราะทำสวนทำนาต้องมีน้ำ ผลผลิตเราถึงจะดี”

การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

“เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดีไม่ได้อยู่ที่ศูนย์วิจัยข้าว แต่อยู่ในมือของชาวนา เมื่อได้ฟังนักวิชาการพูดแบบนี้แล้ว พ่อก็เกิดความรู้สึกได้ว่ามันเป็นความจริงอย่างที่เขาพูด พ่อได้รับเมล็ดพันธุ์กลับมาจากศูนย์วิจัยข้าวแพร่ พ่อตั้งใจเลยว่าจะทำพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง หลังจากที่เขาให้พันธุ์ข้าวมาพ่อก็เอามาทำพันธุ์ พ่อทำพันธุ์ข้าวโดยดำนาต้นเดียว ทำมา 3 ปีแล้ว เห็นข้าวตัวเองขึ้นเต็มนาเรียงสวยสม่ำเสมอ รวงสวยกว่าของคนอื่น พ่อก็ดีใจ นี่ก็มีคนขอซื้อพันธุ์ข้าวจากพ่อแล้วนะ เขาเห็นเราทำเขาก็ไว้ใจ แต่ก่อนก็อยากทำนะ แต่เราไม่มีความรู้ ก็เลยได้แต่ซื้อพันธุ์ข้าวจากเขา ไม่รู้ว่าพันธุ์ข้าวที่เราซื้อมาคุณภาพมันดีแค่ไหน แต่พอทำเองเราทำได้ดีกว่าซื้อเขา ก็ประหยัดเราแถมได้กินข้าวที่ดี” นายลองเล่าด้วยความภูมิใจที่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดี มีลักษณะตรงตามพันธุ์ เพราะได้รับการอบรมเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจากศูนย์วิจัยข้าวแพร่และอ่านหนังสือประกอบการผลิตเมล็ดพันธุ์อย่างเคร่งครัด

เทคนิคอีกอย่างในการทำนา คือ การไถกลบฟางข้าวเพื่อทำเป็นปุ๋ยร่วมกับปุ๋ยคอก เพิ่มความร่วนซุยให้ดินและพ่นน้ำหมักผลไม้ช่วงข้าวตั้งท้องจะทำให้ข้าวงามแข็งแรง

ขายลูกหมูปลดหนี้

ความสำเร็จของนายลองในวันนี้คือ ลูกๆ ได้เรียนตามที่หวังและปลดหนี้ 90,000 บาทที่ไปกู้ยืมมาจาก ธกส. ทั้งเพื่อลงทุนและหมุนเงินระหว่างที่ลูกชายและลูกสาวกำลังศึกษา เบื้องหลังความสำเร็จในการปลดหนี้ของนายลอง นอกจากความมีระเบียบวินัยแล้ว ยังมาจากรายได้จากการจำหน่ายหมูหมุยขาน นายลองได้หมูเพศเมียจากโครงการปิดทองหลังพระฯ 2 ตัว (เพื่อนบ้านยกหมูให้หนึ่งตัวเพราะไม่พร้อม) ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่เข้าร่วมโครงการ นายลองขายลูกหมูอายุ 45 วันไปแล้ว 89 ตัว สร้างรายได้ให้เขาประมาณ 80,000 บาทด้วยกัน

คอก	แม่หมูตัวที่ 1	แม่หมูตัวที่ 2
1	9	11
2	4	9
3	8	12
4	9	16
5	11	-
รวม	41	48

รายได้จากการจำหน่ายลูกหมู 80,000 บาท ต้นทุนค่าอาหาร (รำ,หัวอาหาร) 10,680 บาท
นายลงมีกำไรสุทธิจากการจำหน่ายลูกหมู 69,320 บาท

หมายเหตุ ลูกหมูอายุ 45 วันมีราคาตั้งแต่ 800-1,000 บาท ขึ้นกับเพศและความสมบูรณ์

การมีบ่อพวงและระบบน้ำที่ดี ยังช่วยให้ผลผลิตข้าวพันธุ์ กข.10 เพิ่มขึ้นจาก 280-390 กิโลกรัม/ไร่โดยเฉลี่ยเป็น 546 กิโลกรัม/ไร่ ซึ่งปี พ.ศ. 2555 ที่ผ่านมาคือ ปีแรกที่นายลงมีรายได้จากการจำหน่ายข้าว 12,000 บาท ต่างจากปีก่อนๆ ที่ปริมาณข้าวมีแค่พอกินในครอบครัว แต่ไม่มากพอที่จะจำหน่าย

การชำระหนี้ ธกส.ของนายลง พุฒินั้น

ปี	2553	2554	2555	2556
ประเภท				
ยอดกู้	30,000	60,000	0	0
ยอดใช้คืนพร้อมดอกเบี้ย	30,000	23,521	22,680	21,051.03
หนี้คงเหลือ	0	40,000	20,000	0

เทคนิคการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและการปลูก

■ การเตรียมเมล็ดพันธุ์

เมล็ดพันธุ์ที่จะผลิต ต้องเป็นพันธุ์ที่คัดเลือกแล้วว่าเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ด้านทานโรคแมลง ให้ผลผลิตสูง อายุเก็บเกี่ยวเหมาะสม ควรเลือกพื้นที่ที่ไม่มีปัญหาในการผลิต มีความอุดมสมบูรณ์สม่ำเสมอ มีคันนาล้อมรอบ พื้นนาราบเรียบสม่ำเสมอ ควบคุมระดับน้ำได้ ไม่มีข้าวเรื้อหรือข้าวปนในแปลงนาหรือบริเวณใกล้เคียง

■ การเตรียมพื้นที่นา

ต้องเตรียมดินระยะแรกล่วงหน้า เมื่อสภาพความชื้นของดินเหมาะสม การไถตะไถแปร ระยะต้นฤดูฝน เป็นการทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินดี กำจัดวัชพืชและข้าวเรือได้ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง

■ วิธีการปลูก

วิธีปักดำ แม้เป็นวิธีที่ใช้แรงงานมากและมีขั้นตอนหลายขั้นตอน ตั้งแต่ตักกล้า ถอนกล้า ปักดำ ปักดำซ่อม และต้องระมัดระวังในการกำจัดข้าวเรือช่วงการเตรียมดินในแปลงกล้าและปักดำ แต่ก็ยังเป็นวิธีที่สะดวกในการดูแลรักษาพันธุ์ให้บริสุทธิ์ ทั้งนี้ควรถอนกล้าเมื่ออายุ 28 วันเพื่อนำไปปักดำ ตอนข้าวอายุ 25 วันให้เปิดน้ำเข้านาแล้วตีเทือกเพื่อรอปักดำ

วิธีหว่าน เป็นวิธีที่ง่าย แต่ยากในการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้บริสุทธิ์ เพราะตรวจข้าวปนไม่ได้ละเอียด แต่มีแนวทาง เพื่อแก้ไขปัญหาคาความไม่บริสุทธิ์ ได้แก่ ฝึกพิถีพิถันในการเตรียมดิน เพื่อลดปัญหาข้าวเรือที่อยู่ในนาและปลูกในแปลงเดียวกับฤดูก่อน

การกำจัดข้าวปน

การกำจัดข้าวปนเป็นวิธีการกำจัดต้นข้าวที่เกิดจากเมล็ดพันธุ์ข้าวอื่นๆ ที่ปนมากับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปลูก การเกิดพันธุ์ข้าวปนอาจเกิดจากเมล็ดที่ติดมากับเครื่องจักรหรือจากการเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่ปลูก และคงมีเมล็ดพันธุ์ข้าวเดิมที่ตกเป็นข้าวเรือในนา วิธีการตรวจข้าวปน ควรทำร่องทางเดินไว้ในแปลงปลูกข้าวสำหรับการลงตรวจแปลงไว้ด้วย และต้องลงตรวจแปลงอย่างสม่ำเสมอ เมื่อพบว่ามิข้าวพันธุ์อื่นปน จะต้องตัดข้าวที่ปนออกทั้งต้นหรือทั้งกอ ถ้าข้าวแตกกอแล้ว ให้ตัดถึงโคนต้นหรือใช้วิธีถอนทั้งกอ

ขั้นตอนการตรวจข้าวปนสำหรับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ควรตรวจ 4-5 ครั้งตามระยะการเจริญเติบโตของข้าว ดังนี้

ระยะกล้า ดูความแตกต่างของสีใบ ความสูง หรือเป็นโรค

ระยะแตกกอ ดูความแตกต่างของความสูง สีของต้น และข้าวแดง

ระยะออกดอก ดูเวลาออกดอกก่อน หรือหลังเปรียบเทียบกับพันธุ์ข้าวหลักที่ปลูก ดูสีของรวงที่ต่างออกไป ดูความสูงที่ต่าง จากข้าวที่ปลูก รวมทั้งทรงกอที่ต่างกัน

ระยะโน้มรวง ดูสีของเมล็ด ดูหาง รวมทั้งลักษณะของเมล็ดและรวงข้าวที่ต่างกัน

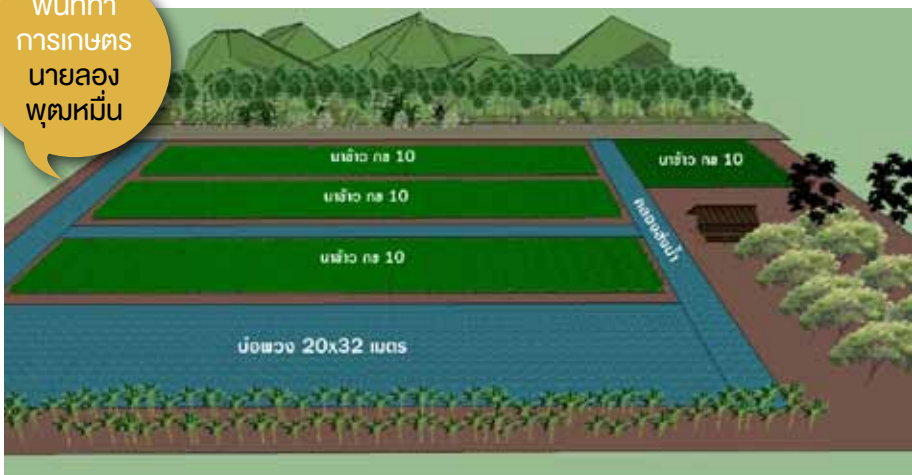
ระยะก่อนเก็บเกี่ยว ตรวจดูต้นข้าวที่มีลักษณะแตกต่างออกไปอีกครั้งก่อนเก็บเกี่ยว หากไม่สะดวก ควรทำการกำจัดข้าวปนในระยะก่อนเก็บเกี่ยวเป็นอย่างน้อย

การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ข้าว

เก็บที่ละรวงหรือเก็บพร้อมกันทั้งแปลง โดยพิจารณาจากลักษณะประจำพันธุ์หรือมีข้อสังเกต ดังต่อไปนี้

- ข้าวสุกแก่พร้อมกันทั้งแปลง (เนื่องจากปลูกข้าวนาปรัง เป็นข้าวที่มีจำนวนอายุวันในการเก็บเกี่ยวที่แน่นอน โดยนับจากวันปลูก)
- เมล็ดข้าวสมบูรณ์ทั้งรวง
- ไม่มีข้าวแดง สังเกตด้วยตาเปล่าจากการกะเทาะเปลือกดู
- เมล็ดข้าวไม่มีแมลงเจาะและไม่เป็นโรค

พื้นที่ทำ
การเกษตร
นายลอง
พุดหมื่น

นายธีรพันธ์
เจื่อนแก้ว

อายุ 45 ปี
บ้านเลขที่ 161 หมู่ 12 ต.ตาลชุม
อ.ท่าวังผา จ.น่าน 55140
โทรศัพท์ 081-919-7726

กูรูไผ่กิมจูนอกฤดู

“นายธีรพันธ์ เชื้อนแก้ว”

หรือ “พ่อน่าน” มีพื้นที่ทำกินทั้งหมด 45 ไร่ เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้วพื้นที่ทั้งหมดถูกใช้ในการทำสวนส้ม ซึ่งพ่อน่านใช้สารเคมีทุกชนิดเพื่อเร่งผลผลิตด้วยความหวังที่ว่าจจะรวย แต่ไม่เป็นผล เนื่องจากส้มเกิดโรคโคนเน่า ทำให้ผลผลิตเสียหายทั้งหมด ตามมาด้วยหนี้สินกว่า 100,000 บาท พ่อน่านจึงออกไปค้าขายที่กรุงเทพมหานคร เก็บเงินเพื่อใช้หนี้

หลังจากค้าขายในเมืองหลวงได้ 5 ปี พ่อน่านก็เก็บเงินปลดหนี้ได้สำเร็จ มุ่งมั่นค้าขายอีก 10 ปี เมื่อมีเงินเก็บแล้ว พ่อน่านก็พาครอบครัวกลับบ้านเพื่อพลิกพื้นที่ดินทั้ง 45 ไร่ให้กลับมามีชีวิต และปรับเปลี่ยนวิถีจากเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นเกษตรแบบผสมผสาน “หากทำเชิงเดี่ยวอีก ชีวิตต้องไปไม่

พื้นที่เกษตร : เกษตรแบบผสมผสาน บนพื้นที่ 45 ไร่ ประกอบด้วย ถั่วลิสง ลำไย เงาะ ฝรั่ง มะม่วง แก้วมังกร มะม่วง ส้ม ขนุน น้อยหน่า ฝรั่ง มังคุด ละมุดทุเรียน ขนุน มะไฟ เงาะ ฝรั่ง พุทรา มะยงชิด ชมพู มะแขว่น ลองกอง มะละกอ อ้อย มะปราง มะขาม กล้าย สับปะรด หม่อน ไหม มะพร้าว ตำว มะขามป้อมข้าวและ ไม้สัก

ปศุสัตว์ : เป็ด 20 ตัว ปลานิล ปลาไน ปลาตะเพียน ปลาดุกไม่น้อยกว่า 5,000 ตัว สิ่งที่ได้รับจากปิดทองหลังพระฯ บ่อพวง 1 บ่อ กล้าพันธุ์กล้วยเหลียงนวล 50 ต้น กฤษณา 50 ต้น หวาย 30 ต้น ตำว 20 ต้น และไผ่ตง 10 ต้น

ผลการเปลี่ยนแปลง : มีรายได้มากกว่าเดิมประมาณ 300,000 บาท จากการขายผลผลิตรายวัน รายเดือน รายปี ลดรายจ่ายเรื่องอาหาร 30,000 บาท/ปี และได้กินอาหารปลอดภัย สุขภาพดีขึ้นจากการไม่ใช้สารเคมี และการได้อยู่พร้อมหน้ากันของครอบครัว ซึ่งประมาณค่าไม่ได้

ความรู้เด่น : การปลูกและขยายพันธุ์ ฝรั่ง ทุเรียน การทำฝรั่งนอกฤดู การทำปุ๋ยหมัก

รอดแน่ๆ เมื่อคิดได้ดังนั้น จึงเริ่มต้นทำเกษตรผสมผสาน เพราะหากพืชอย่างใดอย่างหนึ่ง เก็บผลผลิตไม่ได้ หรือเกิดโรคระบาด เราก็ยังเหลือผลผลิตจากพืชชนิดอื่นๆ อีก”

ปลูกพืชที่กินและขายได้

เมื่อเป็นเช่นนั้นครอบครัวของพ่อนานจึงนำเงินเก็บที่ได้จากการทำงานในกรุงเทพฯ บวกกับเงินที่กู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) มาลงทุนซื้อปุ๋ยเพื่อปรับปรุงบำรุงดินและปัจจัยการผลิตอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการทำเกษตรแบบผสมผสาน “ปลูกพืชทุกอย่างที่กินและทุกอย่างที่ตลาดต้องการ” โดยเริ่มต้นจากการซื้อพันธุ์พืชมาปลูก ทั้งไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ผักสวนครัว พืชสมุนไพร โดยแนวทางการปลูกต้นไม้นั้น เริ่มจากปลูกจำนวนน้อยๆ 1-2 ต้น ก่อนค่อยเพิ่มจำนวนขึ้นและใช้พื้นที่ทุกตารางนิ้วอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์สูงสุด

พื้นที่ปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ตะไคร้ ข่า พริก ผักชี กระเทียม โหระพา กะเพรา เป็นต้น ส่วนใหญ่ปลูกไว้บริโภคในครัวเรือนและพ่อนานจะปลูกไว้ในละแวกเดียวกัน เพื่อง่ายต่อการเก็บบริโภค

พื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชเศรษฐกิจ เช่น มะนาว แก้วมังกร ฝรั่ง มะม่วง ลำไย ส้ม ลิ้นจี่ ขนุน น้อยหน่า ฝรั่ง มังคุด ทุเรียน ขนุน มะไฟ เงาะ ฝรั่ง พุทรา มะยงชิด ชมพู่ มะแขว่น ลองกอง มะละกอ อ้อย มะปราง มะขาม กล้าย สับปะรด หม่อนไหม มะพร้าว ตำลึง มะขามป้อม เป็นต้น โดยเน้นปลูกไม้ผลและมีการแบ่งพื้นที่ปลูกพืชแต่ละชนิดไว้ชัดเจน

ประมง มีบ่อน้ำ 4 บ่อเพื่อใช้ในการเกษตรและเลี้ยงปลาใน ปลาไน ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาดุก รวม 5,000 ตัว

เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงเป็ดประมาณ 20 ตัว เพื่อบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้เสริม
ผลการเปลี่ยนแปลง : ไร่นี้นี้ มีรายได้เพิ่ม 300,000 บาท

ด้านเศรษฐกิจ พ่อนานเล่าว่า “เมื่อเริ่มทำเกษตรผสมผสานช่วงปีแรกๆ ก็ไม่ค่อยเห็นผล เนื่องจากพืชผักต่างๆ ที่ปลูกไว้ยังเก็บผลผลิตไม่ได้ ได้แต่ผลผลิตจากพืชระยะสั้น” ซึ่งช่วงปีแรกมีรายได้ประมาณ 70,000 – 80,000 บาท/ปี และจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อก้าวเข้าสู่ปีที่ 2-3 ซึ่งแบ่งเป็นรายได้รายวัน รายเดือน รายปี ที่ได้จากการขายผลผลิต ซึ่งจะสลับหมุนเวียนกันไปตามฤดูกาล ต่างจากเกษตรเชิงเดี่ยวที่ให้รายได้เพียงปีละครั้ง

เปรียบเทียบรายได้ระหว่างเกษตรเชิงเดี่ยวกับเกษตรแบบผสมผสาน

รายได้	รายได้ (บาท)	
	เกษตรเชิงเดี่ยว	เกษตรผสมผสาน
รายวัน	-	300
รายเดือน	-	12,000
รายปี	70,000 – 80,000	100,00-150,000
รวม	70,000 – 80,000	403,500

หมายเหตุ รายได้ข้างต้นเป็นเพียงการประมาณการณ ความผันแปรทางรายได้ยังขึ้นกับปัจจัยอื่นๆ เช่น ดินฟ้าอากาศ สภาพเศรษฐกิจ เป็นต้น

นอกจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นแล้ว รายจ่ายค่าอาหารยังลดลงยังเห็นได้ชัด พ่อหนานกล่าวว่าแม้เมื่อ 15 ปีก่อนทำเกษตรแบบผสมผสาน ค่าครองชีพจะถูกกว่าสมัยนี้ แต่เฉลี่ยแล้วครอบครัวต้องจ่ายค่าอาหารไม่ต่ำกว่า 100 บาท/วัน ต่างจากปัจจุบันที่แม้จะไม่เคยมีการจัดบันทึกแต่ก็สัมผัสได้ว่าลดลง “หากอยู่ไร่แทบไม่เสียเงินเลย นี่ก็มากันตั้งแต่เช้า กว่าจะกลับบ้านก็มีมืด บางทีกินนอนที่ไร่เลย อยากกินอะไรก็หาเอา ปลายนี้เยอะเลย” หากจำเป็นต้องมีรายจ่ายจริงๆ ส่วนมากเป็นค่าน้ำมันเพื่อสูบน้ำจากบ่อพวงในฤดูแล้ง

ด้านสุขภาพ พ่อหนานเล่าว่า “เมื่อก่อนที่ทำสวนส้ม พ่อใช้สารเคมีทุกชนิด เพื่อเร่งให้ส้มออกผลผลิตและป้องกันโรค ช่วงนั้นไม่รู้ร่างกายได้รับสารเคมีไปมากขนาดไหน สวนส้มเจ๊งก็ตีเหมือนกันนะ ถ้าสวนส้มไม่เจ๊ง พ่อก็อาจจะล้มป่วยจากการรับสารเคมีไปแล้วก็ได้” พ่อหนานอธิบายว่าส้มคือการปลูกพืชชั้นครู ที่ต้องการการดูแลรักษาสูงกว่าพืชทั่วไป ทั้งปุ๋ยและยาเพื่อป้องกันการเข้าทำลายของศัตรูพืช ต่างจากการทำเกษตรแบบผสมผสานที่สามารถปล่อยให้ธรรมชาติดูแลกันเอง

ด้านความสุข ประเมินค่าไม่ได้ “ตอนปลูกพืชเชิงเดี่ยว เราก็จะมีรายได้แบบเดียวๆ คือปีละครั้ง ก็ต้องมานั่งกังวลว่าวันๆ ครอบครัวจะกินอะไร แต่พอเป็นเกษตรผสมผสาน ก็ไม่ต้องกังวลว่าจะไม่มีอะไรกิน เพราะในน้ำมีปลา ในนามีข้าว จริงๆ คนเราแค่มีกินมีใช้ ไม่ต้องร่ำรวย ไม่ต้องหรูหรา ก็มีความสุขแล้ว”

การปลูกไผ่กิมจูนอกฤดู

นอกจากสวนลำไยเงาะ ลิ้นจี่ ที่เป็นรายได้หลัก พ่อท่านยังได้ปลูกไผ่บนพื้นที่ 1 ไร่ ที่น้ำท่วมถึงซึ่งไม่เหมาะต่อการปลูกไม้ผลประเภทอื่นๆ ก่อนที่จะตัดสินใจปลูกไผ่ พ่อท่านได้หาความรู้เรื่องไผ่จากการอ่านหนังสือ ฟังวิทยุ หรือแม้ไปหาความรู้จากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ทั้งในจ.แพร่ และ จ.พะเยา ที่ปลูกกันอย่างแพร่หลาย โดยไผ่ที่พ่อท่านปลูก

คือ “พันธุ์กิมจู” ซึ่งหน่อมีรสชาติหวาน กรอบเหมาะแก่การประกอบอาหาร “เป็นความบังเอิญ พอดีไปส่งหลานที่แพร่ เห็นทำกันเยอะ ก็เลยลงไปดูและถามเขาว่าปลูกยังไง” และมีการปลูกไผ่ทั้งตามฤดูกาลและนอกฤดู ซึ่งให้รายได้แก่เกษตรกรไม่เท่ากัน กล่าวคือในฤดูปกติระหว่างเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม หน่อไผ่กิมจูมีราคาประมาณ 20 บาท/กิโลกรัม แต่หากเป็นช่วงเดือนมกราคม-เมษายน ซึ่งหน่อขาดตลาดราคาของหน่อไผ่กิมจูจะสูงกว่าเดิมถึง 3.5-4 เท่าหรือคิดเป็นเงิน 70-80 บาท โดยช่องทางการจำหน่ายนั้นพ่อค้าคนกลางเข้ามาซื้อถึงสวน หรือพ่อท่านนำออกไปขายเองที่ตลาดชุมชนหรือตลาดอำเภอท่าวังผา “เรียกว่าเป็นอาชีพหลักก็ว่าได้ ขายได้ตลอด แต่ทำไม่ทันเพราะมีกันแค่ 2 คน”

หลักการปลูกไผ่กิมจู

1. การปลูก

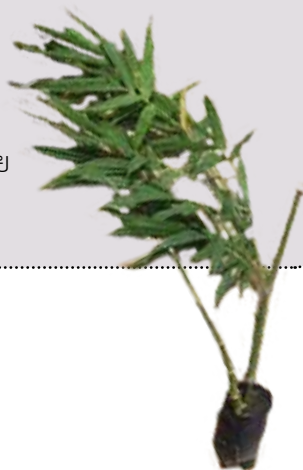
- 1.1 จะต้องเริ่มไผ่หน่อ เพื่อให้ขึ้นลำใหม่ที่เราเรียกว่า “ลำแม่” โดยไผ่กิมจูจะไผ่ลำแม่ปีละ 2-3 หน่อ/กอ โดยให้เลือกไผ่หน่อที่มุดจากดินหรือชิดกับดิน ระวังไม่ควรไผ่หน่อที่ลอยเหนือดินมากไป เพราะจะทำให้กอลอยเร็ว อันจะทำให้หน่อออกนอกฤดูยากขึ้น
- 1.2 ระหว่างที่เริ่มไผ่ลำแม่ใหม่ ควรใส่ปุ๋ยคอก เช่น มูลไก่แห้งหรือมูลหมูแห้ง 10-20 กิโลกรัม/กอ โดยโรยรอบๆ กอเป็นบริเวณกว้าง ปูทับด้วยฟาง ระวังห้ามใส่ปุ๋ยคอกบนกอหรือโคนของไผ่เด็ดขาด เพราะกอไผ่จะลอยเร็ว ทำให้หน่อออกนอกฤดูในปีที่ 2-3 และปีต่อไปยากขึ้น
- 1.3 ให้น้ำไปเรื่อยๆ โดยไผ่จะเริ่มออกหน่อตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ซึ่งเกษตรกรสามารถเก็บหน่อขายได้ในฤดูแล้ง ซึ่งเป็นช่วงที่มีราคาสูง สามารถสร้างรายได้แก่เกษตรกรเป็นอย่างดี

2. การขยายพันธุ์ไผ่กิมจูแบบใช้เหง้า มีวิธีการเพาะดังนี้

- 2.1 เตรียมดินเพาะประกอบด้วย ขี้เถ้าแกลบและดินร่วน ในอัตราส่วน 50:50 คลุกเคล้าให้เข้ากัน
- 2.2 ใช้ต้นพันธุ์ไผ่ที่มีอายุ 1 ปีขึ้นไป โดยใช้เสียมขุดเหง้าให้มีความยาวของกิ่งพันธุ์ประมาณ 1 เมตร
- 2.3 นำดินใส่ถุงดำขนาด 8x6 นิ้ว และนำกิ่งพันธุ์ลงถุง รดน้ำเข้าเย็นทุกวันก็จะได้ต้นไผ่ที่เจริญเติบโต

หมายเหตุ หากปลูกในพื้นที่ที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์

จะใช้เวลาปลูกประมาณ 6 เดือน ส่วนเหง้าที่แยกมาเพาะลงถุงจะใช้เวลานานประมาณ 1 เดือน รากก็จะขยายเต็มถุง สามารถนำไปขายได้ที่ราคา 50 บาท/ต้น

ความเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าร่วมโครงการปิดทองหลังพระฯ

ตอนแรกพ่อนานไม่ทราบว่าการปิดทองหลังพระฯ คือหน่วยงานด้านใด และเข้ามาทำกิจกรรมอันใดในพื้นที่ อ.ท่าวังผา แต่ด้วยความชวนขวายหาความรู้ซึ่งเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ทำให้เขาเข้าไปถามชาวบ้านหลายๆ คน จนได้รู้ว่าวัตถุประสงค์การเข้ามาในพื้นที่ของโครงการปิดทองหลังพระฯ เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของชาวบ้าน ซึ่งพ่อนานก็ได้รับความรู้เรื่องการปลูกพืชและการทำปุ๋ยหมัก และได้ใช้น้ำจากบ่อพวงสันเขา ที่ทำให้พ่อนานมีน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรตลอดทั้งปี ไม่ต้องเสียเงินซื้อน้ำมันเพื่อสูบน้ำเหมือนแต่ก่อน และยังได้รับพันธุ์ไม้ต่างๆ จากโครงการมาปลูกในพื้นที่ของตนเอง

ปัจจุบันในสวนของพ่อนานมีพืชผัก ผลไม้เต็มสวนแล้ว รอแต่เก็บผลผลิต เพื่อกินขาย และใช้หนี้ 200,000 บาท ซึ่งทำสัญญาจะระยะยาวกับ ธกส.10 ปี โดยตอนนี้พ่อนานได้ชำระหนี้งวดแรกพร้อมดอกเบี้ยประมาณ 10,000 บาท และจะค่อยๆ ททยอยใช้ไป เพราะมันใจว่ารายได้จากการทำเกษตรแบบผสมผสานสามารถใช้หนี้ได้หมด “ตอนนี้ชีวิตไม่ต้องดิ้นรนอีกแล้ว เรามีกิน เรามีใช้ ชีวิตเราก็มีความสุข”

เทคนิคการปลูกไผ่กิมจู

พื้นที่ปลูก ไผ่เป็นพืชที่ชอบน้ำ ส่วนดินแม้เป็นดินเลว ไม่ว่าจะดินเหนียว ดินลูกรัง, ดินดาน ฯลฯ ก็ปลูกได้ แต่เพียงแต่ในการปลูกครั้งแรก ควรปรับปรุงโครงสร้างดินให้ดีเป็นพิเศษ เช่น รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอกผสมกับพวกเศษวัสดุทางเกษตรเหลือใช้ เช่น เปลือกถั่ว, แกลบดิน, ฟางข้าวสับ, ปุ๋ยหมัก และขี้ข้าวโพด เป็นต้น

น้ำ ไผ่ทุกสายพันธุ์เป็นพืชที่ชอบความชุ่มชื้น โดยเฉพาะการทำไผ่นอกฤดูเพื่อหวังผลทางการค้า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ

การปลูก สำหรับพื้นที่ที่ดินดี ให้ขุดหลุมที่มีขนาดความกว้าง ยาวและลึก 0.3 เมตร เป็นอย่างน้อย แต่ในบางพื้นที่ดินคุณภาพต่ำ เป็นดินเหนียว ดินลูกรัง, ดินดาน ฯลฯ ควรขุดหลุมปลูกให้กว้างขึ้นที่ระยะ 0.5 เมตร (ความกว้าง×ความยาว×ความลึก) เพื่อจะได้ใส่ปุ๋ยคอกหรืออินทรีย์วัตถุ เช่น เปลือกถั่ว, แกลบดิบ ฯลฯ รองก้นหลุมได้ในปริมาณมาก จากนั้นนำต้นพันธุ์วางลงกลางหลุมปลูก แล้วกลบด้วยดินส่วนที่เหลือให้ดินพูนสูงกว่าต้นไผ่เล็กน้อย แต่อย่าอัดดินให้แน่นเกินไปนัก เพราะจะทำให้ไผ่แทงหน่อได้ยาก หากเป็นพื้นที่มีลมแรง ควรใช้ไม้ปักเป็นหลักผูกยึดต้นไผ่ป้องกันลมโยก หลังจากปลูกเสร็จ จำเป็นต้องรดน้ำตามทันที เพื่อให้เมื่อดิตดกระชักราก ข้อควรจำ หลังจากที่ดินพันธุ์ถูก

เลี้ยงไต้หวันสแลน ก่อนปลูกควรเอาต้นพันธุ์
ออกแดดให้ต้นไผ่ปรับสภาพอย่างน้อย
1 เดือน

ระยะปลูก ระยะปลูกไผ่กิมจูที่
เหมาะสมควรมีระยะห่างอย่างน้อย
2.5 X 2.5 เมตร ในกรณีปลูกแถวคู่ อาจ
ต้องเว้นทางเดิน 4 เมตร เพื่อให้ง่ายต่อ
การเอาเครื่องจักรกลทางการเกษตรเข้าไป
ปฏิบัติงานง่ายขึ้น ทั้งนี้ระยะปลูกแบบ
ใดนั้น ผู้ปลูกควรพิจารณาจากพื้นที่เป็น
สำคัญ ซึ่งจากประสบการณ์ที่ผ่านมา
พ่อนานนั้น เขาเน้นปลูกจำนวนต้น/ไร่ให้
ได้มากที่สุด และปลูกที่ระยะ 2x2 เมตร
ซึ่งทำให้พื้นที่ 1 ไร่ ปลูกไผ่กิมจูได้ถึง 400 ต้น โดยยอมลำบากในการใส่ปุ๋ยและเก็บหน่อ
แทน เพราะไม่อาจใช้เครื่องจักรกลทุ่นแรงได้

ฤดูกาลปลูก เดือนมีนาคม – เดือนเมษายน เพราะต้นไผ่จะตั้งตัวและออกราก
ก่อนเข้าฤดูฝน เมื่อฝนมาก็จะทำให้ไผ่เจริญเติบโตเร็วมาก ไม่ควร ปลูกไผ่ในฤดูฝน
เพราะไผ่ก็ต้องการปรับสภาพในช่วงแรก บางครั้งหากฝนตกมาก มีน้ำขัง มีผลให้ต้นไผ่
ชะงักการเติบโต

การดูแลรักษา ปีที่ 1 เน้นการ “ตัดหญ้า” ให้สวนไผ่สะอาด โปร่งอยู่อย่าง
สม่ำเสมอ ปีที่ 2 เมื่อต้นไผ่มีใบปกคลุมสร้างร่มทั้งสวน แสงแดดส่องไม่ถึง ปัญหาเรื่องหญ้า
ก็จะลดลง ให้หันมาระวังไฟป่าหรือทำแนวกันไฟรอบสวน ส่วนเรื่องการสาบกอไผ่นั้น
ให้ใช้มีดหรือกรรไกรตัดแต่งกิ่งเหล่านั้นออกให้หมด ให้กอไผ่เหลือแต่ลำไผ่หลักเท่านั้น
และต้องหมั่นสาบกอให้โล่งและสะอาดอยู่เป็นประจำ

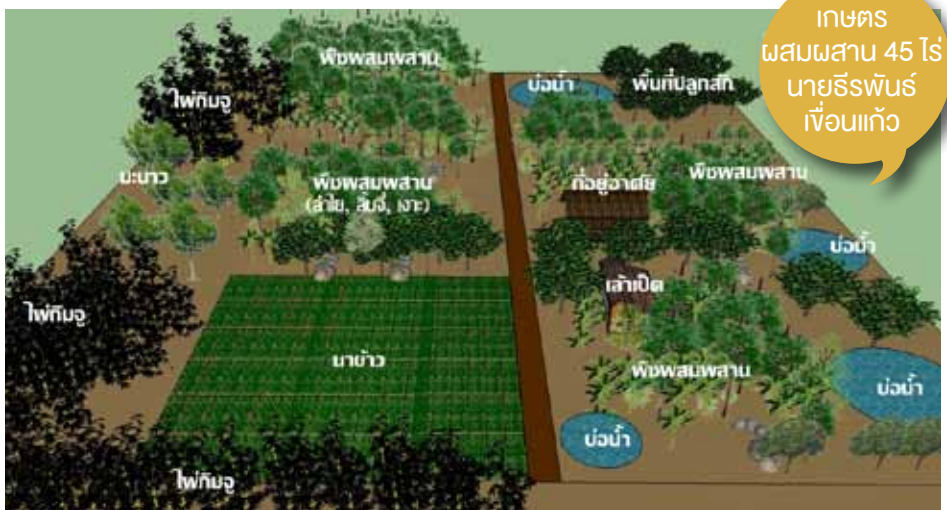
การใส่ปุ๋ย ระหว่างเดือนมีนาคม – เดือนเมษายน เน้นใส่ปุ๋ยคอกที่อัตรา 10-20
กิโลกรัม/กอ โรยใส่เป็นวงกลมรอบๆ กอไผ่ ทุก 2-3 เดือน

การไถ่ลำของไผ่ ช่วง 1 ปีแรก ไผ่จะมีลำไผ่ประมาณ 4 – 8 ลำ ซึ่งในระยะนี้
ไม่ควรเก็บหน่อมากนัก เนื่องจากจะต้องเลี้ยงปล่อยให้กลายเป็นลำแม่ต่อไป การดูแลทำแค่
เพียงตัดแต่งกิ่งแขนงเล็กๆ ทั้งจากโคนต้นหรือตามตาลำไผ่ออก เมื่อไผ่อายุพ้น 1 ปี
ไปแล้ว จึงค่อยเริ่มเก็บหน่อจำหน่าย

การตัดหน่อ ควรตัดจากกลางกอก่อนแล้วค่อยขยายออกมารอบนอกกอ ควรเก็บรักษาหน่อรอบนอกไว้บางส่วนเพื่อใช้เป็นลำแม่ โดยเลือกลำไผ่ที่อวบ ใหญ่และมีทิศทางการเจริญขยายออกนอกกอเป็นวงกลม ก็จะส่งผลให้กอใหญ่ขึ้น มีหน่อมากขึ้นในปีถัดไปและทำงานได้สะดวกเมื่อจะเข้าไปตัดหน่อหรือดูแลรักษา

เคล็ดลับ

- 1) การตัดแต่งกอไผ่หรือการสากอ ควรทำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยให้เริ่มตัดแต่งกอไผ่ปลายฤดูฝน (เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม) เพราะธรรมชาติของไผ่จะชะงักการเติบโตเมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว
- 2) ให้ตัดแต่ง “กิ่งแขนง” ด้วยกรรไกรตัดกิ่ง ส่วน “กิ่งที่แตกตามตาของลำไผ่” ให้ใช้มีดพรวา โดยสับให้ตาติดเปลือกไผ่ไปเลย เพื่อป้องกันการแทงหน่อหรือกิ่งแขนงเล็กๆ ส่วนลำไผ่เดิม ให้ใช้เสียมที่มีความคม แทะลำไผ่เดิมออกไป และเหลือลำแม่ใหม่ไว้ 8-12 ลำ/กอ และแต่ละลำห่างกันประมาณ 20 – 30 เซนติเมตร
- 3) ต้นไผ่จะเริ่มให้ผลผลิตได้ดีเมื่อเข้าสู่ปีที่ 2 และมีราคา 30-50 บาท/กิโลกรัม ไผ่เป็นพืชที่เก็บหน่อได้ทุกวัน โดย 1 ไร่ จะเก็บหน่อไผ่ได้เฉลี่ย 15 – 20 กิโลกรัมหรือคิดเป็นเงินประมาณ 750-1,000 บาท/วัน

นายอรพล
ไชยสาส์

อายุ 42 ปี
บ้านเลขที่ 98 หมู่ 9 ต.ตาลชุม
อ.ท่าวังผา จ.น่าน 55140
โทรศัพท์ 087-192-4229

นักสร้างฝายแห่งบ้านห้วยธนู

พื้นที่เกษตร : พื้นที่ 24 ไร่ ปลูกข้าว 4 ไร่
สวนยางพารา 20 ไร่ และปลูกพืชผสม
ผสาน ได้แก่ ข้าวไร่ ไม้ลวก ไม้ข้าวหลาม
สับปะรด กล้วยเหลียงนวล

เลี้ยงสัตว์ : เลี้ยงหมูหลุม ไก่พื้นเมือง

**สิ่งที่ได้รับจากโครงการปิดทองหลัง
พระ :** ความรู้เรื่องการสร้างฝายน้ำ
เพื่อการอุปโภคบริโภคและเกษตรจาก
ฝายบ่อ หมูเหมาซานเทศเมียว 1 ตัว ไก่
พื้นเมือง 5 ตัว ปุ๋ย PR นาโน เมล็ดพันธุ์
ข้าว ข้าวโพด ถั่วไม้เงาะ มะนาว ลองกอง
และมะขาม อย่างละ 5 ต้น ไม้ซาง 80 ต้น
หวาย 15 ต้น ปลานิลและปลาตะเพียน
และผักสวนครัว เช่น ผักกาด ผักชี ถั่ว
พุ่ม มะเขือ

ผลการเปลี่ยนแปลง : การทำปุ๋ยและ
น้ำหมักได้เองลดต้นทุนการผลิต 5,700
บาท/ไร่ รายจ่ายค่าอาหารลดลง 7,300
บาท/ปี และรายได้จากกล้วยเหลียงนวล
2,400 บาท/ปี

ความรู้เด่น : การสร้างฝาย การทำน้ำ
หมักจุลินทรีย์ 3 อย่าง 7 ชนิด การทำเชื้อ
ราขาว (ราทองถิน) ใต้ต้นไม้ การเลี้ยงหมู
ไม่ให้มีกลิ่น ไม่มีเสียงร้องดัง

วันที่ 5 ก.ย. 2551 เกิดเหตุการณ์
หนึ่งที่ยังคงอยู่ในความทรงจำของชาวบ้าน
น้ำป่า คือภาพของอุทกภัยและดินถล่ม
นำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน
นายวรพล ไชยสาลี ที่ชาวบ้านรู้จัก
ในนาม “หนานผ่าน” เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้รับ
ผลกระทบจากเหตุการณ์นั้นที่เขาได้สูญเสีย
ผู้เป็นมารดา วิฤติในครั้งนั้นเป็นจุดเริ่มต้น
ที่ทำให้เขาและชาวบ้านตระหนักถึงภัยที่อาจ
เกิดขึ้นอีกครั้งในอนาคต แม้เวลานั้นมีหลาย
หน่วยงานได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือฟื้นฟู
ปรับปรุงอาคาร บ้านเรือนและเทือกสวนไร
นา แต่ทว่ายังไม่สามารถตอบโจทย์ของความ
ยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาได้เพราะชาวบ้าน
เป็นเพียงผู้รับ ไม่มีโอกาสคิดและสิทธิเสียง
ในการตัดสินใจ

โครงการปิดทองหลังพระฯ เข้ามาในพื้นที่เมื่อวันที่ 27 พ.ค. 2552 หนานผ่านเผ้าติดตามอย่างใกล้ชิดและมีโอกาสพูดคุย นำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นของชาวบ้าน และไปเรียนรู้การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่โครงการพัฒนาตอยตุงและบ้านปางมะหัน เรื่องการแก้ไขปัญหาคความยากจน ต้องเริ่มตั้งแต่การจัดการแหล่งน้ำเมื่อมีน้ำแล้วจึงส่งเสริมอาชีพ การศึกษาดูงานครั้งนี้เป็นเสมือนการจุดประกายความคิดในการพัฒนาชุมชนโดยชุมชน เพื่อชุมชนว่าสามารถเป็นจริงได้ เมื่อกลับมาจึงได้มีการประชุมชาวบ้านซึ่งชาวบ้านเห็นด้วย และเริ่มกระบวนการพัฒนา “มินิน้ำ” ก่อนเป็นลำดับแรก

แก้ปัญหาย่างเป็นระบบ

การแก้ไขปัญหของหมู่บ้าน เริ่มจากการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ และมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์ได้พาชาวบ้านลงสำรวจข้อมูลมินิน้ำ รวมถึงการนำเอาองค์ความรู้พร้อมใช้ เช่น การวัดปริมาณน้ำด้วย “วินอทช์” (V-notch) เพื่อช่วยในการวางแผนการพัฒนา สร้างฝายชะลอน้ำ ฝายอนุรักษ์น้ำและฝายเกษตรภายใต้แนวคิด **“ประหยัดเรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด”** เช่น การทำฝายอนุรักษ์ ใช้วัสดุอุปกรณ์ในพื้นที่ ใช้งบประมาณ 1,000 บาท แบ่งเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ 200 บาท และค่าอาหาร 800 บาท แต่ประโยชน์ที่ได้รับสูงกว่าเงินที่ลงทุน เพราะฝายอนุรักษ์ช่วยให้ความชุ่มชื้นแก่พื้นที่รอบๆ ตัวฝายถึง 25 ไร่ ชะลอการไหลของน้ำในฤดูน้ำหลาก คืนความสมดุลให้กับระบบนิเวศ และเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน

ปลูกไม้ผลแซมสวนยาง

หนานผ่านเป็นผู้หนึ่งที่สนใจปลูกยางพารา เนื่องจากเคยมีโอกาสดูงานที่ศูนย์เรียนรู้แห่งต่างๆ ทำให้เห็นถึงศักยภาพของยางพารา ที่สามารถสร้างรายได้อย่างยั่งยืนแก่ครอบครัวแทนการปลูกข้าวโพด “ปลูกครั้งเดียวเก็บเกี่ยวทุกวัน ไม่ต้องเริ่มใหม่ทุกปีเหมือนข้าวโพด” บนพื้นที่ 20 ไร่ หนานผ่านลงยางพารา 500 ต้น โดยเว้นระยะปลูกที่ 4.5×2 เมตร ทำให้มีพื้นที่ว่างระหว่างต้นที่นำพืชชนิดอื่นมาปลูกแซมได้ เช่น สับปะรดและกล้วยเหลืองนวล ซึ่งหนานผ่านเป็นคนแรกที่นำเข้ามาปลูก ข้อดีของการปลูกพืชแซมยาง ได้แก่ ลดการใช้สารเคมีในการกำจัดวัชพืช และเพิ่มความชุ่มชื้นให้แก่ยางพาราในฤดูแล้ง จนเมื่อยางพารามีอายุ 3 ปีขึ้นไปจึงจะตัดกล้วยออก

เลี้ยงหมูหลุมอาบู่

หนานผ่านใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณข้างบ้านด้วยการเลี้ยงหมูหลุมหลายพันธุ์ เพื่อการจำหน่ายเนื้อและขยายพันธุ์ เหตุที่เลือกหมูดำจากประเทศจีนมาจากคุณลักษณะเด่นด้านการให้ลูกดก เลี้ยงลูกเก่ง กินง่าย สามารถใช้ต้นกล้วยเศษข้าว เศษผักผลไม้เลี้ยงได้ ทำให้ลดต้นทุน อย่างไรก็ตามการเลี้ยงหมูในด้านหนึ่ง ก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน เช่น

ปัญหากลิ่นเหม็นจากการขับถ่ายของหมู เป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค เป็นต้น หนานผ่านจึงเลี้ยงหมูหลุม ซึ่งมีข้อดีที่ต้องทำความสะอาดคอก ไม่มีกลิ่นเหม็น และเมื่อเลี้ยงหมูครบ 8 เดือน สามารถนำมูลหมูมาทำเป็นปุ๋ยคอกได้ และที่สำคัญประหยัดน้ำที่ใช้ในการทำมาสะอาดคอก การเลี้ยงหมูหลุมที่ถูกต้องมีขั้นตอนดังนี้

1. **โรงเรือน** ควรเลือกพื้นที่ที่น้ำไม่ท่วมขัง อากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงส่องผ่าน 1/3 ของพื้นที่คอกตลอดทั้งวัน เพื่อให้มีการฆ่าเชื้อโรคด้วยแสงแดดทุกวัน และใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ หญ้าคา สำหรับขนาดของคอกต่อจำนวนหมูอยู่ที่ 4 เมตร (กว้าง) × 5 เมตร (ยาว) × 0.9 เมตร (สูง) ต่อหมู 20 ตัว การเตรียมคอกมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ขุดดินออกไปทั้งหมดให้ลึกประมาณ 90 เซนติเมตร ปรับขอบรอบๆ
- 2) ผสม (1) ขี้เลื่อยหรือ แกลบหยาบ 100 กิโลกรัม (2) ดินแดง 10 กิโลกรัม (3) เกลือ 0.3 - 0.5 กิโลกรัม (4) มูลสัตว์แห้ง 10 กิโลกรัม (5) ถ่าน 10 กิโลกรัม และ (5) จุลินทรีย์ท้องถิ่น 20 ซีซี นำไปเจือจางน้ำ 20 ลิตร นำวัสดุเหล่านี้คลุกเคล้าผสมกันลงไป 30 เซนติเมตร
- 3) ใช้จุลินทรีย์ราดลงบนวัสดุรองพื้น โรยดินชีวภาพ เชื้อราขาวบางๆ ชั้นที่ 2 และ 3 ทำเหมือนชั้นแรก ชั้นสุดท้ายโรยแกลบดิบปิดหน้าให้หนา ประมาณหนึ่งฝ่ามือ
- 4) หลังจากที่ได้เตรียมคอกเสร็จแล้วก็นำมูลงคอกได้เลย ผ่านไป 3-4 สัปดาห์ ก็จะทำให้เกิดกลิ่นเหม็น ให้้นำแกลบมาโรยให้มีความสูงประมาณ 30 เซนติเมตร แล้วราดด้วยจุลินทรีย์

การเลี้ยงหมูไม่ให้ร้องเสียงดัง

โครงการปิดทองหลังพระฯ ได้เชิญอาจารย์พงษ์พันธ์ นันทขว้าง หรืออาจารย์แดง แห่งศูนย์เครือข่ายเรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ จ.ลำพูน มาอบรมให้ความรู้เรื่องการทำน้ำจุลินทรีย์มาใช้ประโยชน์กับการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ โดยความรู้หนึ่งที่หนานผ่านได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์แดง “การเลี้ยงหมูไม่ให้ร้องเสียงดัง” ซึ่งเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้หนานผ่านตลอดมา เนื่องจากคอกหมูของเขาอยู่ใกล้กับที่พัก จึงทำให้เสียงดังต่อครอบครัวและเพื่อนบ้าน เทคนิคคือการทำจุลินทรีย์ 3 ประเภท 7 ชนิด มาช่วยให้หมูเจริญอาหาร ทำให้หมูกินอิ่ม เมื่อมันอิ่ม มันก็หลับดี ไม่มีเสียงดัง ซึ่งมีวิธีการดังนี้

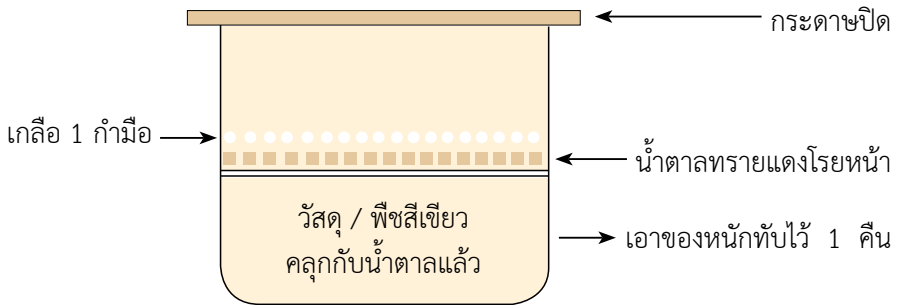
1. น้ำหมักเชื้อจุลินทรีย์จากพืชสด

วัสดุอุปกรณ์ ถั่วลิสง ผักบุ้ง อย่างละ 5 กิโลกรัม ภาชนะปากกว้าง เกลือ น้ำตาลทรายแดง 2 กิโลกรัม กระดาษปรีฟ และเชือก

วิธีการ

- 1) หั่นผักบุ้งและต้นถั่วลิสง อย่างละ 5 กิโลกรัม ให้มีขนาด 2 - 4 เซนติเมตร
- 2) แบ่งน้ำตาลออกเป็น 2 ส่วนๆ ละ 1 กิโลกรัม ส่วนแรกนำมาคลุกเคล้ากับพืชสด ให้คลุกเบาๆ เพื่อให้จุลินทรีย์สัมผัสพืช
- 3) นำไปบรรจุในภาชนะปากกว้างกดลงให้เหลือ 2/3 ถัง เช็ดขอบให้แห้ง

- 4) ปิดฝาด้วยกระดาษปรู๊ฟ 1 ชั้น มัดด้วยเชือกฟางแล้วเอาของหนักทับทิ้งไว้ 1 คืน หรือ 12 ชั่วโมง
- 5) เอาของหนักออก นำน้ำตาลทรายส่วนที่สองอีก 1 กิโลกรัมมาโรยหน้าให้ทั่ว และใส่เกลือ 1 กำมือ
- 6) เอากระดาษปรู๊ฟ 1 แผ่นปิด มัดเชือก และทิ้งไว้ในที่ร่มนาน 8 – 10 วัน

เคล็ดลับ วิธีการเก็บพืชสดให้เก็บตอนเช้าก่อนตะวันขึ้น เพราะจุลินทรีย์จะตายหากสัมผัสแสงแดด โดยให้เลือกเอาส่วนที่เขียวที่สุด ห้ามล้างน้ำและแช่เย็น เพราะจะสูญเสียธาตุคาร์บอน (C)

2. น้ำหมักจากผลไม้สุก

วัตถุดิบ กล้วยน้ำว้า, มะละกอ, ฟักทอง (ถ้าไม่มีอะไรก็ได้ แต่ต้องเป็นผลไม้สุก 3 ชนิดขึ้นไป) น้ำตาลทรายแดง โอ่งเคลือบ กระดาษและเชือก

วิธีการ

- 1) หั่นผลไม้สุกออกเป็นชิ้นให้มีขนาด 2 – 4 เซนติเมตร
- 2) แบ่งน้ำตาลออกเป็น 2 ส่วนเท่าๆ กัน เอาน้ำตาลส่วนที่ 1 คลุกกับผลไม้สุกเบาๆ 2 รอบ
- 3) นำไปบรรจุในภาชนะที่ความจุ 2/3 ของความจุภาชนะ เกลี่ยให้เสมอกัน ห้ามกดเด็ดขาด แล้วเอาน้ำตาลส่วนที่ 2 โรยทับหน้า
- 4) เอากระดาษปรู๊ฟปิด 1 ชั้น ทิ้งไว้นาน 7-8 วัน โดยไม่ต้องใช้ของหนักทับและห้ามขยับเขยื้อน

เคล็ดลับ

- 1) สัดส่วนผลไม้สุก 1 ส่วน : น้ำตาลทรายแดง 1 กิโลกรัม
- 2) ผลไม้ควรใช้รวมๆกัน อย่างน้อย 3 ชนิด และห้ามนำไปล้างน้ำ

3. ฮอว์โมนพืชสมุนไพร (เหล้าดองยา)

วัสดุอุปกรณ์ เหล้าขาวและเบียร์อย่างละ 2 ขวด น้ำตาลทรายแดง 1 กิโลกรัม ภาชนะปากกว้าง และสมุนไพรที่คนรับประทานได้ เช่น ตะไคร้ ข่า ชัน จิง กระเทียม มะแขว่น ชะเอม อบเชย กระชายดำ เป็นต้น

วิธีการ

- 1) สับสมุนไพรให้เล็กลง มีขนาดประมาณ 1-2 เซนติเมตร
- 2) นำสมุนไพรที่สับแล้วบรรจุในภาชนะ เทเหล้าขาว 2 ขวดให้ท่วมสมุนไพร ปิดฝาหมักทิ้งไว้ 12 ชั่วโมง
- 3) ใส่ น้ำตาลทรายแดง 1 กิโลกรัม แล้วเทเบียร์ทั้ง 2 ขวดตามลงไป
- 4) หมักทิ้งไว้ 8-10 วัน

4. น้ำหมักนมเปรี้ยว (แลคโตบาซิลัส)

วัสดุอุปกรณ์ นมเปรี้ยว น้ำขาวข้าว ขวดแก้วปากกว้างทรงสูง

วิธีการ

- 1) นำนมเปรี้ยว 6 กิโลกรัมที่ต้มแล้วและทิ้งให้เย็น และน้ำขาวข้าว 10 ลิตร เทลงในขวดปากแก้วทรงสูง
- 2) ปิดฝาหมักทิ้งไว้ 7-8 วัน

เคล็ดลับ น้ำขาวข้าวควรเป็นน้ำขาวข้าวเหนียว แช่ไว้ 12-24 ชั่วโมง หากไม่มีน้ำขาวข้าว ใช้น้ำมะพร้าวแทนได้

5. น้ำหมักแคลเซียม (Ca) จากเปลือกไข่

วัสดุอุปกรณ์ โถปากกว้างขนาด 9 นิ้ว เปลือกไข่ตากแห้ง 1 กิโลกรัม น้ำขาวข้าวเหนียว 10 ลิตร

วิธีการ

- 1) เทน้ำขาวข้าวลงในโถปากกว้าง
- 2) ค่อยๆ โรยเปลือกไข่ที่ปับเป็นชิ้นแล้วน้ำหนัก 1 กิโลกรัม ลงในโถปากกว้าง ค่อยๆโรยทีละซ้าๆ

- 3) ปิดฝาหมักทิ้งไว้นาน 7-8 วัน ห้ามขยับเขยื้อนโถเด็ดขาด
- 4) เปลี่ยนไขที่ผ่านกระบวนการหมักสมบูรณ์ เปิดฝาจจะมีกลิ่นไขเน่าและพบไขลอยอยู่บนผิวน้ำ

เคล็ดลับ

- 1) น้ำข้าวข้าวควรเป็นน้ำข้าวข้าวเหนียว แช่ไว้ 12-24 ชั่วโมง หากไม่มีน้ำข้าวข้าว ใช้น้ำมะพร้าวแทนได้
- 2) เปลี่ยนไขที่บับเป็นขึ้นๆแล้ว ต้องนำไปตากทิ้งไว้อย่างน้อย 3-7 แดด

6. น้ำหมักฟอสฟอรัส (P) จากกระดูกสัตว์

วัสดุอุปกรณ์ ขวดโหลทรงสูง โองหรือไห กระดุกสัตว์ 1 กิโลกรัม น้ำข้าวข้าว

วิธีการ

- 1) นำกระดูกสัตว์มาต้มให้ไขมันออกให้หมด จากนั้นนำไปตากแดดให้แห้ง 7 วัน
- 2) นำกระดูกที่แห้งแล้วไปเผาไฟจนมีสีแดง นำไปจุ่มน้ำ แล้วทิ้งไว้ให้แห้ง
- 3) ปั่นกระดูกสัตว์ให้เป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยขนาด 2-3 เซนติเมตร และเทลงในโถ
- 4) เทน้ำข้าวข้าวให้ท่วมเนื้อเศษกระดูกสัตว์ 15 เซนติเมตร โดยการเทนั้นให้เทแรงๆ
- 5) ปิดฝา หมักทิ้งไว้นาน 7-8 วัน ห้ามขยับเขยื้อนโถเด็ดขาด

เคล็ดลับ หากเปิดฝาดูแล้วพบไขมันลอยอยู่เหนือน้ำ ถือว่าเป็นน้ำหมักฟอสฟอรัสที่คุณภาพดี

7. น้ำหมักโปรตีนจากเศษปลา หอย ปู กุ้ง

วัสดุอุปกรณ์ เศษปลา หอย ปู กุ้ง อย่างใดอย่างหนึ่งน้ำหนัก 1 กิโลกรัม น้ำตาลทรายแดง 1 กิโลกรัม โองเคลือบหรือไห กระดาษและเชือก

วิธีการ

- 1) ทูบ/สับเศษโปรตีนออกเป็นชิ้นขนาด 2 – 4 เซนติเมตร แล้วแช่ชนิดของวัสดุ
- 2) นำเศษโปรตีนที่ทูบหรือสับแล้วคลุกกับน้ำตาลทรายแดง จนไม่มีกลิ่นคาว
- 3) นำบรรจุในโองเคลือบ ปิดฝาให้สนิท
- 4) หมักทิ้งไว้ 7-8 วัน โดยต้องหมั่นคน 1-2 ครั้ง/วันเพื่อป้องกันการเกิดไข แล้วปิดฝาให้สนิทดังเดิม

เคล็ดลับ ห้ามล้างน้ำเศษปลา ปู กุ้งหรือหอย ที่จะนำมาใช้เด็ดขาด

8. การเก็บเชื้อราขาว (ราท้องถิ่น) ได้ต้นไผ่

วัสดุอุปกรณ์ กระบะไม้ขนาด 30x30x10 ซม. ข้าวเจ้า 1 ลิตร ทัพพีพลาสติก กระดาษ
ปรีฟ น้ำตาลทรายแดง 1 กิโลกรัม

วิธีการ

- 1) ทำกระบะไม้ขนาด 30x30x10 ซม.
- 2) หุงข้าวเจ้า 1 ลิตร ทิ้งไว้ให้อุ่น จากนั้นใช้ทัพพีพลาสติกตักข้าวใส่ลงใน
กระบะไม้ และชวยข้าวให้โปร่ง โดยห้ามใช้มือสัมผัสเด็ดขาด
- 3) เอากระดาษปิด 2 ชั้น ใช้เชือกมัด วางไว้ใต้ต้นไม้โดยนำไปใต้มาวางทับกระบะ
- 4) ใช้ตาข่ายหรือส้อมไถ่คลุมกระบะ เพื่อป้องกันหนู แมลงและไก่มากินข้าว
- 5) หมักทิ้งไว้ 4-5 วัน

การเก็บเชื้อราขาว

- 1) นำเชื้อราขาวที่กำลังเจริญเติบโตในกระบะไม้มาคลุกกับน้ำตาลทรายแดง
1 กิโลกรัม โดยใช้มือชวย ให้ละเอียดเหมือนโคลน โดยระหว่างกรรมวิธีนี้
ห้ามสัมผัสแสงแดดเด็ดขาด
- 2) บรรจุไว้ในกระป๋องหรือขวดโหลที่มีฝาปิดเป็นเกลียว 4 ขวด

เคล็ดลับ

- 1) ระยะเวลาในการหมัก ให้พิจารณาจากสภาพอากาศเป็นสำคัญ ฤดูหนาว
ให้หมักทิ้งไว้ 6 – 7 วัน ฤดูฝน 5 – 7 วัน ฤดูร้อน 4 – 5 วัน หากอากาศ
แปรปรวน 3 – 4 วัน
- 2) หลังเอาเชื้อราขาวออกแล้ว ให้ล้างกระบะ นำไปตากแดด 3 – 7 แดด
ใส่ถุงพลาสติกเก็บไว้ให้ดี

น้ำหมักจุลินทรีย์ 7 ชนิดและราท้องถิ่นมีประโยชน์ต่อการเกษตรนานาประการ
สำหรับหนานผ่านได้เอามาใช้เพื่อดับกลิ่นคอกหมู ซึ่งมีวิธีการทำดังนี้

ปุยดับกลิ่นคอกหมู

วัสดุอุปกรณ์ น้ำหมักจุลินทรีย์ 7 ชนิดและราท้องถิ่นอย่างละ 2 ช้อนแกง รำละเอียด
30 กิโลกรัม มูลวัวแห้ง 30 กิโลกรัม น้ำ 20 ลิตร ฟาง 1 ก้อน พลาสติกใส 1 ผืน

วิธีการ

- 1) หาพื้นที่ร่มๆ ที่มีแสงแดดรำไร ปรับพื้นที่ให้เรียบ ห้ามทำปุยดับกลิ่นบนพื้น
ซีเมนต์ เพราะจุลินทรีย์อาศัยอยู่ในดิน

- 2) เทวัสดุทั้งหมด ตามด้วยมูลสัตว์ จากนั้นคลุกเคล้าให้เข้ากันแล้วเกลี่ยออกให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
- 3) แบ่งกองวัสดุออกเป็นร่อง (คล้ายกับการยกแปลงปลูกผัก) แล้วรดน้ำจุลินทรีย์ โดยใช้บัวรดน้ำ 10 ลิตร รดวนรอบๆกอง
- 4) ขึ้นกองวัสดุเป็นรูปประฆัง
- 5) นำน้ำจุลินทรีย์ที่เหลือ 10 ลิตรรดกองวัสดุให้ชุ่ม คลุมด้วยฟางที่บนกองและตามด้วยพลาสติกอีกชั้น
- 6) หมักทิ้งไว้ 8 วัน
- 7) เมื่อครบ 8 วันแล้ว ให้เอาคราดมาสับกองวัสดุ จะพบว่าวัสดุเปลี่ยนสภาพมีสีเทา กลิ่นคล้ายไข่เน่า เอามาเก็บใส่กระสอบเพื่อใช้งานได้เลย

วิธีใช้

เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์ปุ๋ยดับกลิ่นรองพื้นคอก ซึ่งหมูที่เจริญเติบโตในคอกดังกล่าว จะไม่มีกลิ่นเหม็น เจริญอาหาร โตไว นอนหลับดีและไม่ส่งเสียงดัง การเตรียมคอกมีวิธีการดังนี้

- 1) เตรียมคอก (ดูวิธีที่หัวข้อการเตรียมคอก)
- 2) เทปุ๋ยดับกลิ่น 0.5 กิโลกรัมปูพื้นคอก
- 3) นำน้ำหมักจุลินทรีย์ 7 ชนิดและน้ำตาลทรายแดงอย่างละ 2 ข้อนแกงผสมกับน้ำ 20 ลิตรราดลงในคอก โดยมีวิธีการราดน้ำดังนี้
 - เดือนที่หนึ่ง ราดน้ำหมักจุลินทรีย์ 7 ชนิดทุก 3 วัน
 - เดือนที่สอง ราดน้ำหมักจุลินทรีย์ 7 ชนิดทุก 7 วัน
 - เดือนที่สาม ราดน้ำหมักจุลินทรีย์ 7 ชนิด 1 ครั้ง

การประยุกต์ความรู้

ด้วยความที่เป็นคนลงมือทำจริง เห็นปัญหา อุปสรรค ข้อยกจำกัด บ่อยครั้งหนานผ่านจึงต้องมีการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับจากอาจารย์แดง เพื่อให้เข้ากับสภาพพื้นที่ “สูตรอาจารย์บอกชี้ว่า แต่ผมใช้ชี้หุ้แทน เพราะแถวนี้ชี้ว่าหายาก” นอกจากนั้นหนานผ่านยังผสมสูตร ด้วยการนำองค์ความรู้ของอาจารย์แดงมาผนวกเข้ากับความรู้ที่ได้รับจากเกษตรอำเภอท่าวังผา เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะกับตนเอง เช่น ทำปุ๋ยหมักแบบไม่กลับกองทั่วไป (เกษตรอำเภอ) แต่เพิ่มธาตุอาหารของปุ๋ยด้วยการนำน้ำหมักจุลินทรีย์ 7 ชนิด (อาจารย์แดง) ราดแทนน้ำเปล่า “ก็คิดว่าจะเพิ่มคุณภาพให้ปุ๋ยได้ยังไง พยายามหาธาตุอาหารมาเสริม ดินแดง น้ำหมัก ถ่านละเอียด กระดุกป่น อะไรที่มองว่าดีกับพืช ผมเอามาหมักเป็นปุ๋ยหมัก”

แม้เศษพืชทุกชนิดจะมีประโยชน์สามารถนำมาทำเป็นปุ๋ยได้ เพราะประกอบด้วยอินทรีย์วัตถุ แต่จากการสังเกตของหนานผ่านพบว่า ต้นไม้จะไม่ดูดซับธาตุอาหารที่ได้จากการย่อยสลายเศษซากของตนเอง “ทำปุ๋ยหมักจากใบลำไย ก็ไม่ควรใช้กับลำไย แต่เป็นพืชอื่น เอามาผสมได้ แต่ไม่ควรใช้เป็นหลัก เพราะจะมีประโยชน์แค่ปรับปรุงโครงสร้างของดิน” และเขาก็ยึดหลักนี้ตลอดมา โดยมีรูปธรรมความสำเร็จคือความสมบูรณ์ของไร่พริกพันธุ์ดีลักษณะพื้นที่ 200 ตารางเมตรที่รอการเก็บเกี่ยว ที่สำคัญที่สุดการทำปุ๋ยและน้ำหมักได้เอง ยังช่วยลดต้นทุนค่าปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืชจากเดิมที่สูงถึง 5,000-6,000 บาท/ไร่ เหลือเพียง 300 บาท/ไร่เท่านั้น

ปลูกผักกินเองประหยัดเงิน 7,300 บาท

การเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏแก่สายตาชาวบ้านห้วยธนู หลังที่โครงการปิดทองหลังพระฯ เข้ามาพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายหลายด้าน เช่น การสร้างฝาย 3 แห่งด้วยกัน ได้แก่ ฝายหลังโรงเรียน ฝายผาบ่อง และฝายน็อกคาวน ที่ส่งผลให้ประชาชนมีน้ำเพื่อการเกษตร สรรองไว้ใช้ช่วงที่ฝนทิ้งช่วงและปลูกพืชหลังนาในฤดูแล้ง ที่สามารถสร้างรายได้แก่เกษตรกรหลังการทํานาปี

ตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงของครอบครัวของหนานผ่าน ได้แก่ การปลูกผักที่โครงการปิดทองหลังพระฯ เข้ามาส่งเสริมเพื่อรับประทานในครัวเรือน ลดการซื้อผักจากตลาดได้ประมาณวันละ 20 บาท ดังนั้นจึงลดรายจ่ายค่าอาหารได้ประมาณ 7,300 บาท/ปี รวมทั้งมีรายได้จากกล้วยเหลือจนวล ซึ่งมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่ 60 บาท/เครือ โดยในแต่ละครั้ง สามารถขายกล้วยได้ประมาณ 10-12 เครือ/ปี หรือคิดเป็นรายได้จากการขายกล้วยเหลือจนวล 2,400 บาท/ปี

นายเพชร
อนันต์

บ้านเลขที่ 93 บ้านห้วยธนู
ต.ตาลชุม อ.ท่าวังผา จ.น่าน
โทรศัพท์ 081-020-3573

หมอดินบ้านห้วยธนู

พื้นที่เกษตร : เกษตรแบบผสมผสาน

30 ไร่ ปลูกลำไย กล้วย ลิ้นจี่ ข้าวโพด

เลี้ยงสัตว์ : หมูเหมาซาน ไก่ ปลานิล

สิ่งที่ได้รับจากโครงการปิดทองหลัง

พระฯ : บ่อพวง 1 บ่อและน้ำบริโภคและ
บริโภคจากฝายผาบ่อง หมูเหมาซาน 1 ตัว
ไก่พื้นเมือง 1 ตัว ปลานิล 500 ตัว กล้วย
เหลียงนวล 50 ต้น ลองกองและเงาะ 25
ต้น มะนาว 5 ต้น ไม้ตรง 30 ต้น ไม้ลูก
100 ต้น และความรู้เรื่องไฟจากการดูงาน
ที่สวนพีชน่าน

ผลการเปลี่ยนแปลง : มีรายได้มาสร้าง
สินทรัพย์ถาวรคือบ้านใหม่ มูลค่ากว่า
200,000 บาท รายได้จากการขายลูกหมู
เหมาซาน 21,600 บาท และปลดหนี้
จาก 96,000 บาทเหลือ 60,000 บาท

ความรู้เด่น : หมอดิน ซึ่งมีความรู้เรื่อง
การปรับปรุงบำรุงดิน การสังเกตดินโดย
ดูคุณสมบัติทางกายภาพ วิธีเก็บตัวอย่าง
ดิน และการทำปุ๋ยหมักจากหญ้าใจสวะ

อดีต “นายเพชร อนันต์”

เคยทำเกษตรเชิงเดี่ยวปลูกข้าวโพด ปลูก
ข้าวไร่ เพื่อหาเลี้ยงครอบครัวเหมือนคน
อื่นๆ แต่ที่ทำให้เขาแตกต่างจากชาวบ้าน
ทั่วๆ ไปคือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่ได้รับ
การถ่ายทอดสมัยที่นายเพชรเป็นลูกมือ
ช่วยพ่อแม่ทำไร่ทำสวน

พ่อแม่ของนายเพชรย้ำกับเขา
เสมอว่า “ต้องรู้จักดินหากจะทำเกษตร”
และไม่ใช่ว่าบอกเปล่า เมื่อพ่อแม่ได้สอน
นายเพชรให้มีความรู้ด้านการสังเกตและ
ปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกพืช
แต่ละชนิด เพราะไม่มีทางที่ดินเลวจะผลิต
พืชคุณภาพดีได้ “ก็สังเกตเอา หากใบพืชมี
สีเหลืองแปลว่าดินขาดฟอสฟอรัส วิธีแก้
แบบบ้านๆ คือเอาขี้หมูมาใส่” นอกจาก
นั้นนายเพชรยังได้รับความรู้ว่า ดินควรเป็น
ปัจจัยที่เลือกพืช ไม่ใช่ให้พืชเลือกดิน

“ดินร่วนซุยเหมาะกับการปลูกพืชล้มลุก ข้าวโพด ดินแข็งดินดานปลูกยางลำไย ส่วนข้าวปลูกดินเหนียว” และด้วยเหตุนี้ที่ให้นายเพชรได้รับการแต่งตั้งเป็นหมอดินประจำหมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 ทำหน้าที่เป็นตัวกลางประสานกับกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อนำวิธีการปรับปรุงดินที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อยกระดับการทำเกษตรภายในชุมชน

ขาดินด้วยการเกษตรเชิงเดี่ยว

ย้อนกลับไปเมื่อกว่า 10 ปีก่อน ประสบการณ์สำคัญที่นายเพชรได้รับการทำเกษตรเชิงเดี่ยว คือ “เห็นดินเสื่อมสภาพลงทุกวัน” แม้จะปรับปรุงดินมากเพียงใด ก็ไม่ได้ช่วยให้ดินดีขึ้น เพราะการบำรุงดินแล้วปลูกพืชเชิงเดี่ยวซ้ำแล้วซ้ำเล่าเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ การได้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านของสวนผสมผสานแห่งหนึ่งใน จ.กาญจนบุรีและเชียงใหม่ ที่นายเพชรมีโอกาสไปศึกษาดูงานกับพวกหมอดินด้วยกัน ส่งผลให้นายเพชรเปลี่ยนแปลงวิถีเกษตรเป็นเกษตรแบบผสมผสาน และยึดหลักค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากค่อยๆ ปลูกพืชที่ละ

การทำปุ๋ยหมักจากหญ้าใจสวะและหญ้าขน

1. นำหญ้าทั้ง 2 ชนิดมาหมักเป็นกอง รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหนา 1 คอก
2. ใช้ฟางคลุมทิ้งไว้ 3-4 เดือน
3. นำอินทรีย์สารจากสัตว์จำพวกมูลวัว ไก่และรำข้าว แกลบที่มีโปรตีนสูงมาผสมเช่นเดียวกับขี้เถ้าเพื่อเพิ่ม pH ให้ดิน

ชนิดสองชนิดลงในพื้นที่ เพื่อให้ธรรมชาติปรับตัวอย่างช้าๆ และไม่กระทบต่อรายได้ของครอบครัว จากนั้นจึงค่อยเริ่มฟื้นชีวิตให้ดิน “ดินเสีย ปลูกอะไรก็ไม่ขึ้น รดน้ำก็ไม่ลงดินที่เสียจะแข็ง ฟันอย่างนี้จอบแทบจะหักเลย ฟันไม่ลง” นายเพชรกล่าวถึงดินที่อดีตตัวเป็นด้านจากฤทธิ์ของสารเคมี **แนวทางการปรับปรุงดินช่วงแรกๆ เน้นไปที่การทำปุ๋ยหมักจากหญ้าใจสวะและหญ้าขน เพื่อลดความเป็นกรดของดิน** ทำติดต่อกันนานถึง 3 ปี ดินที่แข็งจนจอบฟันไม่เข้า หญ้าไม่ขึ้นจึงได้เริ่มฟื้นคืนชีวิตอีกครั้งหนึ่ง

“ผมปรับดินด้วยการฟื้นดินขึ้นมาจากแดด แล้วใช้ปูนขาวกับปุ๋ยหมักเข้าช่วย” นายเพชรเล่า “และที่ดินของผมเป็นที่ลุ่ม ทำนาคงไม่ได้กินแน่ ก็ต้องมาทำเป็นสวน ยกร่องแล้วก็ปลูกกล้วยช่วยปุ๋ยหมัก ควบคู่กับปูนขาว”

พื้นที่เกษตร
แบบผสมผสาน
นายเพชร
อนันต์

ปลดหนี้เพื่อเริ่มมีเงินเก็บ

เมื่อมีความรู้เรื่องการปรับปรุงดินและเกษตรแบบผสมผสานแล้ว จากไร่ข้าวโพด จึงได้แปรเปลี่ยนเป็นพืชยืนต้นหลายชนิด เช่น ลำไย กลั้ว ลินจี่ ข้าวโพด ที่แสดงถึงความหลากหลายในพื้นที่ ถึงแม้การปลูกข้าวโพดจะให้รายได้เป็นกอบเป็นกำ แต่รายได้ที่ได้นี้จะขาดตอนทันทีเมื่อหมดหน้าข้าวโพด แตกต่างจากเกษตรแบบผสมผสาน ที่เกษตรกรจะมีเงินใช้ตลอดทั้งปี และสามารถเก็บหาเก็บกินผลผลิตในพื้นที่ได้ด้วย ช่วยลดรายจ่ายในครอบครัว ปัจจุบันนายเพชรสามารถพึ่งตนเองในระดับที่เขาและครอบครัวพอใจ “ดินตอนนี้ปลูกของอะไรก็ได้” นายเพชรกล่าว “แล้วรสชาติไปขายนี้ร้านค้าอีกหลาย ไม่พอขาย เป็นลำไยนี้ไม่พอขาย กลั้วรับประกันความหวาน ความกรอบที่ใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยอินทรีย์ช่วยแน่นอน” สำหรับสภาพคล่องทางเศรษฐกิจ นายเพชรเล่าว่าดีขึ้นกว่าเดิมมาก ทั้งในส่วนของการรับและจ่าย แม้รายรับอาจไม่ได้เป็นกอบเป็นกำแต่ก็เข้าใจได้ว่าการทำเกษตรแบบผสมผสาน 2-3 ปีแรกคือการสร้างรากฐานเพื่อรอเก็บเกี่ยวในระยะยาว แต่กระนั้นรายได้รายปีราว 110,000 บาทก็เพียงพอต่อการยังชีพในช่วงนี้

พืช	รายได้	รายได้สุทธิหลังหักค่าใช้จ่าย
ข้าวโพด 20 ไร่	80,000	40,000
ลำไย 40 ต้น	8,000	ไม่มีข้อมูล

นอกจากรายได้จากการปลูกพืชไร่พืชสวนแล้ว นายเพชรยังมีรายได้จากหมูเหมยซานที่เลี้ยงไว้ 2 ตัว ตัวหนึ่งได้รับจากโครงการปิดทองหลังพระฯ พอเห็นว่าการเลี้ยงหมูเหมยซานมีข้อดีที่ลูกตก เลี้ยงง่าย สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคง เขาจึงนำเงินเก็บที่มีมาลงทุนซื้อแม่พันธุ์หมูอีกหนึ่งตัวจากเพื่อนบ้าน 2,500 บาท

หมูตัวที่ 1 คอก	จำนวนลูก (ตัว)	จำนวนลูกที่ขาย (ตัว)	รายได้ (บาท)
1	13	13	13,000
2	9	9	7,200
3	9	2	1,400
รวม	31	24	21,600

ส่วนรายจ่ายยังคงเท่าเดิม แต่ที่เพิ่มเข้ามาคือสุขภาพที่ดีขึ้น เพราะวัตถุดิบในการประกอบอาหารส่วนมากมาจากสวนข้างบ้าน จึงเชื่อใจได้ “รายจ่ายยัง 2,000 กว่าบาทเท่าเดิม เพราะของมันแพงขึ้น แต่ของที่ซื้อลดลง เพราะไก่ ปลา หมู มีหมด จะซื้อก็แค่น้ำปลา ชูรสกับเครื่องใช้ในครัวเรือนนิดหน่อย” และทุกคราวที่มีเงินออม สิ่งแรกที่นายเพชรคิดคือการนำมาชำระหนี้ เพราะตระหนักดีว่า “การไม่มีหนี้เป็นลาภอันประเสริฐ” หนี้อื่นสิ่งอื่นใด

ความสามารถในการชำระหนี้ ธกส.

ปี แหล่ง	50	51	52	53	54	55	56
ยอดกู้	96,000	0	0	0	0	0	0
ยอดใช้คืน	0		พักชำระหนี้		36,000	พักชำระหนี้	
หนี้คงเหลือ	96,000	96,000	96,000	96,000	60,000	60,000	60,000

หมายเหตุ หนี้คงเหลือเป็นเพียงการประเมินการณ เพราะนายเพชรจำได้เพียงเงินต้น ไม่ทราบถึงดอกเบี้ย

ปัจจุบันนอกเหนือจากหนี้คงค้างของ ธกส. 60,000 บาทแล้ว นายเพชรยังกู้เงินกองทุนหมู่บ้านติดต่อกัน 3 ปีๆละ 20,000 บาทตั้งแต่ปี พ.ศ.2553-2555 รวม 60,000 บาท ซึ่งเขามั่นใจว่าหากล้นจี่ที่ปลูกไว้ผลิดอกออกผลเมื่อไร ก็จะสามารถทำอะไรก็ได้มาชำระหนี้ทันที

อยากให้พืชงามต้องตรวจดิน

“เรามาใช้ปุ๋ยอินทรีย์กันเถอะ” คือคำพูดของนายเพชร ที่ชักชวนให้ชาวบ้านหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ แม้มีความเข้มข้นของธาตุอาหารน้อย และ ไม่เห็นผลในระยะสั้น แต่ถ้าใช้ติดต่อกัน ก็จะทำให้ดินมีการอุ้มน้ำและถ่ายเทอากาศดี ผลที่เกิดขึ้นนั้น นอกจากประโยชน์ต่อด้านความอุดมสมบูรณ์แล้ว ในด้านของเศรษฐกิจยังช่วยลดรายจ่าย จากการซื้อปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูง ปุ๋ยอินทรีย์จึงมีประโยชน์ ทั้งลดรายจ่ายและความเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมี

นายเพชรย้ำว่า นอกเหนือจากการทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองภายในครัวเรือนแล้ว สิ่งสำคัญที่สุดของการปรับปรุงบำรุงดินอีกประการหนึ่งคือ “การตรวจดินอย่างสม่ำเสมอ” ซึ่งเกษตรกรสามารถขอรับความรู้และบริการได้จากหมอดินประจำหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน

นายจันทร อุปละ

อายุ 76 ปี
บ้านเลขที่ 2 หมู่ 8 บ้านห้วยม่วง
ต.ศรีภูมิ อ.ท่าวังผา
จ.น่าน 55140
โทรศัพท์ 087- 173-2466

หมอสมุนไพรบ้านห้วยม่วง

พื้นที่เกษตร : 15 ไร่ ป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง 10 ไร่ และนาข้าว 4 ไร่
สิ่งที่ได้รับจากโครงการปิดทองหลังพระฯ : น้ำจากฝายห้วยช้างคับ กลัวยเหลือง
 นวล 8 ต้น และกฤษณา 3 ต้น
ผลการเปลี่ยนแปลง : มีน้ำไว้ใช้บริโภค มีรายได้ 80,000 บาท และลดค่าใช้จ่ายใน
 การบริโภค 20,000 บาท/ปี
ความรู้เด่น : หมอสมุนไพรที่เชี่ยวชาญด้านโรคผิวหนัง ริดสีดวงทวาร ปวดเมื่อย
 โรคน้ำในไตและนอกไต โรคสันนิบาต

นายจันทร์ อุปละ หรือ
 “อ้อยจันทร์” หมอสมุนไพรแห่งบ้าน
 ห้วยม่วง คือเกษตรกรคนหนึ่งที่ได้รับ
 บาดแผลจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวติดต่
 กันมานานกว่า 40 ปี บาดแผลที่ว่าคือ
 รายรับไม่สัมพันธ์กับรายจ่ายทั้งที่มีที่ทำ

กินถึง 15 ไร่ “จะทำให้ดีก็ทำได้ แต่มันต้องใช้เทคโนโลยี เครื่องจักร ปุ๋ย แรงงาน
 เยอะ หากอยากให้ผลผลิตเท่าเทียมชาวบ้านเขา” เมื่อเจออย่างนี้แล้วปีเล่าเขาจึง
 คิดหาหนทางว่า ทำอย่างไรให้มีปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในพื้นที่ของตนเอง
 เมื่อคิดได้ตั้งนั้น อ้อยจันทร์จึงค่อยๆ ปรับเปลี่ยนการทำเชิงเกษตรเดี่ยวเป็น “ปลูกป่า
 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง” และในเวลาเดียวกันก็หาความรู้ด้านสมุนไพรไปพร้อมกัน
 “การจะเปลี่ยนจากวิถีเกษตรเชิงเดี่ยวไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ถ้าใจเราไม่เข้มแข็งพอ ก็คงจะ
 เปลี่ยนยาก”

ป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง

การเปลี่ยนแปลงส่งผลให้ผู้เฒ่าคือคนบ้าในสายตาเพื่อนบ้าน แต่อ้อยจันทร์
 ไม่สนใจ เพราะทราบดีว่าการปลูกป่าตามแนวพระราชดำริต้องใช้เวลา ช่วงเริ่มต้นเขา
 ล้มลุกคลุกคลาน ท้อเสียจนไม่อยากทำ เพราะปลูกต้นไม้พันธุ์ใดก็ไม่สำเร็จ จนได้รับ
 ความรู้จากผู้มีประสบการณ์ว่า “ปลูกพืชให้โตต้องปลูกให้ตรงฤดูกาล” อ้อยจันทร์
 จึงเปลี่ยนวิธีและเริ่มเพาะกล้าไม้ท้องถิ่นมานับแต่นั้น เพราะเจริญเติบโตดี เหมาะสม
 กับพื้นที่ และปลูกเสริมแบบธรรมชาติ เพื่อให้ต้นไม้มีสภาพเป็น “ป่า” ไม่เป็น “สวนป่า”

ที่ดินไม้เรียงเป็นแถว ประกอบด้วย

1. **ไม้ใช้สอย** เป็นไม้ที่ใช้ปลูกสร้างบ้านเรือน คอกสัตว์ ด้ามจอบ เสียม มีด รวมทั้งไม้ที่นำมาจากร้าน ได้แก่ มะขามป้า สารภี ช่อ ไม้หก ไม้ไร่ ไม้บง ไม้ซาง สัก ประดู่ หมี่ ยมหอม กฤษณา นางพญาเสือโคร่ง ยางกราด กระถิน มะหาด ไม้เต็ง มะพร้าว มะเขื่อน หวาย ยางป่า ไม้ลวก ต้นกา เป็นต้น

2. **ไม้พิน** อัยจันทร์ต้องใช้ไม้เพื่อหุงต้มและสร้างความอบอุ่นในฤดูหนาว ไม้พินจึงสำคัญ หากไม่จัดการให้ดี ไม้ตามธรรมชาติก็จะไม่เพียงพอ ดังนั้นในสวนของ อัยจันทร์ จึงวางแผนปลูกไม้ได้เร็ว เช่น ชี่เหล็ก ดินเบ็ด ลำไยป่า เต็ง นางพญาเสือโคร่ง ลำไย ลิ้นจี่ เป็นต้น ขึ้นทดแทนไม้ตามธรรมชาติเพื่อให้ไม้พินใช้อย่างเพียงพอ

3. **ไม้อาหาร** อัยจันทร์ปลูกไม้ที่หน่อ ใบ ดอกหรือผลใช้เป็นอาหารได้ เช่น อ้อสะพายควาย เป้าเลือด จั้ว กระท้อน ชี่เหล็ก ผักหวานป่า แค สะเดา มะม่วงป่า หวาย ดอกต้าง กระถิน หว้า กล้วย ลำไย มะระขี้นก ประคำดีควายและกลางสาต

สิ่งที่อัยจันทร์ได้จากการปลูกป่า 3 อย่างฯ นอกจากประโยชน์ 4 อย่างแล้วยังทำให้ครอบครัวอุปละมีผลผลิตไว้อุปโภคบริโภคตลอดปี ต่างจากเกษตรเชิงเดี่ยวซึ่งให้รายได้ประมาณ 100,000 บาท/ปี แต่เหลือเงินติดกระเป๋าเพียงไม่กี่หมื่นบาท หลังหักค่า

ผังแปลน
นายจันทร์
อุปละ

ยาฆ่าแมลง ปุ๋ย และเมล็ดพันธุ์แล้ว แต่พอหันมาปลูกป่า 3 อย่างฯ แม้รายได้ลดลงเหลือแค่ 80,000 บาท/ปี แต่เป็นรายได้สุทธิ (Net) หน้าที่ยังไม่ต้องเสียเงินซื้ออาหารกว่า 20,000 บาท/ปี เหมือนแต่ก่อน ทำให้อัยจันทร์พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

หมอสมนไพรแห่งบ้านห้วยม่วง

อัยจันทร์ ได้รับการรับรองจากโรงพยาบาลน่าน ว่าผ่านการรับรองวิทยฐานะของหมอเมือง และมีใบรับรองการเป็นหมอพื้นบ้านจาก จ.น่าน ในสวนของเขามีสมุนไพรมากกว่า 100 ชนิดที่ปลูกไว้เพื่อปรุงเป็นตัวยารักษาผู้เจ็บป่วย และคิดค่ารักษาตั้งแต่ 20 – 150 บาท “การเป็นหมอ ไม่

ว่าจะหมออะไร เราต้องมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ โดยเฉพาะการเป็นหมอสมนไพร เราต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะสมุนไพรรักษา หากพลาดตัวเดียวมันหมายถึงชีวิตของคนที่เรารักษา ดังนั้นก่อนที่จะรักษา จึงต้องมีการทำประวัติคนป่วย และติดตามอาการของคนป่วย ไม่ใช่รักษาแล้วทิ้ง คนทุกคนก็รักชีวิตเหมือนกับเรา” สาเหตุที่อัยจันทร์มาเป็นหมอ เป็นเพราะสมัยก่อนไม่มีโรงพยาบาล เวลาลูกเจ็บป่วยก็ไม่มีที่ให้ลูกรักษา เขาจึงตั้งปณิธานว่า “ต้องมียารักษาโรคเอง ต้องเป็นหมอเอง” ปัจจุบันหมู่บ้านห้วยม่วงก็ยังอยู่ห่างไกลจากสถานพยาบาล การมีหมอสมนไพรในหมู่บ้านจึงเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เจ็บป่วย ตลอดเวลากว่า 10 ปีที่รักษาผู้คน อัยจันทร์ทำหน้าที่ของหมออย่างเต็มความสามารถ และคิดว่าคนไข้ทุกคนคือญาติพี่น้องที่ต้องดูแลด้วยความตั้งใจ “เมื่อรักษาเขาให้หายเจ็บป่วย เขาก็มีความสุข เราก็มีความสุข มันคือความสุขที่เกิดจากการให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน การให้ชีวิตคนอื่น ก็เหมือนการต่อชีวิตให้ตัวเอง”

ทุกวันนี้อัยจันทร์ยังคงรักษาคนไข้และทำงานอย่างใกล้ชิดกับโรงพยาบาลท่าวังผากิจวัตรประจำวันของอัยจันทร์คือการเตรียมยา-ต้มยา โดยใช้ยาจากห้วยช้างคับซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการปิดทองหลังพระฯ “โครงการปิดทองฯเข้ามาในพื้นที่เกิด

ผลดีหลายอย่าง ทำให้คนในพื้นที่สามัคคีกันมากขึ้น เนื่องจากได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การประชุม การเข้าร่วมกองทุน เป็นต้น คุณภาพชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น ทั้งด้านความสุข สังคม รายได้ ส่วนตัวของอุ้ยจันท์ สิ่งที่ได้จากโครงการคือพันธุ์ไม้ต่างๆ อุ้ยก็ได้นำมาปลูกในพื้นที่สวน” การเตรียมยาของอุ้ยจันท์จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ยาสำเร็จรูปเพื่อใช้รักษาคนไข้และรับประทานเองเพื่อเสริมสร้างสุขภาพ อีกส่วนเขาจะเตรียมยาและจัดเป็นชุดพร้อมใช้ เพื่อนำไปจำหน่ายตามงานต่างๆ ใน จ.น่าน อันเป็นที่มาของรายได้หลักที่อุ้ยจันท์ใช้หาเลี้ยงชีพ

อุ้ยจันท์กล่าวว่าตอนนี้ตนมีอายุมากแล้ว แต่ยังหาผู้สืบทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและดูแลสวนไม่ได้ ดังนั้นความหวังสุดท้ายของชายชราวัย 76 ปี คือการส่งต่อความรู้แก่ผู้ที่สนใจ เพื่อภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าจะได้ไม่สูญหายไปจากผืนแผ่นดินไทย

เทคนิคการเพาะกล้าไม้

อุ้ยจันท์มีความรู้เรื่องปลูกป่าจากการดูงาน เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ และการปฏิบัติจริงกว่า 20 ปี จนสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

1. การจัดหาเมล็ดไม้ สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ การคัดเลือกแม่ไม้ที่เจริญเติบโตดี ด้านทานโรค และช่วงเวลาการแก่ ซึ่งเมล็ดแต่ละชนิดไม่ตรงกัน เช่น “ประดู่” ผลจะแก่เดือนกันยายน-ตุลาคม “สัก สะเดา” กุมภาพันธ์-มีนาคม “ไม้ตระกูลยาง เช่น ยางนา เต็ง” เมษายน-พฤษภาคม การแก่ยังขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่และอากาศ บางชนิดอาจไม่ให้ผลเลยในบางปี เช่น ตะเคียนทอง จึงต้องหมั่นสังเกตเพื่อเก็บผลในตอนที่แก่พอดี ซึ่งมีการตรวจสอบ 2 วิธี ได้แก่

การตรวจสอบด้วยสายตา โดยสังเกตการเปลี่ยนแปลงสีและความแห้งของฝัก-ผล ชนิดที่เป็นฝัก โดยทั่วไปเมื่อฝักแก่จะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลดำ เช่น คุณประดู่ พวกนี้เป็นผลสด เช่น สะเดา ซ้อ เลียน เปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเหลือง ตระกูลไม้ยาง ผลจะมีปีกยาว 2-4 ปีก การแก่สังเกตจากปีกที่สีเขียวเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล การตัดเมล็ด เพื่อสังเกตการพัฒนาทางกายภาพของเมล็ด วิธีการ ใช้กรรไกรหรือมีดตัดเมล็ด เพื่อดูเปลือก เมล็ดและตันอ่อนว่ามีความสด แข็ง ไม่มีแมลงและเชื้อราทำอันตราย เพื่อให้ประเมินเปอร์เซ็นต์ที่เมล็ดจะงอกได้

2. รูปแบบเรือนเพาะชำ สร้างได้หลายรูปแบบ ดังนี้

เรือนเพาะชำถาวร หลังคาตีด้วยไม้ระแนงตัวเว้นตัวในแนวขวางตะวันเพื่อให้กล้าไม่ได้รับแสงแดดประมาณ 50%

เรือนเพาะชำชั่วคราว ใช้เสาและตัวเรือนที่แข็งแรงพอสมควร หลังคาใช้ใบมะพร้าว หรือก้านปอแก้ว ถ้ามีเงินทุนพอแนะนำให้ใช้เน็ตตาพลาสติกที่มีจำหน่ายทั่วไป การเรียงถุงเพาะชำในที่โล่งแจ้ง สร้างที่มุงแดดเฉพาะแถวที่เพิ่งย้ายชำใหม่ทีละแถว หรือใช้ที่ครอบกันแดดชั่วคราวคลุมไว้จนกว่ากล้าไม้จะตั้งตัวได้ แล้วจึงยกออก การเรียงถุงได้ร่มเงาไม้ ดยหญ้าและวัชพืชบริเวณที่ต้องการออกให้หมด ปรับพื้นที่เรียบแล้วจัดเรียงถุงเพาะชำในบริเวณร่มเงา ข้อดีคือประหยัดค่าใช้จ่าย แต่มีข้อเสียที่กล้าไม้จะไม่ได้รับการแพร่กระจายโรค รา และแมลงจากไม้ที่ให้ร่มได้ง่ายและเสี่ยงต่อการถูกกิ่งไม้ล้มทับ

3. การเตรียมวัสดุเพาะ หน้าดินจากป่าคือวัสดุเพาะที่ดีที่สุด เพราะมีธาตุอาหาร การระบายน้ำและอากาศดี แต่หากหาไม่ได้ ให้ผสมสิ่งอื่นเพื่อเพิ่มคุณสมบัติของดินให้เหมาะสมแก่การเพาะชำ ได้แก่ ทราย (ช่วยระบายน้ำและอากาศ) แกลบเผา (เพิ่มความเป็นด่าง) ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก (เพิ่มธาตุอาหาร) ขุยมะพร้าว ชี้เลื่อย (เพิ่มการอุ้มน้ำ) การผสมวัสดุเพาะไม่มีสูตรตายตัวขึ้นอยู่กับสภาพดิน หากเป็นดินเหนียวที่มีการระบายน้ำและธาตุอาหารต่ำ ให้เพิ่มทราย/แกลบเผาและปุ๋ยคอกในอัตราส่วนดิน : ทรายหรือแกลบเผา : ปุ๋ยคอก = 5:2:1 ถ้าเป็นดินร่วนดินปนทรายให้เพิ่มปุ๋ยคอกที่อัตราส่วนดิน : ปุ๋ยคอก = 10:1

4. การจัดทำแปลงเพาะ มี 2 แบบคือ 1) จัดทำในเรือนเพาะชำ ทำกระบะเพาะด้วยอิฐหรือไม้กระดาน ดินที่ใส่ควรเป็นทรายร่วนหรือดินร่วนปนทราย และผสมปุ๋ยคอกที่อัตราส่วน 10:1 2) จัดทำนอกเรือนเพาะชำ ด้วยการขุดยกร่องกลางแจ้ง ขุดลึกต่ำกว่าระดับดิน 8-9 นิ้ว ย่อยดินแล้วยกร่องสูง 3-5 นิ้วเพื่อป้องกันน้ำท่วม

5. ฤดูกาลหรือเวลาเริ่มเพาะ โดยทั่วไปเป็นฤดูฝน ดังนั้นการเพาะชำจะต้องมีเวลาพอให้กล้าไม้เติบโตได้ทัน กล้าไม้บางชนิดโตเร็ว บางชนิดโตช้า เวลาที่เริ่มเพาะจึงไม่พร้อมกัน

6. การปฏิบัติต่อเมล็ดไม้ก่อนเพาะเพื่อเร่งการงอก เมล็ดไม้แต่ละชนิดมีความสามารถในการงอกเร็วช้าต่างกัน หลายครั้งที่เมล็ดไม่งอกมีสาเหตุจากเปลือกเมล็ดและส่วนที่ห่อหุ้มเมล็ด ไม่ยอมให้น้ำและอากาศผ่านเข้าไปถึงต้นอ่อน การแก้ไขทำได้โดยทำให้เปลือกเมล็ดและสิ่งที่ห่อหุ้มเสียหายหรือเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติเพื่อยอมให้น้ำและอากาศผ่านได้

7. การเตรียมถุงดิน ขนาดถุงพลาสติกที่ใช้เพาะชำทั่วไปคือ 4 x 6 นิ้ว แต่กล้าไม้บางชนิดซึ่งต้องนำไปปลูกขณะยังมีขนาดเล็ก เช่น ยูคาลิปตัส สามารถใช้ถุง 3x5 นิ้วได้ ทั้งนี้ถุงพลาสติกควรเจาะรู 5 มิลลิเมตร 4-8 รูให้สูงกว่าก้นถุง 4-5 เซนติเมตร ขยี้มมูก้นถุงเข้าไปเพื่อให้วางถุงสะดวก เมื่อวางแล้ว รูที่เจาะควรสูงกว่าพื้นประมาณ 1 เซนติเมตร

8. การย้ายชำ ขนาดของกล้าไม้ที่เหมาะสมแก่การย้ายชำของไม้แต่ละชนิดแตกต่างกัน สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาคือต้องแน่ใจว่าเป็นต้นกล้าที่แข็งแรง มีใบแท้ที่สมบูรณ์ 1-2 คู่ มีรากอ่อนหรือยอดอ่อนที่สามารถพัฒนาเป็นต้นกล้าที่สมบูรณ์ได้ ควรรดน้ำให้ชุ่มก่อนถอนกล้าจากกระบะเพาะเพื่อไม่ให้ ราก ลำต้น ใบอ่อนเสียหาย นำกล้าอ่อนใส่ภาชนะที่มีน้ำพอประมาณ เพื่อให้กล้ารักษาความสดชื่นพร้อมที่จะนำไปชำใส่ถุง ก่อนชำควรรดน้ำดินในถุงให้ชุ่ม ใช้ไม้ปลายแหลมที่ใหญ่กว่ารากพอประมาณแทงลงดินลึกประมาณความยาวของราก สอดรากแล้วใช้นิ้วชี้กดดินที่ด้านใดด้านหนึ่งของต้นกล้าเพื่อปิดช่องว่างระหว่างรากกับดิน แล้วรดน้ำซ้ำอีกครั้ง การชำกล้าไม้ต้องปฏิบัติในเรือนเพาะชำในช่วง 2-3 อาทิตย์แรก จนกว่ากล้าไม้จะตั้งตัวได้

9. การดูแลกล้าไม้ การรดน้ำหลังการย้ายชำ รดน้ำวันละ 2 ครั้งเช้าเย็น โดยใช้บัวรดเล็ก เมื่อกล้าไม้โตแข็งแรงสูงประมาณ 20 เซนติเมตร ค่อยรดน้ำวันละครั้งเฉพาะตอนเช้าก็ได้ การกำจัดวัชพืช ปฏิบัติเดือนละ 1 ครั้ง หลังรดน้ำ การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช หมั่นตรวจสอบอยู่เสมอ ถ้าตรวจพบให้กำจัดด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับศัตรูพืชแต่ละชนิด การตัดรากกล้าไม้ รากจะแทงลงดินเมื่อกล้าไม้โต จึงควรตรวจดูและใช้กรรไกรตัดรากที่โผล่ออกมานอกถุงประมาณ 3 เดือน/ครั้ง และรดน้ำวันละ 2 ครั้ง จนกล้าไม้ฟื้นตัว

10. การปลูก ต้นไม้ที่นำมาปลูกส่วนใหญ่มักถูกบรรจุในถุงพลาสติก ให้ใช้มีดกรีดถุงอย่างระมัดระวังไม่ให้รากได้รับความกระทบกระเทือน หลังจากเอาต้นไม้ลงหลุมแล้ว ให้ใช้ไม้หลักและผูกเชือกเพื่อยึดกับต้นไม้แบบหลวมๆ เพื่อช่วยการทรงตัวและป้องกันลมพัดโยก รดน้ำให้ชุ่มวันละครั้งจนต้นไม้ตั้งตัวได้ กรณีที่ปลูกเป็นพื้นที่มากๆ ควรปลูกฤดูฝนเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการรดน้ำ

11. การดูแลรักษา หลังจากปลูกต้นไม้แล้ว ควรคำนึงถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในระยะเริ่มแรกที่ต้นไม้ยังมีขนาดเล็ก เช่น อันตรายจากสัตว์เลื้อย ยานพาหนะ อาจป้องกันโดยการทำคอกหรือรั้วกัน สำหรับต้นไม้บางชนิดที่ต้องการความเอาใจใส่มาก ควรบังแดดให้ในระยะที่ตั้งตัวไม่ได้ ข้อควรจำคือ การปลูกต้นไม้ให้เจริญเติบโตได้ดีต้องดูแลเอาใจใส่ มีการพรวนดิน ใส่ปุ๋ยและกำจัดวัชพืชสม่ำเสมอ

ตำหรับยาสมุนไพรที่อัยจันทรรักษาคนไข้

ยาากาก (ยาต้มอาบแก้กองพิษ)

สมุนไพร เขยตายแม่ยายชักปวก (ส้มจีน) หมาผูก หมาเมีย ใบมะขาม ใบมะยม ใบมะเฟือง หญ้าแพรก

วัสดุ-อุปกรณ์ กะละมัง ท้าพี ผ้าขาวบาง เช็มเย็บผ้า ด้ายเย็บผ้าสีขาว ถุงพลาสติก ฉลาก ตราขี้ มืด เขียง ภาด ตู้อบ เครื่องบด

วิธีปรุง

- 1) ล้างสมุนไพรทั้งหมดให้สะอาด สับให้เป็นชิ้นเล็กๆ และนำไปอบให้แห้ง
- 2) บดสมุนไพรทั้งหมดทีละอย่าง โดยใช้วิธีการบดแบบหยาบ
- 3) นำสมุนไพรที่บดแล้วมาอบไล่ความชื้น หลังจากนั้นก็ผสมสมุนไพรตามสูตร
- 4) บรรจุใส่ถุงผ้าถุงละ 25 กรัม เย็บปิดปากถุงผ้า บรรจุใส่ซองและติดฉลาก

ยาผง (ยาตีสุมูลแก้โรคสืบนิบาต)

สมุนไพร เจตมูลเพลิงแดง ใบขี้เหล็ก หัสกีน เปล้าน้อย เปล้าหลวง

วัสดุ-อุปกรณ์ กะละมัง ท้าพี ขวดบรรจุยา ฟิล์มหัด ถุงพลาสติก ฉลาก ตราขี้ มืด เขียง ภาด ตู้อบ เครื่องบด เครื่องร่อน ไดรเป่าฟิล์มหัด

วิธีปรุง

- 1) ล้างสมุนไพรทั้งหมดให้สะอาด สับให้เป็นชิ้นเล็กๆ และนำไปอบให้แห้ง
- 2) บดสมุนไพรทั้งหมดทีละอย่าง และนำสมุนไพรที่บดแล้วมาอบไล่ความชื้น
- 3) นำสมุนไพรมาบรรจุใส่ขวดละ 150 กรัม

ยาลูกกลอน (ขมิ้นชัน)

สมุนไพรร ขมิ้นชัน น้ำผึ้ง แป้งมัน น้ำ

วัสดุ-อุปกรณ์ กระดาษ ทับพี ฤๅพลาสติก ขวดบรรจุยา พิล์มหัด มีด ฉลาก ตราชั่ง ถาด เขียง ตู้อบ เครื่องบด เครื่องร่อน เครื่องกลึงเม็ดยาแบบรางไม้ เครื่องกลึงเม็ดยา ไดรเปาฟิล์มหัด

วิธีปรุง

- 1) ล้างขมิ้นชันให้สะอาด และมาหั่นเป็นชิ้นบางๆนำไปตากแดด
- 2) นำขมิ้นชันเข้าอบและบดให้ละเอียด
- 3) นำขมิ้นชันที่บดละเอียดแล้วอบไล่ความชื้น จากนั้นนำไปผสมกับน้ำผึ้ง นวดให้เข้ากัน
- 4) นำยาที่ผสมกับน้ำผึ้งเข้าไปกลึงในเครื่องรางไม้
- 5) เมื่อได้ยาที่กลึงจากเครื่องรางไม้ให้นำไปกลึงต่อในเครื่องกลึงเม็ดยาจนเป็นลูกกลอนที่สมบูรณ์
- 6) นำลูกกลอนเข้าตู้อบประมาณ 1 ชั่วโมง และบรรจุยาใส่ขวดขวดละ 60 เม็ด
- 7) ตัดฉลากยาระบุวัน เดือน ปีที่ผลิต และกำหนดวันหมดอายุของยา จากนั้น ปิดขวดยาด้วยฟิล์มหัด

น้ำมันไพล

สมุนไพรร ไพล พิมเสน การบูร เมนทอล น้ำมันพืช

วัสดุ-อุปกรณ์ กระดาษ ทับพี กระดาษ ถาด กระชอน เตาแก๊ส ขวดบรรจุขนาด 40 ซีซี ฉลากยา เครื่องซีลปิดปากถุง พิล์มหัด เครื่องเป่าฟิล์มหัด โถแก้ว ไม้พาย ผสมยา ไดรเปาฟิล์มหัด

วิธีปรุง

- 1) ล้างไพลสดและหั่นซอยบางๆ
- 2) นำไพลสดมาทอดกับน้ำมันพืชเพื่อให้น้ำมันไพลออก
- 3) นำพิมเสน การบูร เมนทอล มาผสมกันในโถแก้ว
ทั้งจนละลายผสมกัน
- 4) นำน้ำมันไพลผสมกับพิมเสน การบูร และ
เมนทอลที่ผสมกัน คนให้เข้ากันและ
บรรจุใส่ขวดในอัตราส่วนขวดละ 40 ซีซี

ยาต้มสมุนไพรรากโรคมะโห รีดสีดวงทวาร แก้ปวดหลัง ปวดเอว ถ่ายมูลเป็นเลือด เมื่อยก้นตัว

สมุนไพรรากมะเฟือง ก้านแห้วนกข่อย เปลือกต้นเสื่อโคร่ง มะเดื่อหิน จะค้ำนชัน
หน้าผา แสงนางการ ต้นเป่าต้นเปี้ยว ฮ้อสะพายควาย เครือนางหมาย

วัสดุ-อุปกรณ์ มีด กะละมัง เครื่องอบแห้ง ถุงพลาสติก ฉลากยา ภาชนะ ท้าพี
วิธีปรุง

- 1) ล้างสมุนไพรรวมให้สะอาดด้วยน้ำเปล่า
- 2) หั่นสมุนไพรรให้เป็นชิ้นมีขนาดประมาณ 4-5 เซนติเมตร
- 3) นำสมุนไพรรที่หั่นแล้วไปล้างให้สะอาดอีกครั้ง
- 4) นำไปฟึ่งแดดให้แดดประมาณ 7 วัน
- 5) นำไปอบแห้งเพื่อไล่ความชื้นป้องกันเชื้อรา (อุ้งจันทร์นำไปอบที่โรงพยาบาล
ทำวังผาที่ทำงานอยู่)
- 6) บรรจุลงในสติกออธิบายวิธีการใช้

วิธีใช้ ต้มสมุนไพรรทั้งหมดต้มแทนน้ำเปล่าได้ทุกเวลา ต้มต่อเนื่อง 15-20 วันจน
กว่าจะหายเป็นปกติ

ยาแก้โรคน้ำในไตและนอกไต

สมุนไพรรากมะเฟือง รากไม้ลวก ต้นฝาง เปลือกต้นเสื่อโคร่ง ฮ้อสะพายควาย
ข้าวเจ้า จันทรขาว จันทรแดง ม้ามะก่า

วัสดุ-อุปกรณ์ มีด กะละมัง เครื่องอบแห้ง ถุงพลาสติก ฉลากยา ภาชนะ ท้าพี

วิธีปรุง เหมือนยาต้มสมุนไพรรากโรคมะโห รีดสีดวงทวาร ทุกประการ

วิธีใช้ ต้มดื่มเช้าเย็น กิน 5-10 ถุงอาการจะดีขึ้น

นายศรี อินกอง

อายุ 71 ปี
บ้านเลขที่ 26 หมู่ 8
บ้านห้วยม่วง
ต.ศรีภูมิ อ.ท่าวังพา
จ.น่าน

คนปลูกสักแห่งบ้านห้วยม่วง

พื้นที่เกษตร : 100 ไร่ เกษตรผสมผสาน
ไม้ยืนต้น ไม้เศรษฐกิจ (ตะเคียน ส้ม เงาะ
มะขาม มะละกอ ลองกอง กระท้อน
มะนาว สับปะรด หวาย ไม้แดง ประดู่
มะค่า ไข่ขาวหลาม สัก) พืชผักสวนครัว
(พริก มะเขือ น้ำเต้า ผักกาดจอบ ตะไคร้
ผักชีทุกระต่าย ชะอม)

สิ่งที่ได้รับจากโครงการปิดทองหลัง

พระฯ : บ่อพวง 1 บ่อพร้อมระบบน้ำ
กล้วยเหลียงนวล 40 ต้น กล้วยนา 100 ต้น

ผลการเปลี่ยนแปลง : ปลูกผักสวนครัว
ได้เพราะระบบน้ำ ซึ่งช่วยลดรายจ่าย
ลงประมาณ 50 บาท/วัน หรือคิดเป็น
18,250 บาท/ปี รายได้จากการจักรตอก
ขาย 10,000 บาท/ปี

ความรู้เด่น : การเพาะกล้าไม้สัก
การปลูกป่าแบบไม่ปลูก

นายศรี อินกองหรือ อัยศรี
ผู้เฒ่าวัย 71 ปีแห่งบ้านห้วยม่วง มีกิจวัตร
ประจำวันหลัก คือดูแลพืชผักที่ปลูกซึ่งล้วน
เป็นผักที่เขาและภรรยาชอบทาน ดูแลง่าย
และอยู่ใกล้บ้าน เช่น พริก มะเขือ น้ำเต้า
ผักกาดจอบ ตะไคร้ ผักชีทุกระต่าย ชะอม
เป็นต้น แม้สภาพพื้นที่ไม่เอื้อต่อการทำการ
เกษตรเพราะเป็นภูเขาและที่ลาดชัน แต่
อัยศรีก็เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติได้อย่าง
ชาญฉลาด และจัดสรรพื้นที่ให้เหมาะกับ
วัยที่พละกำลังมีไม่มากเหมือนสมัยหนุ่มๆ
เช่น พืชผักสวนครัวที่ต้องรดน้ำทุกวัน อัยศรี
ปลูกบริเวณที่ราบใกล้ตีนเขา เพราะง่ายต่อ
การดูแลและใช้พื้นที่ไม่มาก “อยากกินอะไร
ก็ปลูกอันนั้น ไม่ต้องไปซื้อหา มีกินตลอด
บางครั้งก็ซื้อพันธุ์จากเขามาปลูก”

ความรู้จากห้องเรียนธรรมชาติ

พื้นที่ทั้งหมด 100 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่
ภูเขาและไม่มีเอกสารสิทธิ์ ใช้การบากไม้
แบ่งเขตเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการ
ครอบครอง ที่ดินของอัยศรีมีการวางเขต

แนวเป็นรูปวงกลม พื้นที่อยู่อาศัยอยู่บนภูเขาสูงที่อยู่ตรงกลาง เพราะจะทำให้สามารถมองเห็นที่ทำกินของตนได้รอบด้าน ส่วนพื้นที่ป่ายังคงความเป็นธรรมชาติอยู่ ไม่ได้ถูกตัดจนเตียนโล่ง เหมือนเกษตรกรคนอื่นๆ ที่แผ้วถางป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ เนื่องจากอุ้ยศรีรักและหวงแหนที่ทำกินของตนเปรียบดั่งบ้าน สำหรับแนวทางการจัดสรรพื้นที่ที่บนยอดเขาอุ้ยศรีเน้นการปลูกไม้ยืนต้นจำพวก ไม้แดง ประดู่ มะค่า ไข่ขาวหลามและสัก ถัดลงมาเป็นไม้ปลูกเสริม เช่น ตะเคียน ส้ม เงานะ มะแข่น ลองกอง กระท้อน มะนาว สับปะรด และหวาย ซึ่งมีทั้งปลูกเองและปล่อยให้ลูก้าไม้ขึ้นเองตามหลัก “ปลูกป่าแบบ

ไม่ต้องปลูก” และใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่และหวายมาทำเครื่องจักรสานไว้ใช้ในครัวเรือน ได้แก่ หวดนึ่งข้าว ตะกร้า กระบุง สุ่มไก่ เก้าอี้ ตอกมัดข้าวและตอกสานหมวก พื้นที่ราบปลูกผักสวนครัว ส่วนรอบนอกสุดอัยศรีจะไม่แตะต้อง ปล่อยให้ป่าดั้งเดิมเพื่อใช้บังลม ที่สำคัญอัยศรีไม่เคยมองหญาเป็นศัตรูของการเกษตร โดยปล่อยให้ขึ้นไปทั่วเพื่อรักษาความชุ่มชื้นของหน้าดิน **“เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติให้ธรรมชาติดูแลเรา”** นี่คือการบอกเล่าจากอัยศรี

“เผาไร่มันดีอย่าง มันสะอาด เร็ว แต่หญาก็ขึ้นเหมือนเดิม จนทำไม่ทันแล้ว จะทำไม่ไหว ต้นไม้บางอย่างมันจะตาย ต้นไม้มันมีคุณค่า มันบังลม บังไม่ให้หญ้าขึ้น มันคลุมหญ้า ปล่อยให้ธรรมชาติมันดูแลกันเอง แล้วมันจะดีเอง อัยเคยบอกลูกหลาน อัยว่าไม่ต้องฉีดยา ไม่ต้องเผา เขาจะมาถางป่าปลูกยางพารา จะฉีดยาฆ่าหญ้าให้ แต่อัยอัยไม่เอา เขาก็โกรธ เขาก็หาว่าอัยบ้า เอาที่เป็นป่าไว้ เดี่ยวราชการเขาก็มายึด แต่อัยไม่กลัวหรอก เพราะอัยทำกินตรงนี้มีมาตั้งนานแล้ว ที่ดินมันก็เป็นของราชการอยู่แล้ว ตายไปอัยก็เอาไปไม่ได้”

ปลูกไม้ป่าอย่าใส่ปุ๋ย

อัยศรีรู้จักสังเกตและเรียนรู้วิถีแห่งการพึ่งพาอาศัยกันของเหล่าพืชพรรณ จนเข้าใจธรรมชาติเป็นอย่างดี เรียนรู้ว่าไม้ชนิดใดชอบอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบใด ถ้าจะขยายพันธุ์ต้องทำอย่างไร “อัยสังเกต ไม้ป่า เช่น ไม้ชำแดง ไม้หาด ไม้ชอบปุ๋ย จะชอบโตแบบธรรมชาติ ปุ๋ยใส่ได้ แต่พอหยุดใส่มันจะเหี่ยว มันไม่งาม สู้ปล่อยให้มันโตเองไม่ได้ นึกถึงสมัยก่อน ไม้ป่านั้นไม่เคยเจอปุ๋ย มันยังโตได้ ใบไม้เป็นปุ๋ยของมันอยู่แล้ว ส่วนหวายจะค้ำน ไม่ควรปลูกในแปลง แต่ปลูกในป่าโปร่งจะเจริญเติบโตได้ดี” นอกจากการเฝ้าสังเกตแล้ว อัยศรียังได้รับความรู้จากการเข้าร่วมโครงการปลูกป่าของกรมป่าไม้ ที่สอนให้อัยศรีรู้ถึงวิธีการปลูกไม้พันธุ์หายากเช่น “สัก” ที่ได้รับการยอมรับว่าดีที่สุดในโลก เป็นที่ต้องการและนับวันจะสูงขึ้นเรื่อยๆ อัยศรีก็มองไม้สักเป็นหลักประกันทางความมั่นคงในอนาคต ด้วยการปลูกสักนับร้อยต้นคู่กับกล้วยเหลียงนวล กฤษณา ไผ่ชางนวล ที่ได้มาจากโครงการปิดทองหลังพระฯ

มีบ่อมีก๋อมีผักกิน

อัยศรีได้รับปัจจัยการผลิตจากโครงการ
ปิดทองหลังพระฯ ในรูปของบ่อพวงพร้อมระบบ
ส่งน้ำเพื่อการเกษตรและกล้าไม้ เพื่อมาปลูก
เสริมกับพื้นที่ป่าของตนเอง ผลการเปลี่ยนแปลง
ที่เห็นได้ชัดหลังมีระบบน้ำ คือ ต้นไม้งาม มี

ปลาถิ่นและปลูกผักสวนครัวได้ ซึ่งช่วยลดรายจ่ายค่าอาหารลง 18,250 บาท/ปีโดย
ประมาณ ต่างจากแต่ก่อนที่ต้องจ่ายเงินประมาณ 50 บาททุกวันไปกับการซื้อผัก
หรือปลา นอกจากนั้นความสุขทางใจที่ได้เห็นต้นไม้ที่ปลูกมากับมือโตวันโตคืน สำหรับ
อัยศรีแล้วมันยิ่งใหญ่จนไม่อาจประเมินค่าได้ เพราะปัจจุบันทุกกิจกรรมทางการเกษตร
ที่เขาทำ ไม่ได้มีขึ้นเพื่อเลี้ยงชีพหรือหวังผลทางการค้า แต่เป็นการปลูกกิน ปลูกเพราะใจ
รัก และมีลูกชาย (ผู้ใหญ่บ้านปงสอง) และลูกสาว (เกษตรกรสวนยาง) คอยส่งเสียเลี้ยงดู
และขอร้องให้พ่ออย่าทำงานหนักเหมือนแต่ก่อน เพราะสูงวัยมากแล้ว

**“ก่อนโครงการฯ อัยก็ต่อท่อไว้รดน้ำ แต่ต้องไล่น้ำกัน 2-3 วันนั้นแหละกว่า
น้ำจะกระจายทั่วแปลง แต่โครงการปิดทองฯ มาต่อท่อให้ใหม่ ลดขนาดท่อลงจาก
2 นิ้วที่บ่อพวงเป็น 1.5 นิ้ว เป็น 1 นิ้ว ทำให้น้ำเดินเร็วขึ้น กระจายได้ทั่วแปลง”**

เทคนิคการเพาะกล้าไม้สัก

ไม้สักเป็นไม้ที่มีชื่อเสียงรู้จักกันทั่วโลก เพราะเนื้อไม้มีคุณภาพสูง มีสีสนและลวดลายตามธรรมชาติที่งดงาม สามารถใช้งานได้แทบทุกอย่าง ที่สำคัญไม้สักยังมีความต้านต่อปลวก เชื้อรา ตลอดจนทั้งทนทานต่อลมฟ้าอากาศที่จะทำลายเนื้อไม้ ดังนั้นจึงเห็นได้จากสภาพของโบสถ์วิหารที่มีอายุหลายร้อยปีที่สร้างขึ้นด้วยไม้สักในจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือของไทย

ไม้สักเป็นไม้ที่มีเมล็ดเปลือกหนาวิธีเร่งการงอกของเมล็ดสักคือใช้ความร้อนและต้องการแสงสว่างในการเจริญเติบโตอีกด้วย

การทำลายระยะพักตัวของเมล็ด

1. เตรียมเมล็ดที่ต้องการเพาะ
2. ต้มน้ำให้เดือด
3. นำผ้าห่อเมล็ดที่เตรียมไว้
4. นำเมล็ดลงไปลวกในน้ำร้อนประมาณ 1 นาที อย่าลวกนานไป เพราะจะทำให้เมล็ดพันธุ์ตาย

การนำเมล็ดมาเพาะเป็นกล้าไม้

หลังจากที่นำเมล็ดพันธุ์ไปลวกในน้ำร้อนแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการเพาะกล้าดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. เตรียมถุงเพาะกล้าใส่ดินในปริมาณ $\frac{3}{4}$ ถุง (ค่อนข้าง)
2. นำเมล็ดที่ผ่านการลวกมาใส่ถุงดิน ถุงละ 2 เมล็ด
3. รดน้ำเข้าเย็นจนครบ 1 ปี (นับตั้งแต่วันแรกที่ทำกรเพาะเมล็ดพันธุ์)

หมายเหตุ เมล็ดพันธุ์จะออกเป็นกล้าไม้เมื่อเพาะเมล็ด 5-6 เดือน จากนั้นดูแลต่อจนครบ 1 ปี จึงนำไปปลูก

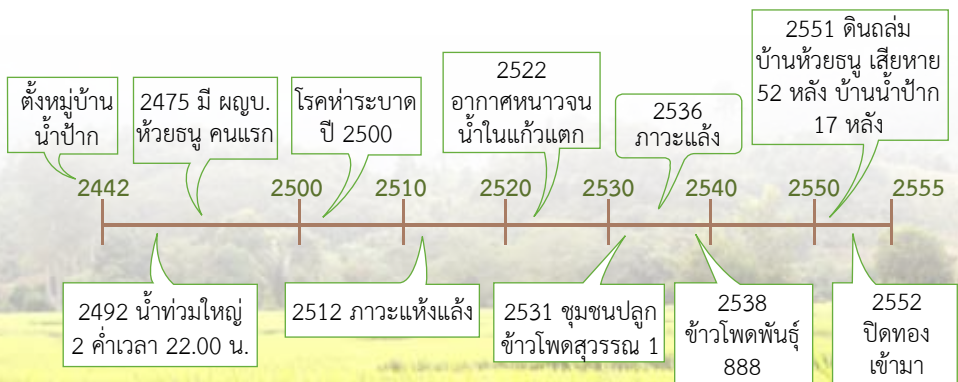
พื้นที่ 100 ไร่
นายศรี
อินทอง

ถิ่นฐานชีวิตในลุ่มน้ำสบสาย

“ลำห้วยสบสาย” เป็นลำน้ำสาขาที่สำคัญของแม่น้ำน่าน มีต้นน้ำไหลมาจาก ดอยตัว ต.ศรีภูมิ อ.ท่าวังผา จ.น่าน รวมระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร ไหลลงแม่น้ำน่านที่บ้านสบสาย อ.ท่าวังผา ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในลุ่มน้ำสายมี 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านน้ำปาก บ้านห้วยธนู และบ้านสบสาย ประชากรอพยพมาจากบ้านสบหนอง มาตั้งหมู่บ้านในบริเวณลำน้ำสบสายเมื่อปี พ.ศ. 2442 ขณะนั้นมีชื่อว่า “บ้านนาขาม” เพราะมีต้นมะขามขนาดใหญ่ โดยเริ่มแรกอพยพมาเพียง 7 หลังคาเรือน จากนั้นจึงค่อยๆ เพิ่มประชากรมากขึ้นและตั้งเป็นบ้านน้ำปากในปี พ.ศ. 2467 ต่อมาแยกตัวออกมาตั้งเป็นบ้านห้วยธนูเมื่อมีประชากรเยอะขึ้น บ้านน้ำปากและบ้านห้วยธนู มีความสัมพันธ์กับบ้านห้วยม่วงในฐานะที่บ้านห้วยม่วงเป็นบ้านต้นน้ำ ตั้งอยู่ตอนบนของกลุ่มน้ำสบสาย ในอดีตมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาป่า มีกฎระเบียบกติกาในการใช้ป่าของหมู่บ้าน ดังนั้นแม้บ้านห้วยม่วงจะไม่ได้ใช้น้ำจากลำห้วยสบสาย แต่ก็เป็นหมู่บ้านต้นน้ำที่ต้องรักษาป่าเพื่อให้ชุมชนในลุ่มน้ำมีน้ำใช้ตลอดไป

ลำดับเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำสบสาย

ผู้บอกเล่าความเป็นมาลุ่มน้ำสบสาย

1. นายธนวัฒน์ แปลงล้วน	ผู้ใหญ่บ้านน้ำป่าก
2. นายมังกร เขื่อนแก้ว	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านน้ำป่าก
3. นายสิงโต เขื่อนแก้ว	ผู้ใหญ่บ้านห้วยธนู
4. นายธนตร หนองแก้ว	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองบ้านห้วยธนู
5. นายปิ่น หนองแก้ว	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองบ้านห้วยธนู
6. นายประดิษฐ์ ชนะกวัง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบภายใน
7. นายสมพงษ์ วัฒนะปราณี	ประธานกลุ่มผู้สูงอายุบ้านห้วยธนู
8. นายจัน ปันคำ	ราษฎรอาวุโสบ้านห้วยธนู
9. นางเป็ง ลำมะวุฒิ	ราษฎรอาวุโสบ้านน้ำป่าก
10. นายวรพล ไชยสาธิ	อาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้านห้วยธนู

**มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ
และสถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระ
สืบสานแนวพระราชดำริ**

อาคารสยามทาวเวอร์ ชั้น ๒๖ เลขที่ ๙๘๙ ถ.พระราม ๑ ปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐
โทรศัพท์ ๐๒-๖๑๑-๕๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๖๕๘-๑๔๑๓ www.pidthong.org